

nasilsınız

Mal esitliği hiç şüphe yok ki doğrudur ve adalete uygundur ve yasaldır. Ama doğruya boyun eğmek yasal kılınamayınca, kuvette boyun eğmek doğru görülmüş; adalet kuvvetle desteklenemeyince, kuvvet adaletle desteklenmiştir. Adaletle kuvvetin bir arada olması böylece sağlanabilmistiştir ancak.

PASCAL

somut

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR GAZETESİ

11 Kasım 1983
70 LİRA
Yıl: 3 Sayı: 41

Ozanımıza
sahip
çıkalım

Hasan Hüseyin'in bakım masraflarına katkıda bulunmak isteyen okuyucularımız için;
Türkiye İş Bankası Çağaloğlu şubesinde 2188 nolu hesap açılmıştır.

Bir düşün adamını, bir savaşım öncüsünü yitirdik

**Doğan Avcioğlu'nu 4 Kasım
1983 Cuma sabahı yitirdik**

TEVFİK ÇAVDAR

Cuma sabahı Doğan Avcioğlu'nun ölüm haberileyi uyandı. Bekleniyordu. Bir gün önce Hasan Cemal, İlhami Soysal yarına belki çıkar, belki çıkmaz demişlerdi, gene de insanın kolayına inanacağı bir haber değil bu.

Avcioğlu'nu yaklaşık yirmi yıl önce eski Piknik Lokantası'nın üstündeki Türk-İş Araştırma Bürosu'nda tanıdım. Uzun yıllar kendisinin güncel olayları çözümleme açısından yaptığı söyleşileri yakından izledim. Bir zamanlar, akşam saat beşte, onun bürosuna uğramadan eve dönmem olmustuk. Büro her zaman doluydu. Tartışmalar birbirini izledi. O günleri YÖN dergisi'nin çıktıığı yıllar izledi. YÖN gerek çıkış bildirisile, gerekse yaptığı ileriye yönelikavaşıyla dönemin simgeleyen bir dergi haline gelmişti. O güne kadar konuşulması değil, düşünülmesinden bile ürkülen konularak tabuları yıkıyordu. Yepyeni ufuklar ve çözüm modelleri ortaya atılmıştı. Kuşkusuz YÖN ve Avcioğlu'nun yaklaşımı bazı şimşekleri üzerine çekmiyor değildi ama genelde özgür düşüncenin, ileriye yönelik atılımcı yeni görüş açılarının da doğmasına neden oluyordu. YÖN dergisi'ni DEVRİM izledi. Bu iki dergi 1930'lu yılların KADRO'cu akımdan sonra dönemlerine adlarını yazdırın dergilerdi.

Avcioğlu düşünsel savasını sadece dergi kanalından yayılmakla yetinmiyordu. İncelemeleri, geleceğe yönelik tasarımları he-

DOĞAN AVCIOĞLU

1926'da Bursa'da doğan Avcioğlu yüksek öğrenimini Fransa'da siyasal bilgiler ve ekonomi dallarında yaptı. Yurda döndünce (1955) Ortadoğu Teknik Üniversitesi Amme İdaresi Enstitüsü'nde asistanlık yaptı. 27 Mayıs'tan sonra toplanan Kurucu Meclis'e katıldı. Anaya Komisyonu'nda görev aldı. (1961) Türk-İş Araştırma Merkezi Müdürlüğü'nde bulundu. Ankara'da Devrim Dergisi'ni yönetti (1969-1971).

Şimdi bu düşünürümüzü, bir çok konuda duvarları, engelleri yıkan öncü savaşçıyı yitirdik. Bazı konulara yaklaşımı konusunda kuşkularımız olsa da, tartışmalar yapsak da Avcioğlu'nun öncü ve savaşçı kişiliğini, bilimsel çizgiden ayrılmayan dirençli araştırlıcılığını unutmamızı olanağızdır. Avcioğlu'nun yapıtlarının öncü bir yerde onu yetiştiren toplumuna aittir. O da olaya zaten başka türlü bakmaz, toplumunun ileriye yönelik savasında en son nefesine kadar bir harci olsun isterdi.

Atatürkçülük nedir, ne değildir?

"Atatürk, bu ölümlü dünyadan göçeli kırkbeş yılı buldu. O günden bu geçen süre içinde toplum da türlü oluşum ve gelişimlere tanık oldu. Türkiye Cumhuriyeti ikinci Dünya Savaşı yıllarını yaşadı, tek partiden çok parteye geçti, 1960 Devrimini, 12 Mart 1971'i, 12 Eylül 1980'i gördü, yeni bir sivil parlamenter döneme adını attı.

Atatürk konusundaysa, önemli iki sorun aydınlatıldı. Bunlardan biri üstün-deki tartışma ya da fikir savaşı yıllardan beri sürüyor: Atatürkçülük nedir? Oteki de, her yılın 10 Kasım günü yineleyen tekdüze, aynı türde törenlerin artık yeni bir anlayışla uygulanışa konma isteği, gereği, özlemi."

Şahap Balcıoğlu, Atatürkçülük ve 10 Kasım üzerine, Atao Behramoğlu, Adnan Cemgil, Metin Eloğlu, Kerim Korcan, Şükran Kurdakul, Aziz Nesin, Cahit Tanyol ve Nail V. (Çakırhan) ile görüştü:

Atao Behramoğlu:

"Atatürkçülük donmuş bir kalıplar dizgesi değil, araştıran, kendini практиke sıyan bir uygulamanın adıdır."

Adnan Cemgil:

"Atatürk'ün portresinin altında resim çektiren birçok politikacının miting alanlarında tekbir getirdiklerine... tanık olduk."

Metin Eloğlu:

"Hani şirin binbir tanımı vardır ya, Atatürkçülük de gitgide onu andırır oldu."

Kerim Korcan:

"İşığa, aydınlığa, bağımsızlığa açıktır Atatürkçülük."

Şükran Kurdakul:

"Atatürk'ü anma törenlerinin okumuşlar çevresinde kaldığı bir gerçektir."

Aziz Nesin:

"Atatürk'ün sağlığında yapılamayan herşey hem de Atatürkçülük adına yapılabilmektedir."

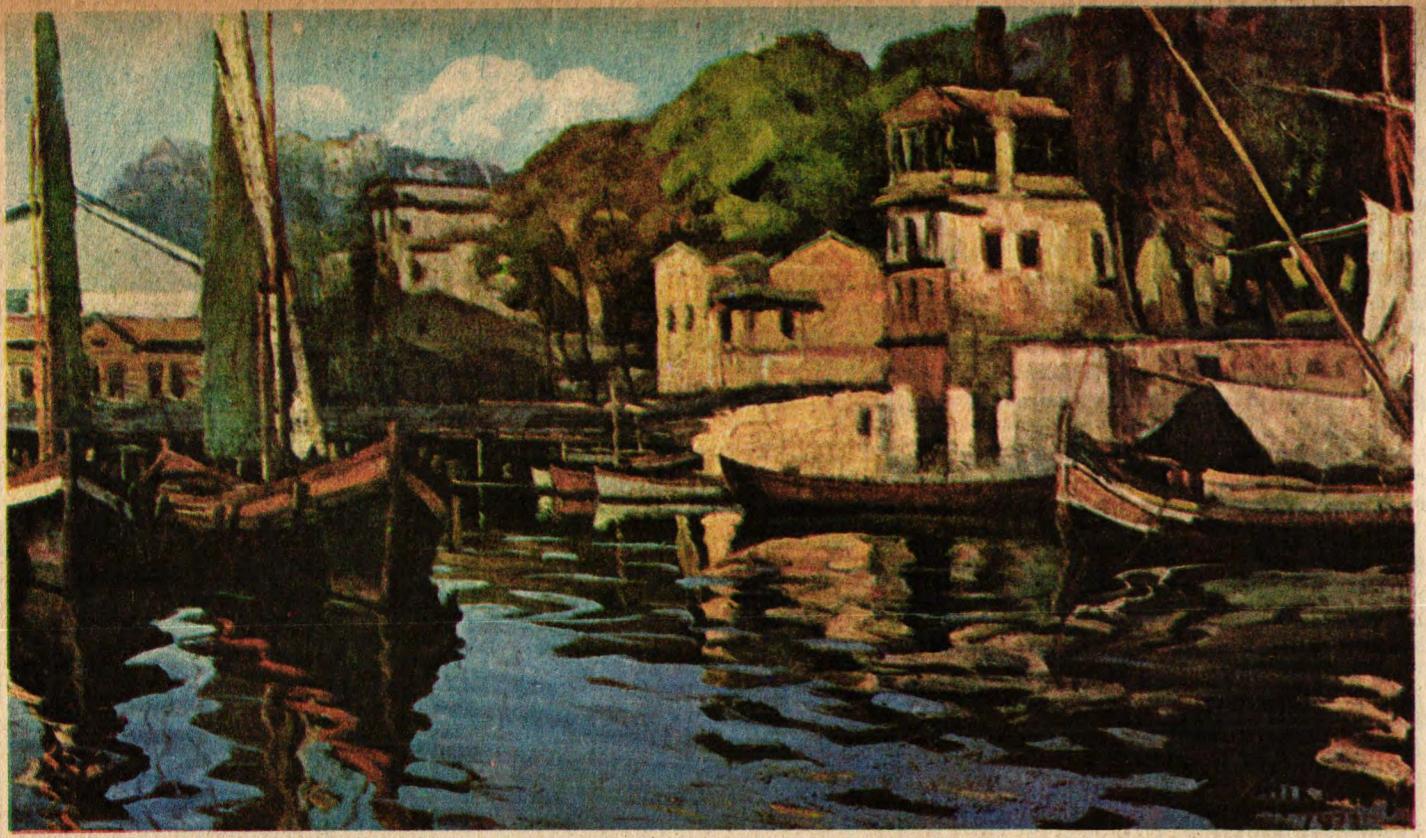
Cahit Tanyol:

"Atatürk'e saygı, onu gündelik politikanın bir aracı olmaktan çıkarmakla başlar."

Nail V.:

"Nihayet, Atatürk, 'put' değil, Atatürk 'tabu' değil. Atatürk 'insan'ıdır."

Kabataş İskelesinde Mavnalar, Hikmet Onat 69 x 115 cm. yağlıboya tuval, İstanbul Resim ve Heykel Müzesi.

Süngü ve sandık

Fransızlar; "Süngünün ucuya her şey yapılır, üstüne oturmaktan başka," derler. Doğru da derler. Çünkü, toplumsal gelişmelerin en etkin olduğu yer, kararın, yapmıştır birlikte yüreyebildiği yerdir. Bir kararın, olusma sürecindeki tartışma, araştırma ve inceleme süreci başka bir durumdur... Yaşama geçirilmesi gerekliliği sonraki uygulama süreci başka bir durum. Bütün bu durumlar, bir kararın düşünce aşamasından, sonuç noktasına gelinceye çeşitli evrelerin, çok iyi düşünülüp, zamanlamasını kotarmakla istenildiği biçimde gerçekleşeceğini gösterir.

Yukarıdaki sözün gereği, bir bilinci, dayatmaya kalışmak herşeyin oldu bittiye getirilmesini göstermez. Özellikle de toplumsal olaylarda, toplumun karar ve düşüncesine sunulan durumlarda, çok değişik öğeler rol oynar. Kişisel durumlardan, kitleSEL eğilimlere uzanan bir uzun çizginin, binbir zikzağı sonucun oluşmasında birer birer etkin olur. Öyle olduğu için de, sonuçlar sürpriz sayılabilir. Önceden tahmin edilebilir. Ya da tam düşünüldüğü gibi gerçekleşir.

6 Kasım seçimleri öncesinde çok söz edildi. Bazı kimseler, toplumun bütün oylarını kendi cebinde sayıp, öteki partilerin çalışmalarını engellemek amacıyla yollara düşüdü... Bazi kimseler, umutsuzluğun ve yıldızağlığın karabaşında başlayıp, halkın gücünü bilincinde duyar... Baziları da, salt tepkilerden oluşan bir davranış biçimle, bir anlık öfkesinin, geleceğin beş yılını alıp götürmesine alırmayabilir.

TÜRKİYE HALKI DEMOKRATİK BİLİNCE SAHİPTİR

Daha üzerinde çok tartışılacağı sandığımız seçim sonuçları, bir kez daha hepimize şunu göstermiştir. Türkiye halkı, kim ne derse desin, demokratik bilinç sahip bir toplumdur. Ne yapacağı konusunda son derece kararlı, ne yapması gerektiğini çok iyi bilen ve geleceğin gelişime umuduna açık olmasını isteyen bir yapıdadır. Bütün seçim propagandası boyunca, partileri gözlemlmiştir. Herkesin üstünde ortak biçimde durabileceği bir tek olgu ortaya çıkmıştır. Birşeyler yapabileceğini

havasını uyandıracak tek parti Anavatan Partisi olmuştu.

Geçmiş haftayı söyle bir anımsamak, halkın tutumunu açıklayabilecek bakımından yeterli gereklilik sağlayacaktır. Türkiye halkı, söyle ya da söyle, bir şeyler yapısından yanadır. Yapılmaması ya da yapılacağına engellenmesinden yana değil...

Programını beğenirsiniz, beğenmezsiniz... Düşüncelarına katılsınız, katılmazsınız... Hatta tersine, Türkiye'nin ekonomik yapısı ve koşulları içinde, öne sürülen düşüncenin geçersizliğine inanıyor olabilirsiniz. Bütün bunlar, sistem içinde açık tartışmanın gündemine gelecek konulardır. Yapıtlıkça ya da yapılmaya girişildikçe, tartışılar. Tartışılmaması gereken tek şey, Sezar'ın hakkının Sezar'a verilmesidir.

AT DA MEYDAN DA ORTADADIR

Bir kez daha yinelemekte yarar var... Ana-P., bir şeyle değiştireceğini, bir şeyle yapabileceğini en iyi vurgulayan parti olmuştur. Seçim sonuçlarını yorumlarken, asıl üstünde durulması gereken de budur. O, başta bürokratik eziyetler olmak üzere, çok şeyin değiştirilmesi gerektiğini ve bunun uygulamaya geçirileceğini, en iyi biçimde anlatabilmisti.

Ve Pazar akşamı, bunun sonuçlarını devşirmeyi bitti. Asıl hareket noktamızın burası olması gereklidir. Halkımız, yapılanların üstünde daha da bir şeyle yapmasını istemektedir. Hem de bunu açık açık istemektedir. Şimdi oturup seçim sonuçlarını değişik biçimlerde yorumlamak olasıdır. Özellikle iktidar partisinin % 50'nin üstünde oy alamamasını neden sayıp, binbir düşünlük makda mümkündür. Ne var ki, bu tür zihin cımnastıkları, konunun özünü şapırmaktan öteye geçemez. At da, meydan da ortadadır. Hangi koşullardan, nereye gelindiğini ve nereye gidilmesi gerektiğini en iyi öğren ve gösteren de, yine toplumun kendisi olmuştur. Toplum, parmağını yarına uzatmış, onayını mutlak bir değişimden yana kullanmıştır.

Başa türlü de olamadı. Türkiye halkın gelenek-

(Orta sayfamızda)

Kemal Atatürk, Nazmi Ziya Gören 91 x 131 cm. yağlıboya tuval, İstanbul Resim ve Heykel müzesi.

Türk yazısı Asya'dan bu yana kesintisiz sürdürmüştür

• İddiamız ilginç ve araştırmaya değer bulundu

Geçen sayımda ortaya attığımız Türk yazısının kesintisiz sürdürdüğü yoldaki iddiamız konuya ilgili bilim adamlarınca ilginç ve araştırmaya değer bulundu. Edebiyat Fakültesi öğretim üyeleri Prof. Dr. Muhammed Ergin ile Prof. Dr. Mehmet Kaplan ve Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nden Dr. Yusuf Duru yaptıkları açıklamada konuya ilgili olarak bilimsel bir araştırmayı yapılabileceğini söylediler.

Prof. Dr. ERGIN: "İddia doğru ola-

bılır. Türk halı ve kilimlerinde geometrik şekillerin bulunması Türküğe mahsusur. Orhun alfabetesinden yararlanılmış olması mümkündür. Çünkü Orhun harflerinin başlıca karakteri düz, keskin, dolayısıyla geometrik çizgilerden oluşur. İlk bakışta böyle bir benzerlik kurulabilir. Sözkonusu benzerlik kesintisiz devam halindeyse iddianıza evet diyebilirim."

Prof. Dr. KAPLAN: "Bu iddiayı ilginç bulduk. Bu konuda kesin bir şey söyleyemem. Yalnız her medeniyet ve kültür sistemi bir bütün olduğuna göre bir sahada bulunan bir unsurun değişik olarak stilize edilerek başka bir sahada kullanılması mümkündür. Ben bilimsel çalışma yapılmasını gerekligö-

ryorum."

Dr. Yusuf DURU: "Bu konu çok önemli. Şu an kullanmış olduğumuz Latin alfabelerinin temeli Orhun alfabelidir."

(Konuya ilgili açıklamalara ve tevkilere önemizdeki saydan başlayarak yer vereceğiz.)

"Felsefeci bir bayana üç ders"

Aziz Nesin, Füsün Akatlı'nın Gösteri Dergisinin Mart 1983 sayısında kendisine yönelik eleştirilerini yanıtladı.

(Yazısı 3. Sayfada)

Aytmatov, Garaudy, Vrettakos ve Bernd Schmidt Türkiye'ye geliyor

Soyyet yazarı Cengiz Aytmatov, Fransız düşünür Roger Garaudy, Yunanlı ozan Nikiforos Vrettakos ve genç Alman yazar Bernd Schmidt TÜYAP, 2. İstanbul Kitap Fuarı'na katılmak üzere Türkiye'ye geliyorlar.

TÜYAP tarafından yapılan açıklamada Cengiz Aytmatov'un, 26 Kasım Cumartesi günü İstanbul Kitap Fuarı'nda kitaplarını

imzalayacağı ve okurlarla söyleşi yapacağı belirtildi. 25 Kasım Cuma günü İstanbul'a gelecek olan Roger Garaudy ise ertesi gün, bir basın toplantısı düzenleyecek ve kitaplarnı imzalayacak. Garaudy ile aynı gün gelecek olan Vrettakos da bir basın toplantısı düzenleyecek.

Berlin Kitap Fuarı düzenleyicilerinden Alman yazar Bernd Schmidt'in ise ülkemize 26 Kasım günü geleceği bildirdi.

Die Klappe

Alman Kukla Tiyatrosu geliyor

Die Klappe- Alman Göttingen Kukla Tiyatrosu yurdumuza gelecek ve 16 Kasım çarşamba saat 14.00 ve 17.00 de Atatürk Kültür Merkezinde Cesur Terzi ve Pekmezci Kadın ile İ.T.A. Hoffmann' Masallarından Sahneler adlı kukla oyunlarını ücretsiz sergileyecak.

Die Klappe Göttingen, 19 Kasım cumartesi saat 11.00 ve 15.00 de Harbiye'deki Yapı Endüstri Merkezinde Mekanik Özdeyişler adlı kukla oyununu sergileyecak.

Die Klappe, Göttingen kentinde 25 yıldır varlığını sürdürmektedir. Gösterileri yetişkin seyirciye amaçlayan topluluk üzerinde özel şunlar söylenebilir: Düşünür bir kuklayı aklımıza getirebilir miyiz? Aslılığı iplerin nereye dayandığını, kimin elinde olduğunu soran bir kukla? Sormakla yetinemeyen, kendini yöneteni prove etmeye çalışan bir kukla. Die Klappe'nin figürleri ilk önemli niteliği budur.

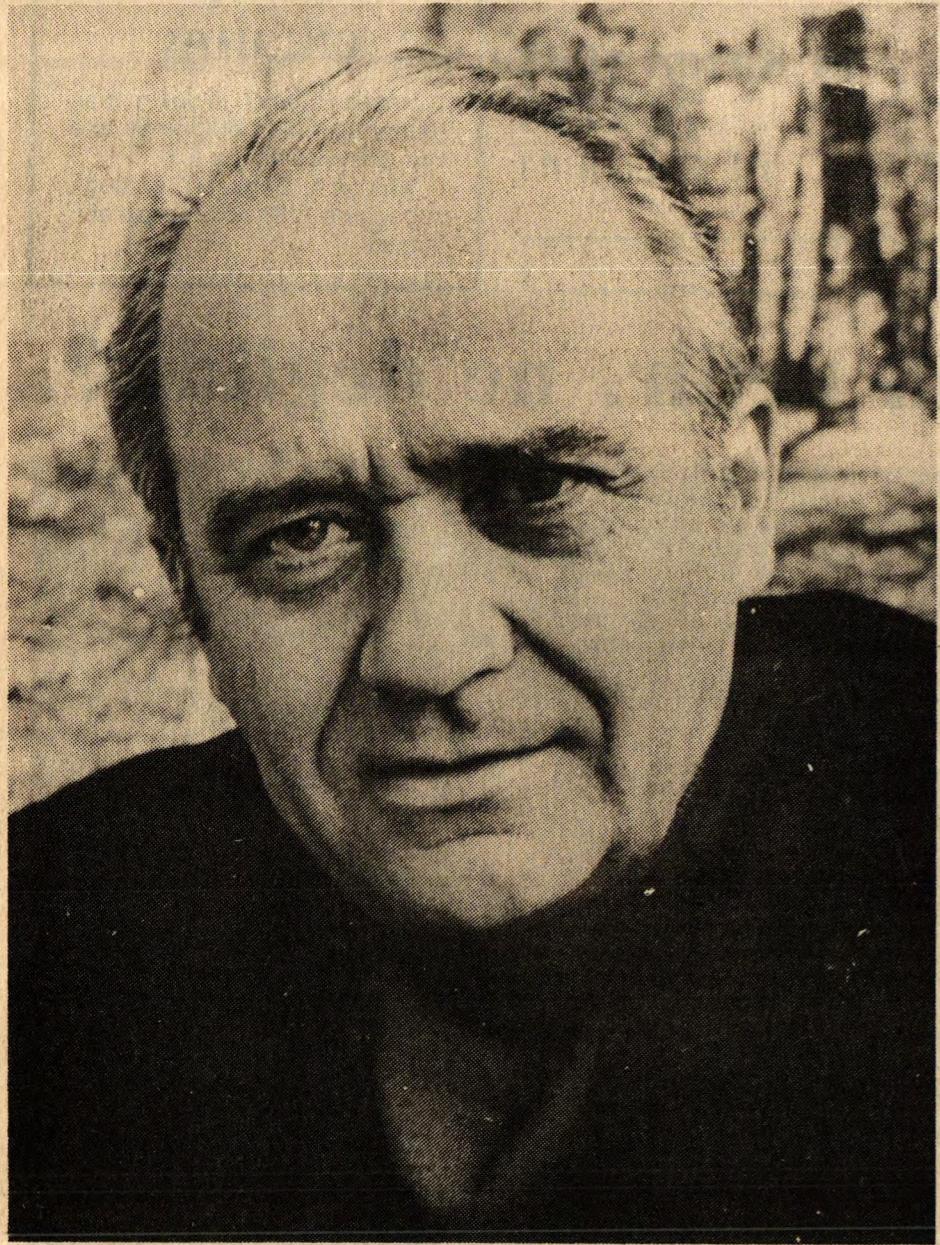
Topluluk yöneticisi Ben Vornholt'un kendi atölyesinde yaptığı, birer sanat ürünü diye bilinen birbirinden ayrı bir figürler, "Mekanik Özdeyişler" programının temelini oluşturur. "Bauhaus" akımı olanaklarını kullanan ve Oskar Schlemmer'in figürlerinden esinlenen Vornholt, "görsel- yapımcı" yöntemiyle çalış-

N.Çakırhan Evi'nin ustalarına ödülleri törenle verilecek

1983 Ağa Han Mimarlık Ödülü'nü kazanan, Muğla/ Ula- Akyaka'daki Nail Çakırhan Evi'nin yapımına katkıları nedeniyle marangoz ustaları Ali Duru ve Cafer Karaca'ya ödül paylaşımı 12 Kasım 1983 günü Muğla'da verilecek.

Tören sırasında, "Nail Çakırhan Evi Fotoğraf Sergisi" açılacak ve Muğla Valisi Kemal Nehrozoğlu ve 1983 Ağa Han Mimarlık Ödülü sahibi Nail Çakırhan birer konuşma yapacak

SOMUT

R. SEFA

Cide Uzunkum Moteli'nin lokanta bölüğü. Denize bakan masalardan birinde gürleyen Karadeniz'i izleyen biri oturuyor. Mavi-yeşil sulara dikmiş gözlerini. Belki de çocukluk günlerine götürüyor onu esen Yıldız-Karayel.

Bir zamanlar, şu karşı kılmanın olmadığı günler babasıyla iskeleye geldiği, para dolu mendille eve döndüğü günleri anımsıyor belki. Dünyunu Umumiye memuru olan babasının peşinden hoplaya zıplaya gittiği günleri...

Belki de Kemer Köyü harmanında arabasına bindiği altmış yıl önceki günleri yeniden yaşıyor. Arabasına bindiği, arabasını çektiğinde çocukluk arkadaşı şimdü Uzunkum Moteli'nin işletmecisi Mehmet Toker gene yanında... Acaba o da düşüyor mu altmış yıl öncesinin o tatlı günlerini.

— Selâm, diyorum, düs bitiyor.

— Oo hoş geldin hayvırsız! Neleredesin bakalum, görünmez oldun. Yoksa benden mi

ce Memiş Köylü, sonra Cide'li, sonra Karadenizli. Yöresel olmaktan korkmamalı sanatçı.

Picasso öldü ama, Picasso deyince İspanya, İspanyol faşizmi akla gelir, Gernika akla gelir. Faşizmi simgeleyen resimler akla gelir. Gernika'daki faşist soykırımları simgeleyen, resimler öyküler... Şer kuvvetleri: "Bu resmi siz mi yaptınız" deyince, "Hayır sız özaptırdınız," diyebildi. Bu sözü söylemedi ama, bu öykü ona yakıştırdı.

Sanatçının yöresel olması önemli. Yöresel olan sanatçı da, yeryüzünün kişileri nereye ilgil olursa olsun kendileri ile ilgili bir yan bulur. Çünkü sanatın konusu insandır, yeryüzü insanı...

Benim Cide'li oluşum, Cide'li olduğumu yapıtlarda gösterdiğim, belirttiğim kimilerinin sandığı gibi Cide'ye, memleketime turistik katkıda bulunmak için değil. Doğanın güzellikini, doğa ile insan ikilemi, değerlendirmemis üretimi, sömürüyü, geri kalmışlığı bulup çıkarılmak; kendi aralarından, vatandaşdan birikimlerinden varalarak, bu

Rifat Ilgaz'la söyleşi Karadeniz'in kıycığından

deni belki de benim bir yöresellik yapmaya kalkışmadan kuşkulamasıdır. Biraz da yeri bir söz bulmaya kendimi zorlamadan kuşkulanma da diyebiliriz.. Oysa ben Cide'mizi yan yaşayın bir yanını aldım.

Şunu kesin söyleyebilirim, ben doğduğum yerin dilinden yararlanıken, antikatık olsun diye az kullanılar, az duyulan sözler arayıp bulmaya kalkımadım. Tam tersine herkesin rahatça benimsayabileceği yerel sözlerimizi arar, bulur, öyle kullanırı. Az kullanılanlar bile olsa onları en uygun söyleyiş biçimleri içinde, kolayca anlaşılır, kolayca karşılığı bulunur tümcelere yerleştiririm. Anlamını bilmemiş olsa bile okuyan, tümce kuluşundan karşılığını bulmakta zorluk çekmez.

Yerel dil, genel ve işlek bir söyleyişle, yaza yazısallaşırır. Yazarın başarısı da bu ustalıktdır. Amacım bu ustalıkla erişmek. Sözlüğümü düzlemek...

"Selinti" sözünü bir tümçeye yerleştirirsem okuyan hemen anlamımı bulup çıkarırmeli ve bu sözün güzelliğini benimseyip dilimin zenginliğine inanıvermemeli. Gelelim hangi yazınsal türde yöresel dilden yararlanıǵıma: Yazınsal türlerin en ustalık isteyeni hiç kuşkusuz şiirdir. Şiir: Başka bir deyimle söz güzelliği, söyleyiş güzelliği sanat anlatımda gelir bence. Güzel dizenlenmeyen dize, içeriği ne olursa olsun şiir olamaz. Demek ki sorunun tam yanıtı, her yazınsal türde yerel dilden yararlandığını söylesem bile daha çok şirde bu dilin işime yaradıǵıdır.

Edebiyat bir kültür dili oluşturmakta değildir. Her sanatçının, her yazar ve ozanın kendine özgü bir sözlük düzmesi, dile kendi kişiliğini, kendi damgasını yansutması anlatıma gelir. Kişisel, bireysel olmayan hiçbir sanat ürünü, yazın türü toplumsal olamaz bence. Dil de yöresel, bireysel, kişisel olmadan toplumsal olma niteliğini erişemez.

Türk edebiyatındaki 1940 kuşağına bir çokları yanlış niteliyorlar. Bizi büyük bir şiir ustasının kopyacısı, birbirimizin ortaklaşa bir anlatım biçimini, bir şiir türü sürdürdügüümüzü sanıyorlar. Kuşkusuz aldatıyorlar. Bir Niya-

zi

Akincioğlu ne A. Kadir'dir, ne de Enver Gökçe. Bu son şair yanı Enver Gökçe şu yukarıdan aşağıya gelen savunumuzun en canlı örnegidir. Onun şiir dilini inceleyelim. Ne kadar Erzincanlıdır, Sivaslıdır. Ahmet Arif'in aynı oranda Diyarbakırı olduğu gibi.

— Bu günlerde yeni bir şiir kitabı çıktı: KULAGIMIZ KİRİŞTE. Kulağımız Kırıştırı bir dergide okumuşuktur. İçinde balıkçı barınağı deniz feneri geçtiğine göre gene bizim Cide'nin balıkçı barınağı ve Köpek Burnu'nun üzerindeki deniz feneri gözümüzün önüne geliyor. Şirlerde ağırlığı Cide'ye mi verdiniz?

— Evet Bu kitabındaki şirler son yedi senkiz yıl içinde yazdığım şirler. Bu son yılları Cide'de geçirdiğime göre diyebilirim ki Cide'mizi onlatıyorum. Cide'mizin talimlerini,

Sanatçı yöresel olmadan evrensel olamaz. Yaşa Kemal deyince akla Çukurova, Rifat Ilgaz deyince akla Karadeniz gelir. Yöresel olmaktan korkmamalı sanatçı.

Picasso öldü ama, Picasso deyince İspanya, İspanyol faşizmi akla gelir, Gernika akla gelir. Faşizmi simgeleyen resimler akla gelir. Yöresel olan sanatçıda, yeryüzünün kişileri kendileri ile ilgili bir yan bulur. Çünkü sanatın konusu insandır, yeryüzü insanı...

de, Cide'mizi unutmadığımı belgelemiş oldum bu yapıtlarla.

— Cide'den ayrı kaldığınız iki yıl içinde Cide sizi hiç bir zaman unutmadı. Halime Kapitan'ın radyo temsillerini dinledi toplu olarak. Hababam Sınıfı'nızın filmlerini, müzikali video teypleri sizin anarak güldüler dertlerini unutup. İnsanları güldürüp bilmek, günlük yaşamın bunalımlarını hafifletebilme, aşık suratları, gerilen sınırları yarışırıbilmek, gerilimi azaltmak önemli bir konu ve sorun... Siz Hababam Sınıfı adlı yapıtlınızı ve güldürü serinizle bunu başmanız bir sanatçınız. Nedir Hababam Sınıfı ola-

nız, sözelimi Hababam Sınıfınız, on kitaplık şiirleriniz, Karadeniz Kıycığında, Sarı Yazma... nedir ödül almadılar diye.

— Sanat yaşamumun az önce 55. yıl doldurduğumu söylemiştim. Bu işe başlarken ne ödül vardi ne de bizde ödül alma tutkusu. Tam elli beş yıldır bir amatör gibi halkımıza ürün vermek için her türde denemeler yaptım. On şiir kitabı, on çocuk romanı, yirmi kadar mizah öykülerinden oluşmuş kitap, dört bez roman, iki üç ani roman, oynamış, yayınlanmış on kadar tiyatro ürünü, üç dört ani yapıttı, yayınlanması üzere sıra bekleyen köşe yazılarından oluşmuş dört bez kitabı! Bunların hiçbirini ne ödül almak için yazdım, ne de çok para kazanmak için çaktım yola. Nasıl arada bir çok para kazanmam sürpriz olmuşsa, bu son ödülü kazanmam da bir sürpriz, beklenmedik bir olay oldu.

Bu ödüllendirmelerin amacında özendirme olduğu söylenebilir. Eh ben ödül almasaydım, yani şu kadar ürünü yazmayı sürdürmekten vaz mı geçecektim? Bu tür ödüllendirmeler gençler için gerçekten çok yararlı olabilir. Kimbilir bir destek, bir heveslendirme görümedikleri için başladıkları olumlu işi yarada bırakmış genç arkadaşları olabilir. Ama ben heveslendirme bir yana, şiir kitabı çatırdığım için suçlanmama karşın gene de bu sevgiyle yazarlık işini sürdürmekten vazgeçmedim. Şunu da belirtmeliyim ki, yapıtlarımın başarısından kuşku duyanlara, eğer varsa, aramızda yazarlık niteligi yadsıyanlara bu 70. yaşında aldığı bir ödülle bir arımağan sürüp giden sanatçılığımın bir kanıtı olarak sunmaktan da hoşlanmıyorum değilim. Kendim için olmasa bile genellemeye gidersek; ödüller, yazınsal yaşamımıza hız veren, renk veren olumlu olaylardır. Elverir ki deger bilir, yan tutmaz, jüriler yeni yapıtların üzerinde dikkatle, özenle durabilinler. Toplumumuz da okurlarımız da bu değerlendirmelere içtenlikle inanabilsinler.

— Hocam sizin de bazı jürilerde, sözgelişi Nevzat Üstün, Suat Taşer ve May ödüllerinde üye olduğunuzu da gazete ve dergilerden öğrenmiş bulunuyoruz. Bir juri üyesi olarak ne düşünüyorsunuz?

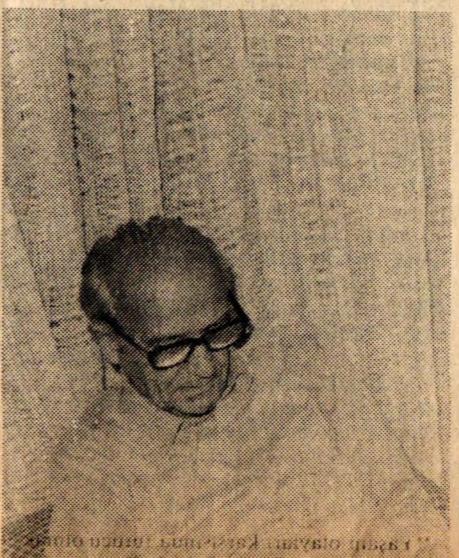
— Bir juri üyesi olarak önce yeni katılanların haksızlığa, ilgisizliğe uğramamalarını düşünürüm. Yapıtlarının dikkatle incelenmesi amacımızdır. Bütün işlemi bir yana iterek incelememiz üzere verilen yapıtları geceyi gündüze katarak incelediğimi, her biri için ayrı notlar çiğardığımı bilen arkadaşlarımın kuşkusunu hiç unutmam, May jürisinde... Neden mi? Jüriye en son atanın bendeim. Karar gününe tam onbir gün vardı ve incelemem gereken onbir roman müsvetesi. Her birine onar, onbeş saat ayıracak not almacasına okudum. İşimi önemsemediğim kurul başkanıca (başkanın şakşıklığını hiç unutmam) önce benim işimi önemsemediğimi belterek konuşmasını düzenledi. Sonra sonuçların uyandırıcı memnuniyeti dile getirdi. En azından yarışmaya katılmak için yapıtlarını kendide aynı işi titizlikle yaparım. Haksızlığa uğramış bir sanatçının acısının ne demek olduğunu bilenlerdenim cükkü... Nevzat Üstün öykü yarışmasına gelen kitapları şimdiden titizlikle okumaktayım. Katılanlar benim için hiç kuşkulamasınlar. İşlerimi arasında zaman ve yer ayıramayacağımı sanmasınlar. Eğer böyle bir durum olursa rahatça çekileceğim, yerimi daha titiz inceleyicilere bırakıbmak için...

— Tekrar Cide'ye yerleşmeyi düşünüyor musunuz?

— Cide'ye yerleşmek... Bu çok geniş anlamlı bir soru. Yerleşme kavramın içinde önce yer sahibi olmak anlamlı var. Yüz yetmiş metre karelük bir yerimi elimden çıkarmış bulunuyorum, kimi nedenlerden...

Bugünlerde, işte şu otelde barınmaktayım. Bu bir yerleşme anlamına gelirse bu süre uzada uza. Eğer mutlaka bir yer konusu varsa sorduğun soruda... Evet Cide'de mutlaka bir yerim olacak ergeç. Belki aynı boyutlarda olmaz ama, toprağın boyunun, herhalde boyundan fazla olmasını gerektirmeyen bir yer düşünülebilirsin. Ama çok ilerde... Ama bizim Vedat Türkali'nin dediği gibi "Birgün mutlaka!"

— Söyleşi için teşekkürler hocam! Sağolun... — Sizler de sağolun.

Atatürk yaşasaydı

İSMET KEMAL KARADAYI

Atatürkçüğün, yani dünya sözlük ve ansiklopedilerine gecmis adıyla Kemalizm'

kaçışorsun?

— Hiç olur mu hocam. Sizden kaçışır mı?

— Gel otur söyle. Anlat bakalım neler yapın son günlerde?

— Bağ-bahçe bakımı, misir ekimi gibi işler. Nafaka derdi. Karşısındaki sandalyeye oturuyorum, koltuğumun altındaki çantayı masanın üzerine koyuyorum. Kâğıtların çantaşa sızmayan bölümüm dışarda. Soruyor: — Ne o kağıt, kalem, çanta getirmişi? Bir seyler mi yazıtorsun?

— Izin verirseniz yazacağım.

— Neler yazacaksın bakalım?

— Size kimi sorular yöneltmek için geldim bugün.

— Hangi konuda?

— İşte surada! Soruları çıkartıyorum.

— Söylesi konusunda acemiyim, dilerim yüzyüme gözüme bulaştırmadan...

Uzun bir kahkaha attıktan sonra:

— Hadi hadi sıkma canını, üstesinden gelrisin sen!

Sigara ikram ediyor, birlikte yakıyor. Garsona birer çay getirmesini söylüyor. Çaylarımıza içtiğinden sonra Rıfat Ilgaz'a ilk sorumuza yonetiliyoruz:

Size herkesin sorduğu biyoğrafik soruları sormayacağım. Söylesiminiz bir bölümü Cide ile ilgili olacak. Diğer bölüm ise sanat yaşımanızı... Aslında her ikisinin içe de olduğunu biliyorum. Gene de bu ayrımlı yaptım. İki yıllık bir ayrılkından sonra doğum yeriniz olan Cide'ye döndürdü. Kısa süreli bir gezi mi, tekrar yerleşmek için mi?

— Sanatçı yöresel olmadan evrensel olamaz. Yaşa Kemal deyince akla Çukurova, Rıfat Ilgaz deyince akla Karadeniz gelir. Ön-

gerçekleri yeryüzü insanlarına göstermeye başarılı olabilmek içindir. Demek ki amacım içinde yöresel olmaktan çok, evrensel olma çabası var.

Yöresini sanatçı olarak algılayan kişi toplumsal oluşumunu en yakından, oluşumun içinden izleyebilme olağanlığını elde eder. Hele yazınsız türleri benimseyen sanatçı, dil sorunu da tüm tazeligi ile kavrama benimsene olanaklarına da erişir.

Dil durmadan oluşan ve gelişen toplumsal bir olgudur. Kurumların, kurulların söz-lükleriyle sağlanamaz. Yaşamın içine girenler, yaşamla en sağlam ilişkiye kurmuş olanlar kurmasını bilenler dilin tazeligi de elde edebilirler, sürdürbilirler. Ve sanatının ifade aracı olarak başarıyla kullanabilirlər. Dil de yöreleştikçe yazısallaşır ve bir toplumun canlı, diri bir ifade aracı olur. Deyimleriyle, deyişleriyle, yerel sözleriyle...

Bu yerelikten daha çok hangi tür yapıtlarınızda yararlanınız?

— Sözeligi, son günlerde benim bir vesile ile söylediğim bir tek söz var: GİRİŞKEN.

Bir diziçinin azınlığı yüzünden "Girişen" olarak bana maledilmiş. O yazdan alıntı yapınlar da bu yanlış bana güvenlerinden ötürü hiç kuşku duymadan yineleyip dardular. Bunların içinde özbe öz Kastamonulu olan genet ve değerli bir yazarımız da var: Mehmet Yücel...

Yıldız Karayel adlı yapıtmının arka kapığından aldığı bu yanlış dizilmiş "kelime"yi benimle yaptığı söyleşide olduğu gibi yineliyor. O da biliyor ki "kelime"nin girişen değil, girişken olduğunu. Düzeltmemesinin ne-

barok çiçeklerini, biledinlerini, sari yazmalarını, denizcilerini, balıkçılarnı ve Cide'nin son elli altmış yıllık toplumsal serüvenini. Savaşlar içindeki yoklukları, geleceğe umutla bakışını, itişkenliklerini dile getiriyor.

Yukarıdaki savımızı sürdürürsek Cide'den yola çıktıığım demektir. Ben Cide'yi değil, tüm Karadeniz'i, tüm deniz kıyılarını, tüm insanları, bu koşullar içinde doğup büyüyen, gelişen insanların ortaklaşa toplumsal kaderini, yorulmazlığını, itişkenliğini anlatmak istiyorum. İyi bir Cide'li olabilirsem yapıtım da iyi bir yeryüzü ozanı olabilirim diyorum.

Once rahat bir konuşma dilimiz var. Bu dilden yola çıktıığım. Bu dili arındırıyorum, ayıklıyorum. Tüm Türkiye'nin dili, abartmış olmayayım ama abartsam da doğrudur, yeryüzünün dilşibiçimine sokmak istiyorum. Ne yazık ki biz yazarlar, ozanlar boyalardan, seslerden çokça yararlanamıyoruz. Bu demek değildir ki yapıtlarımızda renk yaktır, biçim, biçim ve uyum yoktur. İşimizin zorluğu ne kadar yadsınamaz olursa olsun ortaklaşa bir yanınız olmalı yeryüzü insanlarıyla. Tümüne seslenmesek bile dilimizi bilen; duygularımızı benimseneyen görüşlerimizi, inanışlarımızı kendilerine yakın bulan çevircilerin yeryüzünde az da olsa bulunabileceğine inanıyorum.

Kendimizi, yapıtlarımızı onlara olsun tanrıak coşkusuya çıkıyorum yola.

Tüm dünya dillerine şiirlerimin çevrilmesi isteği her ozan gibi beni de sarıyor. Bunun başarılı örneklerini gören mutlu sanatçılardanum. Memlekettilerim benim kişiliğimde bu coşkuyla düşselliğe erişsinler istiyorum he sanatçı gibi. Bu bütünleşme tüm sanatçılardan amaci değil mi? Tanınmak, tanıtmak, varolmak kabası.

Sizin bu yöresellik görüşünüzü Cide'linin de benimsediğini görüyoruz. Her ne kadar bu yakinlaşma, Cide'lilerin size karşılığı sanatsal değilse de çok sayıda Cidelinin İstanbul'da kutlanan 55. sanat yılı ve 70. yaş gününe katıldığını biliyorum. Cide'lilerin bu ilgisini sizin bu yöreselliğinize bağlayabilir miyim?

— Beni gene bu yörenin bir adamı olarak sevindiren bu davranışın bu degindirin olay, yani 55. sanat yılının İstanbul'da büyük çapta kutlanması olayı... Sahneye memlekettilerimin "CİDE'LİLER" bantıyla getirilen ve bana sunulan çelenkleri bu karşılıklı duygusallığın canlı kanut. Salonu dolduranlar arasında büyük sayıda memlekettilerimin de bulunduğu, sahnenin üstündeki beyaz perdeye yansıtılan Cide görüntülerini candan alkışlayan çocukların arkadaşlarının, hemşerilerimin sıcaklığı tüm bunlar.. Başladığım yazınsız isimde birer olumlu kanıt değil mi?

Cide'mizde ilk okullardan sonra açılmış liselerdeki iki okul daha var. Her yıl bu iki okuldan çıkan genç hemşerilerimin bana gösterdiği yakınlık duygularının kanıtını bize kez kesişimde övünerek izlemekteyim. Bundan yüreklenerek bir imza günü düzenledim. Görmedikleri kitaplarını onlara tanıttım, sanat yaşamından örnekler verdim. Böylece bana gösterilen ilgiyi ve sevgiyi izlemiştir.

Bu yılda çıkan sekiz-on kitabı var. Yeni olarak Yıldız Karayel var. Son iki yıl içinde basılmış, yazılmış iki de ödül almış bu roman, sonra bir de şiir kitabı: Kulağımız Kırıste. Bu kitapları hemşerilerine imzalayıp sunmak benim için bir kıvanç vesilesi oldı. Cide'den ayrı kaldığım son iki yıl için-

in, bilimsel, çağdaşlık, uyguluk, gerçekçilik, devrimcilik, halkçılık, laiklik, işik, aydınlatma, yenilenme, ilerleme, haklara, emege, başka halkalara, uluslara saygılılık, insana, topluma uygunluk, uluslararası kendilerini savunmaları ve barış içinde yaşamları, bağımsızlıklarını, sağlıklı yazıgilara ulaşmaları için kurtuluş savaşlarında kararlılık anmasına geldiği biliniyor, bilinmelidir.

Bu anlamı ve O'nun, ters bakışlarla, mistik ya da doğmatik açılarla, dümenci çikarıcı amaçlarla, karanlık tutuk isteklerle, halk avcısı (demagog) davranışlı ya da salt partizan tutumlu oyuncularla, korkularla, kurnazlıklarla "yanlış" a yorumlayıpサポートmaya kimse, hiçbir kuruluşun hakkı, yetkisi yoktur, hiçbir zaman yarar ve başarıyı sağlayamamıştır.

Atatürk, Atatürk dünden beri sürekli yaşıyor. Ne var ve ne yazık ki, "Atatürk sağ olsayı ne der, ne yapardı şimdii?" sorusu, günümüzde de sık sık soruluyor. Niçinini, bu tür soruların sorulmasına neden olanlar düşünedürsünler, bu onlara örneğin yine şu soruları soralım:

Osmanlı İmparatorluğu neydi, ne olmuştu?

Son Padişah ve adamları hangi devlet ve çevrelerle işbirliği içine girmiş, nasıl bir oyuna ortak olmuşlardır?

Kapitülasyonların anlamı ve kapsamı nerelere dek varmış devleti ne derece başımlı, muhtaç kılmıştır?

İşgalci kimler, niçin, ne gibi tarihler dütürerek yapmış ve yaptırmış?

Kurtuluş Savaşı hangi nedenlerle kaçınılmazdı, kimlere karşıydı?

Anadolu'ya geçiş, hukuk dernekleriyle işe başlayış, halk bütünüyle el ele veriş, Meclis'in Ankara'da kuruluşu, Cumhuriyet ilke ve uygulamasının seçili Hilafet'e son veriş.. Sonra bilinen Devrim takvimi sıralaması, zamanlaması, geleceğe yönelik sürekli yenileri, uyumlari düşünüş, buluş uyarış vb.. Nasıl ve hangi koşullarda başıraula ulaşılmıştı, tasarlanan öteki pencereler, kapılar nasıl ve hangi koşullara bağlanmıştır?

Hele de ne diye "Yurtta barış, Dünyada barış", "Tam bağımsızlık", "Dünyanın herhangi bir yerindeki mazlum uluslararası ilgi", bilim, fen, eğitim, sanat, uyguluk düzeyi, hatta onun üstü, eski hukuk kuralları yerine yeni hukuk kuralları, yasaları, kuruluşları vb. isteniyordu?

"Bizi yanlış yola götüren habisler biliniz ki çok kere din perdesine bürünmüştür. Saf ve nezih halkımız hep şeriat sözleriyle aldatagelmişlerdir..", ya da "Türk tarihi incelenirse bütün yükseliş ve alçalış nedenlerinin bir iktisat sorunundan başka birsey olmadığı anlaşılmıştır. İktisadi kalkınma, Türkiye'nin özgür, bağımsız, daima daha kuvvetli, daima daha müreffeh bir Türkiye idealinin belkemiğiştir. Bu, yalnız kurumlarında değil, düşüncelerde esaslı bir devrim yapmış olan büyük Türk Ulu-su'nun dinamik idealidir. Bu ideali en kısa zamanda kavramak için düşünce ve eyaleti birlikte yürütme zorundayız. Bu girişimde başarı, ancak sürekli bir planla ve daha çok akla dayanan bir çalışma ile olabilir.." uyaruları nerelerden geliyordu?

"Türkiye Cumhuriyeti laik bir devlettir", "Buna şapka derler", "Bundan böyle uluslararası harfler ve rakam kullanılcaktır", "Ağalık, beylik vb. yoktur, bu unvanlar kullanılmayacaktır, halk bu yurdun gerçek efendisidir", "Türk dili, yabancı dillerin boyundurulduğundan kurtulmalıdır" vb. buyruklarının gerekçeleri nelerdi?

Soruları coğaltıktan görülecektir ki onların bir bölümünde, yine bir bölümde kimse tarafından yanıtızız bırakılmaktadır. Neden? Çünkü kimlerinin, kimi kuruluşların işine gelmez. Topluma, halka tam yansıtılmaz, bu tür gerçeğe, doğuya, uyanya yönelik sorular ile yanıtları.. Çünkü Atatürk'ü sıkışıkca kendilerine paravan yapmaya çalışan saygısızlar ile "gardrop Atatürkçüler", açık, kapalı, hiçbir dönemde ne yazık ki eksik olmaz.

"Atatürk yaşasaydı"!

Atatürk'ün kendisi de, düşünceleri de, yapıtları da, dilekleri de sürekli kendini yenilemiştir, yenileri yerinde saymaz.

Atatürk'ün, Atatürk gibi ender yetişen önderlerin, kurtarıcların örnek eylemleri, güçlü yapıtları, çağdaş yaratıları, toplumsal umutları, uluslararası kazandırdıkları kalıcıdır, kolay yıpranmaz. Onlar çağlarını, olayları, tarihsel oluşumlarla akımları, işlevleri, görevleri iyi bilip iyi değerlendirdikleri, çağlarının ötesine, uzun geleceklerle, insanın topluca bir arada yaşaması, mutluluğu açılarından bakmasını bildikleri için sürekli vardırlar, sürekli yaşarlar...

yazko edebiyat

KASIM / 1983

37. Sayısı

ÇIKTI

Ayın Aktüelitesi

• Tartışma Haber Yorum: Folklor, sanata düşman mı? Tartışmaya gelen karşılıkları yayımlıyoruz.

Her Ay

• Bir Sorun Bir Soru: Yeni Basın Yasası karşısında yaratma ve düşünce özgürlüğünün durumu nedir?

Edebiyatçılarımızı Anarken:

• Kırk yıl önce yitirdiğimiz gerçekçi bir yazarımız Sadri Ertem'in öykülüyü ve denemeleri üstüne inceleme yazıları.

Ayrıca

• Türkiye'de roman Eleştirisine Eleştiri Bir Bakış, Düşünce özgürlüğünün tarihsel bir irdelemesi: Thomas More, Ahizade ve Nef'i.

Ve

• En sevinç yazarların şiir, öykü, deneme, inceleme, deagini, çözümleme ve eleştiri yazıları.

YAZKO EDEBİYAT: 144 sayfa, 200 lira.
ABONE KOŞULLARI: altı aylık 1200, yıllık 2400 TL.
YAZKO P.K. 442 Sirkeci-İstanbul

somut

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR GAZETESİ

Yıl: 3
Sayı: 41
Fiyatı: 70 lira
Tarihi: 11 Kasım 1983

S.S. Yazar ve Cevirmenler Yayın Kooperatif-YAZKO adına Sahibi ve Genel Yayın Müdürü: Erol Toy / Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Hayati Aslyazıcı / Mütessese Müdürü: Hayri Eroğlu / Teknik Yönetmen: Refik Sinan / İlân Müdürü: Nuri Dikeç / Ankara Temsilcisi: Ali Alkan İnal / Yönetim Yeri: Türkocağı Caddesi No: 17 Kat: 2 Cağaloğlu / Yayıma ve Havale Adresi: YAZKO, P.K. 442 Sirkeci, İstanbul / Telefon: 522 78 45 / Abone Koşulları: 6 aylık: 1750 lira, 12 aylık: 3500 lira / Yurtdışı için iki katıdır / İlân sayfalarında santim / sütun: 2000 lira / Dizgi film, ofset hazırlık: Çağdaş Yayıncılık ve Basın Sanayii A.Ş. / Baskı: Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş. / Dağıtım: Hürriyet

**1- Kişilik Dersi
2- Gülmece Dersi
3- Türkçe Dersi**

AZİZ NESİN

Felsefeci Bayan Füsün Akatlı'nın Gösteri Dergisi'nin Mart 1983 sayısında bana yönelik bir eleştiri çıktı. Bu eleştiriye, felsefeci Bayan Füsün Akatlı için değil, ama okurlara saygınlığı ve geleceğe belge olması bakımından çoktan yanıt vermemiydim. Zamanının anlatılamaz allığı, işlerimin alabildiğine çokluğu, sağlığımın elverisizliği, durumumunsa olağanüstü darlığı ve zorluğu (askeri ve sivil mahkemelerdeki duruşmalar vb.) yüzünden bu yarını yazmaya bugüne dek fırsat bulamadım.

Felsefeci Bayanın eleştirisini başlığı ilginç "Zurnanın Zirt Dediği Yer".

Felsefeci Bayan "Zurnanın Zirt Dediği Yer" de beni şu üç yonden eleştiriyor:

Yazarlık kişiliğimi

Gülmece anlayışımı

Dil yanlışlarını

Bu üç yönlü eleştiri, okurlarım için, üç ayrı yazıyla yanıtlayacağım.

BİRİNCİ DERS: Kişilik Dersi

Bayan Akatlı'nın eleştirisinden, salt yanıtla mak gerekini duyduğum bölmeleri alıntılayacağım. Dileyen, Bayan Akatlı'nın eleştirisiniń bütünüń Gösteri dergisini okuyabilir.

Bayan Akatlı, dizgesel sırayla numaralandı ğı eleştirisine şöyle başlıyor:

1. Aziz Nesin, en sivrilmiş gülmece yazarıdır.

Sivrilmiş yazar... Bayan Felsefeci'nin yazarlığına uygun bulduğu nitem "sivrilmiş". Elbet bir felsefeci bayan sözcüklerini bilerken secer. Seçilen sözcükler de, seçinen duygusunu, ruhsal durumunu yansıtır. "Ünlü" demiyor, "tanınmış" ya da "bilinen" demiyor, lütfedip "değerli" demiyor; yazısına "Zurnanın Zirt Dediği Yer" başlığını uygun bulan Bayan Felsefeci'nin beni de sivrilmiş olarak görmesinin, açığa vurulmayan bir nedeni olsa gerek. Örneğin ben de bu yazımı "Füsün Akatlı en parlak deneme yazarıdır", "Füsün Akatlı öne fırlamış yazarlarımızdan biridir" diye başlayarak "parlak" ya da "fırlamış" nitemlerini. Bayan Akatlı'ya uygun bulabilirdim ve bu sözcük seçmeleri de benim ruhsal durumumu yansıtırı. Oysa ben hiçbir artıyet beslemediğim için, özdeksel olarak aşağılayıcı degilmiş gibi görünüp de üstü kapali ve dolaylı olarak aşağılayan betimler kullanmak gereğini duyumsamıyorum.

"En sivrilmiş gülmece yazarı" olduğunu belli tuttikten sonra Bayan Akatlı, eleştirisiniń ikinci maddesinde şöyle diyor:

2. Aziz Nesin zengin bir yaşam deneyinden ve bilinçle bağlılığı sağlam, "ilerici" bir dünya görüşünden giy aralarak yazar. Buna bağlı olarak da, sorum bilinci taşıyan bir yazardır. Üstelik sözünü edeceğim anılarını yazarken, "... anımları yazmaktan başlıca amacım, yaşadığım çağda toplumsal çevremi içtenlikle anlatarak insanları yaraları olmaktadır ki bu, ister istemez gelecek kuşaklıla ders vermek anımları tashır." (S. 286) dedigine bakırsa, bilerek isteyerek, geneliği yönlendirme gibi, yazarlık sorumuna ek bir sorum üstlenmiştir.

Ortalama dilzevde avdınımızın çoğu gibi

Felsefeci bir bayana üç ders

Salt yazarlar için değil, genelleyeyim, ortaklaşa dünya görüşünde olduğum bütün sanatçılar için, yine salt gençliği değil, sanatıyla seslendiği bütün insanları yönlendirmeye çalışmak, Bayan Felsefeci'nin sandığı gibi "üstlenilmiş bir ek sorum" değil, sanatçının asal görevi ve sorumu ve sanatçının sanatçı varlığı ve kişiliğinin gereklisidir. Hepsi için değilse de, kimi yenicilikçi, ilerici, öncü yazarlar için okurunu yönlendirmek görev ve sorum olmayıpabilir ya da ek sorum olabilir. Ama ben okurlarımı yönlendirmek - ki aynı zamanda kendimi de yönlendirmek- sorumunu taşıyan eşi yillik bir yazarım. Bü yıldız, değil salt "geneliği yönlendirmeye" gibi sınırlı bir sorum üstlenmek, yurdumun ve dünyanın bütün sorunlarından kendimi sorumlu tutar ve bu işlerle ilgilenip uğraşmayı kendim için zorunlu görev sayarım. Büttün çağdaş gerçekçi sanatçılardan da bu sorumu yarın yazmaya bugüne dek fırsat bulamadım.

Felsefeci Bayanın eleştirisiniń başlığı ilginç "Zurnanın Zirt Dediği Yer".

Felsefeci Bayan "Zurnanın Zirt Dediği Yer" de niçin ellı yıl geri kaldığımı, neden tutucu olduğumu, sorumsuluğumu, gençleri nasıl yanilttıǵımı anlamak için, Bayan Felsefeci'nin kitabımdan işaret ettiǵı sayfaları açıp okuyorum. (Böyle Gelmiş Böyle Gitmez - Yokuşun Başı - 1982 basımı, sayı 238) Ortaokul birinci sınıfındayken, 13-14 yaşında bir sınıf arkadaşımın aşırı otuzbir çekmesi (mastürbasyon) yüzünden zayıf düşüp hastalanarak öldüğünü yazmışım. Bu bir olsa. Yaşadığım, tanığı oldugum bir ipucu bulabiliyoruz:

Ama özellikle cinselliğe ilişkin kimi konular- daki görüşlerinin, ellı şu kadar yıl önce baba- sunun kendisine gösterdiği umacı imgesini (S.

ne katkıda bulunma sorumunu" üstlendiğim genç okurlarımı yaniltmaktan da sakınmamışım.

Bayan Felsefeci'nin bu sözleri karşısında işi alaya vurmak benim için çok kolaydı. Yanı vermeye değmez de bulabilirdim bu sözleri. Okurlar için bu yanıtı verdiğimden, neden Bayan Felsefeci'nin beklediği "nufuz-u nazar" a sahip olmadığımı, neden "siyasal bakımdan ilerici" de "yaşam olayları karşısında tutucu olmak gibi tuhaf bir durum" düzügüm, yine Bayan Felsefeci'nin eleştiri yazısından öğrenmeye çalışacağım. Bayan Felsefeci, somut örneklemelerle savını belgelemiyordu ama, yine de yazısından, örnegin yazısının şu bölümünden bir ipucu bulabiliyoruz:

Nerde ve niçin ellı yıl geri kaldığımı, neden tutucu olduğumu, sorumsuluğumu, gençleri nasıl yanilttıǵımı anlamak için, Bayan Felsefeci'nin kitabımdan işaret ettiǵı sayfaları açıp okuyorum. (Böyle Gelmiş Böyle Gitmez - Yokuşun Başı - 1982 basımı, sayı 238) Ortaokul birinci sınıfındayken, 13-14 yaşında bir sınıf arkadaşımın aşırı otuzbir çekmesi (mastürbasyon) yüzünden zayıf düşüp hastalanarak öldüğünü yazmışım. Bu bir olsa. Yaşadığım, tanığı oldugum bir ipucu bulabiliyoruz.

Yine Felsefeci Bayan'ın işaret ettiǵı 278-9 say-

bileceklerine horozlanmaktadır hoşlanıyorlar."

Gereken Bayan Felsefeci'nin ne demek istedigini, neye karşı olduğunu anlayamıyorum. Ben bu kitabımda öykü ya da roman yazmadım, bilimsel birinceleme de yapmadım. Tanıklıklarımı, gözlemlerimi, yaşadığım olayları, yorumlarım ve izlenimlerimle birlikte yazdım. O günleri Bayan Akatlı'yla birlikte yaşamadığımıza göre, bunların yanlış olduğunu Bayan Akatlı söyleyemez. Benim yorumumun tersine, erkek eşcinsellerin bu sapık ilişkiden dolayı kendilerini hiç de aşagılamış saymadıklarını — belki de övündüklerini — bu durumları gözlerden saklamak istemediklerini söylemek istiyorsa, bugün için buna bir şey diyemem ama ben Yokuşun Başı'nda ellı beş yıl önce escinsel — herhalde benim suçum değil — sapıklık sayılıyordu ve bundan utanılıyordu.

Bayan Felsefeci'ye göre, babam bana cinselliği bir umacı imgesi olarak göstermiş, ben de bu umacı imgesini aşamamışım. Anı, yazarın kişiliğinin ortaya çıkışını demektir bir bakıma. Gereken Bayan Felsefeci'nin dediği gibi, cinsellik benim için babamın bana anlatığı bir umacı imgesidir. Bu da Bayan Felsefeci'nin yaptığı gibi benim suçlanmamı değil, anlaşmamı gerektirir. Ama bakalım, gerçekten de babam bana cinselliği bir umacı imgesi olarak göstermiş ve ben o umacı imgesini aşamamış mıymış? Bayan Felsefeci'nin işaret ettiǵı 55-56 sayfaları açımlım. O sayfalardaki bölüm başlığı şu: "Cinsel Eğitim". Şunları yazmışım:

"Çocukluklarında başlarından böyle bir şeyle yetişmiş olanlardan çoğu erkeklerinin incelemesinde duyduğu eziyet acısını yaşamları boyunca unutamazlar ve bu dinmeyen acının hincini türlü biçimlerde başkalarından ve toplumdan çıkarmaya çalışırlar. Kirilan onurlarını onarmak için doğal erkek olmaktan daha üstün erkek olmaya yönelirler. Hapisane ağalarından, semi kabadayılarından tutun, topum zorbalarına, diktatörlere dek pekçoğunun geçmişinde böyle bir onarılacak onur kırıcı ani yatomaktadır. Türülü biçimde dengesizler de böyleselerinin arasından çıkar."

Dokuz yıl yatılı okulda, beşbüyük yıl da cezaevlerinde yaşadım. Bu yılların tanığı olduğum olayları sonunda bu konuda yuvarlak kaniy়া varlığı yorumlamayı yazmışım. Anılarım da salt yaşadığım ya da tanıdığım olayları anlatmakla yetinmedim, çünkü ben bir fotoğraf makinesi değil, bir yazarım; yorumlarla da bulundum. Yukardaki yorumlardan ötürü, neden tutucu ve sorumsuz olduğumu, neden genleri yanilttıǵımı, bu sözleri söylemedim diye neden tuhaf duruma düşüğüm hiç anlayamadım.

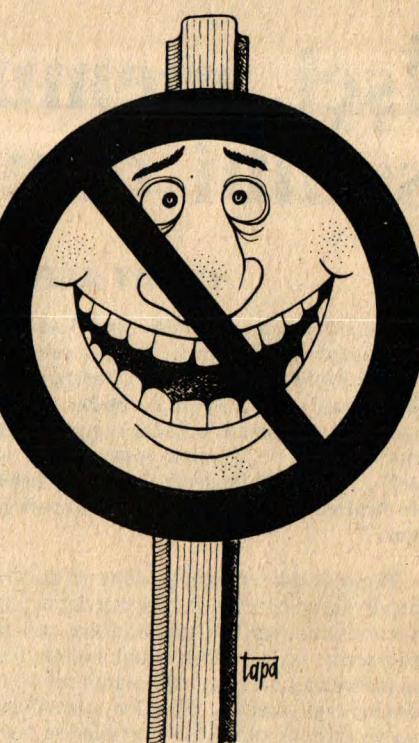
Olay şu:

On yaşındayım. Babamla birlikte, babamın inmeli bir arkadaşını evinde ziyarete gidiyoruz. İnmeli adam babamdan genç. Şimdi kitaptan okuyalım:

"... Adam daha genmiş. Ama kendisini kullanmasını bilmemiş. Akıllı olan, sağlığını iyi kullanmış. Babam, arkadaşına epey acıdıktan sonra, kadınla çok sık yatak yüzünden kimi erkeklerle inme indigini söyledi. Erkek, cinsel ilişkide aşırıya kaçmamalıydı."

Babam bana bunları yolda giderken, kelimeyi seçerek, rahatlıkla ve hiç önemsemeyen anlatmıştır. Oysa o zamanlar bir babanın oğluna bunları söylemesi hiç de doğal sayılmazdı."

Ben genç okurlara cinsel eğitim dersi vermiyorum, bir anı anlatıyorum; başından geçmiş bir olay bu. Bayan Felsefeci kadınla aşırı cinsel ilişkide aşırıya kaçmamış demek

Türkiye Yazarlar Sendikası davasının sorumlularında savcının hemen bütün sanık yazarlara sorduğu soru şuydu:

— Nazım Hikmet gecesi yapıyorsunuz da, neden Mevlana gecesi yapıyorsunuz?

Savcı bana da bu soruyu yönelikinde, odada başka askeri yargıcı ve savcılardan vardi. Verdiğim yanıtta sonra, bu soru başka yazarlara sorulmadı. Bayan Felsefeci, yanıtımı, bilenlerden öğrenebilir.

"Bir yazar için zamanlama çok önemlidir, önemli olmalıdır. Bir yazı Gelişigüzel yazılmaz. Yazının ne zaman ve niçin yazıldığı ve bunun yayın zamanlaması düşünülmeli dir."

Zamanlama konusuna bir daha dönmek istiyorum. Elbet Bayan Felsefeci'nin de bu eleştiriye bir zamanlama hesabıyla yazdığını düşünüyorum. Yayımlanmış yollar olan Yokuşun Başı'ni Bayan Felsefeci yeni okumuş. Bu eleştiriye yazdığı zaman, Bayan Akatlı açısından Aziz Nesin açısından nasıl bir zamandır, iki açıdan bu zaman nasıl değerlendirilir?

Burda bir söyleyişi dile getiriyorum. Deniliyor ki, Bayan Akatlı açısından bu eleştiri, YÖK yönetimi altındaki kimi üniversitede öğretim üyelerinin yerlerini sağlamlaştırmak, dumrularını güvenceye almak için yöneticilerin göğe girmeye çalışıkları, bu yolda özel çaba harcadıkları, hiç de olumlu ve güzel olmayan gösterisel davranışlarında bulundukları bir zamanda yapılmıştır. Bayan Akatlı da üniversitede öğretim üyesidir.

Aziz Nesin açısından da bu eleştiriinin yayın zamanı söyle yorumlanıyor. Aziz Nesin'e yurt dışına çıkışa yasağı konulduğu, bu yasağın konulabilmesi için bir gazetede yirmi iki yıl önce çıkmış ve bir kitabıda da beş kez yayımlanmış bir yazısından dava açıldığı, pasaportu elin-

Bayan Felsefeci de "Yenilikçi, ileri, devrimci, öncü" kavramlarını birbirine karıştırıldığı için, devrimci bir yazar için "gençliği yönlendirme"yi, "yazarlık sorumuna ek bir sorum" sanıyor.

mış. Bu "nüfuz-u nazarı" kazanmamakla kal-
sam yine iyi, bir de "siyasal bakımdan ileri
yaşam olayları" nedir? Salt cinsellik, cinsel sa-
pıklık, eşcinsellik midir yaşılmayı olayları? Ben o
511 sayfalık anılar kitabında, yaşayarak, işi-
tip gerek tanığı olduğum pek çok yaşam olayı
anıttım. Bayan Felsefeci'nin, benim nüfuz-u

ri yüzünden edilgin eşcinsel (pasif homoseksüel) olanlar, bu durumları benimsiyorlar. Ama
böylesine olmayı da zor altında ya da kandırı-
arak eşcinselliğe sürüklendişenler, bunu bi-
türülü benimseyemiyorlar. Bu yüzden de, alt ede-

se bilinenler istediklerini yapamaz, demek
istiyorsa, haklı olabilir; benim bu konuda bil-
gim yok, kimseye ders de vermeyeceğim. Bir çan-
ığın düşüncesi, eğitim biçimimi belirtmek için
yaşadığım bir olayı anlatıyorum.

Bayan Felsefeci yazarlık kişiliğini eleştirirken söyle diyor:

"Aziz Nesin birtakım sorunsallıkları sorgu-
layıp irdelemekense, yargı rolünü benimsemeyi
da ekonomik buluyor."

Böyle Gelmiş Böyle Gitmez dizisinin ikinci kitabı olan Yokuşun Başı, bir anı kitabıdır ve bir dehil, anlatıldığı dönemlerin birçok sorunsalları ortaya koymaktadır. Bayan Felsefeci'nin özellikle üzerinde durduğu eşcinsellik de bu sorunsallardan biridir. Sorunsalları sorgulayıp (her ne demekse. Sorunsallar sorgulanmaz çünkü.) irdelemeye gelince, salt benimki değil, hiç bir anı kitabı sorunsalları irdelemek için yazılmaz ve yazılmamıştır.

Bayan Felsefeci'ye, kendi uzmanlık alanları olسا da, sorunsallık konusunda bir küçük anımsatmadır bulunmalıdır. Sorunsal, bulunduğu dönemde ve o dönemde koşullarına bağlıdır. İyi bildiği anlaşılan eşcinsellik konusunda örnek vereyim; örneğin Eski Yunan'da eşcinsellik bir sorundur ama sorunsal değildir. Mevlana dönemi (Selçuklular)nde, egemen tabaka aydınları için de eşcinsellik bir sorunsaldır ama bu günde anlamda bir sorunsal değildir.

Gelelim Yokuşun Başı'nda, yazdığım öteki sorunsalları gibi, eşcinsellik sorunsalları da yarışma rolünü benimsemeyi ekonomik bulup bulmadığımı.

Bir yazar için ZAMANLAMA çok önemlidir, önemli olmalıdır. Bir yazı gelişigüzel yazılmaz. Yazının ne zaman ve niçin yazıldığı ve bunun yayın zamanlaması düşünülmeli. Yokuşun Başı, 12 Mart'ın hemen ardından yazılmıştır. Bu zamanlanmanın da, yazılanların da bir amacı vardır. Bu anı kitabı yazabilmek için, salt o anıları yaşamak yetmez, Bayan Felsefeci'nin anlatımı "onca yaşam deneyi" de yetmez, bilgi de yetmez, bunlara ek olarak, Bayan Felsefeci'nin hiç bilmediği anlaşılan iki şey daha gereklidir: Bilek ve Yürek...

Yinelemek istiyorum; 511 sayfalık bir özyaşam öyküsü içinde, bunca konu, bunca olay, bunca sorun ve bunca sorunsal varken, topu toplamı onbeş-irmi sayıya tutan — o da kitabı içine dağlımış — salt eşcinsellik konusu mu Bayan Felsefeci'nin dikkatini çekti?

Sevmedığım o açık saçılı gülütlerden (fikrardan) birini anımsadım. Çok bilinse de yeridir. Bir ruh hastasını psikiyatra götürmüştür. Psikiyatrat kâğıda bir kuş resmi çizip hastaya

konusmuş:

— Bu ne?

Ruh hastası adlı adınca kadın cinsel organının adını söylemiş.

Psikiyatrat uçak resmi çizmiş.

— Bu ne?

Hasta, yine kadın cinsel organının adını söylemiş.

Hekim çıkışçı çizmiş.

— Ya bu ne?

Ruh hastası yinelemiştir.

Hekim,

— Her ne resmi çizsem hep onu söyleyeceğim.

— Ama, demiş, sen de hep onun resmini çiziyorsun.

Bayan Felsefeci, 511 sayfalık kitapta, eşcinsellikten başka eleştirilecek hiçbir şey görememişti mi?

Eşcinsellere kızmışım, düşmanlığım yok. Eşcinsellik kendi iç sorunları, özel yaşamları olarak kaldırmamışlardır. Hepsine mesajım şudur: Doğunun kalkınmadan önce, yaşam hakkından yararlanmaya gereksinmesi vardır. Aksi halde bütün yaptıklarınız boş gider. Gitmese de bu kalkınmadan yararlanacak insan bulamazsınız.

Once insan, "Heresin ölçüsü insan".

den alındığı için yurt dışına çıkmaya hasta yürü-
genden ameliyat olamadığı, ayrıca sıkıyonetinin askeri mahkemesinde TYS davasından on-
sekiz yıl hapsinin istediği bir zamanda bu eleşt-
tiyi yayımlanmıştır.

Açıkça söyleyorum ki, Bayan Felsefeci'nin, üniversitedeki yerini sağlamlaştırıbmak ereğile, iktidara sevimi gelmeye bir yararı eleştirmek için özellikle böyle bir zamanlama hepsi girmiş olabileceğini hiç sanmıyorum. Sanmıyorum ama... Nasrettin Hoca'nın söyleyi gülütmüştür. Hoca'yı,

— Heladenken sakız çiğnemek mekruh mu-

dur? diye sormuşlar.

Hoca,

— Mekruh olmasına değildir ama, demiş, siz siz olun yine de helasakız çiğnemeyin. Çünkü bir gören olur, sakız çiğneginizi anlamaz, orda başka bisey yiyorsunuz sanır.

Evet, inanıyorum ki Bayan Felsefeci söylemdeki zamanlamayı hiç düşünmemiştir ama, yine de bir yazar yazısının yayımlanmasını iyi zamanlamalıdır. Çünkü herkes iyiniyetini anlamaz, başka bir şey sanır.

Nesin Vakfı-Çatalca
23 Temmuz 1983
Gelecek yazı
İkinci Ders: Gülmece

Dogal yıkımlarda kayıp önlenebilir!...

"Afetler Bakanlığı"

VEHBİ BELGİL

Develtin bir tek görevi vardır: Vatandaşın canını korumak. Çünkü, yaşama hakkı haklarının azizidir. Kişi dokunulmazlığı, konut dokunulmazlığı, özel yaşam dokunulmazlığı, haberleşme hakkı, gezme hakkı, düşünme hakkı, hak arama hakkı, mülkiyet hakkı, çalışma hakkı, sosyal güvenlik hakkı, seçme-seçilme hakkı gibi haklar hep yaşama hakkının sağlanması için düşünülmüşlerdir. Yaşama hakkı o kadar doğal bir haktır ki anayasalda böyle bir haktan hemen hiç söz edilmelidir. "Herkesin nefes alma hakkı vardır" gibi cümle bir anayasada ne kadar anlamsız kaçarsa "Her vatandaşın yaşama hakkı vardır" gibi bir cümle de o kadar anlamsız kaçar. Fakat, buna rağmen, 1961 Anayasamızın 14. maddesi bunu açıkça belirtmiştir.

AYRINTILARI

Yaşama hakkı vatandaşın sadece saldırlara karşı korunması şeklinde değil, felaketlerden korunması hakkı biçiminde de ortaya çıkar. Fakat bu hakkın bu anımda da yorumlanması kimse nin aklından geçmez. Bu nedenle de, her yıl afetlerde birçok yurttaşımız canından olduğu halde, kimse bunun hesabını kimseden sormaz. İş duası, Mevlütle tatlıya bağlanır.

Ülkemizde, hemen her yıl, deprem, toprak kayması, kuraklık, sel baskını, böcek (çekirge, süne...) saldırları gibi doğal salgın hastalık gibi sosyal, araba kazası gibi kişisel... afetler görülmektedir. Devletin vatandaşı bütün bunlardan koruması gereklidir.

Biz, burada, güncelliği nedeniyle, sadece deprem afetinden söz edeceğiz.

DEPREM

Deprem, ülkemizde en sık görülen ve en çok can alan afet olarak karşımıza çıkar. Her depremde olaylar 55 aşamadan geçerek gelişir:

• Deprem haberi duyulur duyulmaz, devlet büyükleri hemen deprem bölgelerine uçar.

• İkinci aşamada demeçler, başsağlığı telgrafları gelir. Yetkililer, Hükümetin olaydan çok üzüntü duyduğunu, yaraların kısa zamanda sarılacağı, yıkılan köylerin yerlerine daha iyilerin en kısa sürede yapılacağını söyleyerek felaketzedelerle vatandaşlara başsağlığı dilerler. Bunu başsağlığı telgrafları izler.

• Üçüncü aşama içten, dıştan yardım aşamasıdır. Yardımlar, çok kez, o kadar büyük boyutlara ulaşır ki, bunlarla bir değil birkaç deprem bölgelerinin felaketzedelerine yardım edilebilir.

• Dördüncü aşama rezaletler, yağmalar aşamasıdır. Bu aşamada gazeteler ve halk ile resmi makamlar ayrı ayrı konuşur. Gazeteler ve halk, yardımın felaketzedelere değil lüpçülerde gittiğini söyley. Hükümet ise yardım eden iç ve dış kuruluşlara teşşekkür ederek gönderilenlerin halka ulaşıldığını ilân eder.

• Beşinci aşama, her şeyin unutulduğu zamanlar. Çünkü, arada, çok önemli başka bir olay çıkmış, ilkini unutturmıştır.

İste sevgili okurlarım, 24 Kasım 1976'da 4 bin yurttaşımızın yaşamalarını yitirmelerine, 10 bin evin yıkılmasına yol açan Van-Ağrı depreminden sonra, Politika Gazetesi'nin 31 Ekim 1976 gününde bunları yazmıştım. Yazımın adı "Afetler Bakanlığı Kurulmalıdır" idi. Bu depremde sona eren başka depremler birbirini izlemiştir. KAYIPLARIN NEDENİ

Depremlerin her seferinde büyük kayıplara yol açmasının nedeni "kalıcı" önem almayı beceremeyiz. Bugüne kadarki depremlerde, öne-

bunu yapmaktadır. Politikacılar, bütün Doğu halkının bir lokma, bir hırka yaşadığı propagandasını o kadar yarıştırdı ki, halkımızda, Doğulunun bu yüzen mağaralarda, toprak evlerde yaşamak suradı. Oysa durum, hiç olmazsa yarı yarıya, böyle değildir.

DEVLETİN BAŞKA BİR GÖREVİ

Devletin başka bir görevi de depremdeki, "Afetler Bakanlığı" kurmasıdır. Bakanlık kurmakla sorunların çözümlemeyeceğini biliyorum. Fakat, bunsuz da bir şey yapılamayacağı kanısındayım.

Eski Misir'da, Sümer'de su baskını diye bir şeyin olmadığıını ilkokul tarih kitaplarından bile öğreniyoruz. Nil, Fırat, Dicle nehirlerinin geçtiği yerlerde yapılmış binlerce kanal, baharda artan suları çekiyor, baskınları önlüyor. Devlet de o zaman böyle önlüyor. Günde bir yangın ortadan kalkmasında bu itfaîelerin büyük rolü olmuştur. Daha önce, her mahallenin tulumbacıları vardı. Bunlar, o mahallenin gençlerinden oluşurdu. Boğazdaki bir yangın için Beyoğlu'ndan, Edirnekapı'dan, hatta Kadıköy'den, Üsküdar'dan tulumba sandığı koşturulurdu. Tulumbacılar, kendi semtlerinin üstünlüğünü göstermek için başka semt tulumbacıları ile kıyasıya dövüştüler. Tabii yangın unutulurdu. Böyle çapaçul önləmlərin bir işe yarımadığı görürelerek itfaîeler kuruldu. Aylık şey afetler bakanlığı için de söz konusudur.

• Bakanlığın gelirleri, giderleri olmalıdır. Sa-

dece afet çıktıığında para toplamak da bir tür çapaçulcultür. Bakanlığın, afetsiz zamanlarda bi-

rkitirilmiş fonları olmalıdır.

• Afetlerde uğraşacak bakanlıklar arasında eş-

gündüm sağlanmalıdır. Aksi halde inatlaşmalar ve parti çekişmeleri yüzünden halkın acısı unutulur, çekişme ile vakti yitirilir.

50'li yılların ortasında bir Çanakkale-Çan dep-

remi olmuş, bütün dünyadan yardım yağıştı. Bu arada, Yugoslavya da pek çok yapma ev gönüldür. Evler vilayette mi, belediyece mi da-

ğıtlığı büyük çekişme konusu oldu. İlkisi de evlerin kendilerine gönderildiğini ileri sürüyordu.

Çekişme uzadı; bu arada ölen öldü, kalan kaldı. Evler ambalajlarından çıkarılamadı. Sonunda, Yugoslav Hükümetinden durum soruldu: Evleri vilayet emri mi, belediye emrine mi gönderdin?" diye. Yanıt geldi: Evler, vilayete, belediye değil, felaketzedelere gönderildi.

Depremlerde de aynı şey olur. Herkes "can-

sipârâne" çalışır, sonuçta işler yine olduğu gibi kalır.

Evet, yapılacak şey, afetlerin sürekliğini, çesitliliğini kabul edip bir an önce bir "Afetler Bakanlığı" kurmaktır. Bunun şu yararları olacak:

SÖNÜC

1950'den bu yana politikacılarımız, hep: "Do-

ğuyu kısa zamanda kalkındıracagız" lafları tek-

rarlamışlardır. Hepsi meşajın şudur: Doğunun kalkınmadan önce, yaşam hakkından yararlan-

ma gereksinmesi vardır. Aksi halde bütün yapı-

mları, yani yararları sevmek isteyenlerin kivancını

duyacaktır.

Ayrıca uzman kadro ve Teknik servisiyle...

HARMONY

HARMONY SES VE GÖRÜNTÜ SİSTEMLERİ

Amacımız elektronik konusunda sizlere yardımcı olmak. Bu konudaki problemlerinize çözüm bulmak. Yerli veya ithal edilmiş elektronik ünitelerden ihtiyaç duyduğunuz konularda amacınız uygun yapılabilecek projelerle mamul veya yarı mamul cihazları seçiminize sunmaktr. Genellikle Audio-Video dalındaki çalışmalarımız ve bu konularda imalat yapan firmaların üretimi bulmaktadır.

Audio Dalında: Amplifi katörler, hoparlörler, Telenkomünikasyon cihazları, equalizerler, radyolar, diskosistemleri, otel, işhanı, şirket seslendirme sistemleri.

Video Dalında: Video kameralar, monitörler, se-

ciciler, kuvvetlendiriciler.

- Elektronik
- Show kipleri
- Elektronik zamanlama sistemleri
- Elektronik ışık donanımları
- Alarm sistemleri

Yıldızposta Cad. No: 5 Gayrettepe-Ist.
Tel: 167 34 14

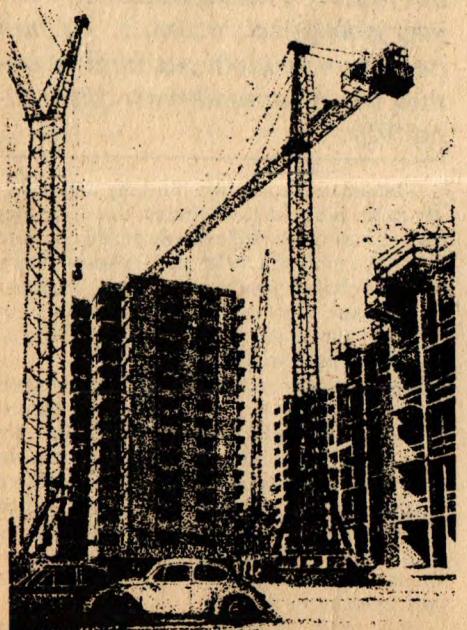
Not: Video ve Elektronik pazarına HARMONY bayilikleri verilecektir.

İşçi, memur ve dar gelirliler konut sahibi olmayı hayal bile edemez

SEDAT AĞRALI

Cok çalışısan kendini kanıtlayabilir, cennete gidebilirsin!.. "Çok çalışmak senin kurtuluşun değildir ama, tanrıının gözündekanıtlanmanın yolu da budur.", "Ne kadar çok çalışısan, o kadar saygın bir kişi olursun!...", "Çalışmak insanı soylu kılar!", "Çalışmak ibadettir, kutsaldır, melekler etrafında pervane olur, yardımını esirgemez."

Burada, sakın Guata Buddha ya da Konfüçyüs dinsel öğretisinin misyonerliğini yapıyorum sanmayın!... Gerçi Buddha, nefsinin isteklerine fazla düşkün olmak halinin insanı mutsuzlaştıracağını, asıl olanın ruh ve bedenine egzi yaparak, ölümden sonra Nirvana'ya erişmek olduğunu müridlerine öneriyor. Şimdi, başta Hindistan olmak üzere Asya ülkelerinde yardım milyar insan, isteselerde sahip olamayacakları yalancı dünya niyetlerini dışlayarak, Nirvana denilen öteki ve gerçek alemden(!) kavuşacakları mutlulukları düşlemekte! Buna erişirler mi, erişmezler mi, şimdiden kestirmek olası değil ancak, bu evrende ačlık, yoksulluk, çiplaklık, evsizlik, yurtsuzluktan sonsuza kadar izdirap çevreker kutsal görevlerini eksiksiz yerine getirecekleri de kesin...

Biz sözü "çalışısan, başarısızın her istedigini sağlasın, toplumda saygın bir yerin olur, zengin olursun" konusuna getirmek istiyoruz. Gerçekten çalışan her insan zengin

nü için kötü gidişin kara habercisidir. Bunu çağdaş ekonomistler "tehlike çanlarının çalışmaya başladığı" biçiminde yorumlamaktadırlar.

Ülkemizde, bir gencin iş bulduğunu çalışmaya başladığını kabul etsek, acaba bir konuta sahip olması için kaç yıl çalışması ve ne kadar tasarrufla bulunması gerekeceğini bir hesaplamakla durum daha da aydınlağa kavuşur. Türkiye'de halen asgari ücret brut 15 bin liradır. Bunun vergisi ve sigorta piyimi çıktıktan sonra bekar ve evlilik durumuna göre, net ücret ortalama 13 bin lira civarındadır. Biz, brut 15 bin lirayı net olarak dikdikte alsak, ve genç bir insanın bugün işe başladığı ve yeme, içme, barınma, giysi, yakıt ve her tür masrafları için bir kuruş bile harcamadığı varsayımdan hareket etsek; şöyleden ilginç bir sonuca varırız. Bu genç insan bir kuruş bile harcamadan 15 bin liralık aylık gelерini üstüste koysa 25 yıl sonra ancak bugünkü fiyatlar sabit kalma koşuluyla, 4 milyon 500 bin liraya bir konut sahibi olma fırsatına kavuşacaktır. Böyle bir varsayımda aklıksız değildir. Çünkü, yirmi beş yıl sonra enflasyon hızı belki de yüzbinlere, milyonlara çıkacaktır. Ücretler ne kadar artsa çok önde koşan mal ve hizmet fiyatlarına ulaşamayacağı gibi, konut sahibi olmak ancak tatlı bir düş niteliğinden öteye değer taşımayacaktır.

KONUT YERİNE, LAF ÜRETİLİYOR

Halen, yapılan araştırmalara göre, 1 milyon 200 bin konut açığımız bulunmaktadır. Buna her yıl 350 bin konut gereksimini daha eklenmektedir. İşçi ve dar gelirliler kesimin konut sahibi olmasının, Toplu Konut Fonu, Emlak Kredi Bankası ve SSK kredilerini yeterli miktarda sağlaması ve kendi parasal artırmalarını değerlendirek bir kooperatif üyesi olmak koşulu ile ancak gerçekleştirilebilmektedir. Böylece büyük kentlerde konut açığı genelde gecekondu ile kapatılmaktadır.

İnsaat sektörünün ulusal gelir içindeki payı da yüzde 5 dolayındadır. Bu sektör için faaliyette bulunan sanayi de dikkate alınmalıdır, bu oran yüzde 13'e kadar çıkmaktadır. Bu alanda istihdam gücü son derece yüksek ve yaygın işsizliği önemli ölçüde giderecek niteliktedir. Bir işsiz iş alanı açmak için gerekli sermaye yatırıminın en düşük olduğu işkollarından biri, inşaat sektörüdür. Kendisine bağlı sanayilerle birlikte, inşaat sektörünün toplam yatırımlar içindeki payı da yüzde 50'nin üzerindendir. Yol, köprü, baraj, bina gibi önemli yapılar üretmenin inşaat sektörü, diğer ekonomik faaliyetlere de ortam hazırlamaktadır. İnşaat istatistiklerine genel bir göz atış, bu gerilemeyi açıkça göstermektedir.

1978'de varlığı ruhsatlarına göre, 32 milyon

Toplu Konut Yasası ve ilgili yönetmelikleri, konut sorununa kısa vadede çözümleri geçici maddeler ile getirmeye çalışmıştır. Ancak geçici maddelerin sektörde girdi sorunun çözümüne katkı sağlama gerekliliği kurulacak örgütlerin işlerlige kavuşması için gecen sürelerden ötürü gecikebilecektir. Bundan dolayı Emlak Kredi Bankası ve SSK konut kredileri gibi işleri bilinen ve organizasyonları kurulmuş sistemlerin de daha etkili olarak devreye sokulması soruna kısa vadede önemli çözümler getirebileceği işçilere iletir sürülmektedir.

YOLLAR BİTER, ÖMÜRLER BİTER, SORUNLAR BİTMEDİ...

Emlak Kredi Bankası'nın geçmişte, enflasyonun yüksek olmadığı ve inşaat maliyetleri ile halkın tasarruf gücünün arasındaki açığın bugünkü kadar büyük olmadığı dönemde aştığı konut kredileri sektörde girdi, kooperatif üyesine de konut edinme olağanlığı sağlıyor. Oysa, bugün için bu olağan ortadan kalkmış durumda. Şöyle ki:

A- Konut kredisine hak kazanmak için beklenen süre içinde meydana gelen fiyat artışı, alınacak kredinin değerini ortadan kaldırılmaktadır.

B- Kredi tavanı, konut maliyetleri halkın tasarruf gücü arasındaki açığı kapatabilecek düzeyin çok altındadır.

Bu nedenle:

Emlak Kredi Bankası'na konut tasarruf hesabı açıran kişi en geç altı ay içinde krediye hak kazanmalıdır. Kredi tavanı bu günün koşullarında ilgililerin belirtiklerine göre, asgari 1 milyon 500 bin liraya yükseltilebilir.

Böyle bir uygulama sonucunda geçmiş olduğu gibi, çok düşük ve orta gelir kesimi-

ni oluştururan işçi ve memurlar konut sahibi olabilirler.

Banka ve SSK'nın konut için bireysel kredi sistemini benimseyip, yaygınlaştırması işçi kesimi tarafından beklenmektedir. SSK kredileri bugün için dondurulmuş durumdadır. Gerçi SSK'dan kredi talebinde bulunan kooperatiflerin önemli bölümü Toplu Konut Kanunu geçici maddelerine göre, kredilendirilmek üzere kanun kapsamına alınmışlardır.

Ancak, bu kooperatiflerin nasıl kredilendirilecekleri, istihkakların ve inşaat denetiminin kimin tarafından yapılacağı ve ödeme emrinin kimin vereceği tam anlamı ile belirlenmemiştir. Bir de 57 bin lira ile aylık gelir sınırının üstünde olup da hala orta gelir grubunda olan kişilerden oluşan kooperatifler bulunmaktadır. Bu kooperatifler ne Toplu Konut Kanunu'dan yararlanabilmekte, ne de SSK'dan kredi alabilmektedir. Bu engel-

lerin ortadan kalkması için SSK konut kredilerinin yeniden işlerlik kazanması yaygınlaşması beklenmektedir.

TOPLU KONUT ÜRETİMCİLERİ GÖZÜ İLE SORUNA BAKIŞ...

Bu konuda Koç Holding Koza Toplu Konut İnşaat A.Ş. Genel Müdür Yardımcısı mühendis-economist Turgut Alev görüşlerini söyleyerek:

"İşçiler yeni yapılan konutlardan SSK ve Emlak Kredi Bankası'nın sağlayacağı yeterli bireysel kredi ve kendi tasarrufları ile edinebilmelidirler. Konut inşaat maliyetleri çeşitli nedenlerle çok yüksektir. Maliyeti etkileyen bir başka etken de konut büyülüdür. Türkler kalabalık aile olmanın getirdiği alışkanlıkla sürekli büyük konutları tercih etmişlerdir. Belki konut maliyetlerinin düşük olduğu çok eski dönemlerde halkın ta-

sarrufları ev sahibi olmak için yeterli olabildi. Bugün için bu olağansızdır. Avrupa'da II. Dünya Savaşı sonrasında konutların pek çok günümüzde 50-60 m² civarında yapıldığı ve bu düzende çok kısa bir sürede barınma sorunun çözüme kavuşturulduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Bu bakımdan konutların brüt m²'leri düşürlümelidir, buna karşılık daha iyi mimari projelerle iyi mühendislik çözümleriyle inşaatlarda kullanılmayan alanlar asgariye indirilmeli, kullanılan konut alanlarından azami yarar sağlama yolları araştırılmalıdır. Kanımcı, devletin uzun vadeli, düşük faizli ve yeterli miktarda konut kredisi sağlaması ve en çok düşük gelirli bir işçi ve memur gibi kesimlerin tasarruflarının enflasyondan da korunarak konut inşaatlarına yönlendirilmesi, bunun için de küçük konutların yaygın ve sistemli bir biçimde üretilmesi ile sorun çözümlenebilir."

BİLİM

Tıp, sağlık ve ekoloji

Stj. Dr. AYŞENUR DOKSAT

Bir toplumda yaşayan insanların sağlık durumlarının değerlendirilmesinde başvurulması gereken ölçüt, **morbidity** (1) midir, yoksa **mortality** (2) mı? Bugüne dek izlediğimiz birçok yanında, sağlık durumunun düzeltip düzeltmedigine ilişkin "somut" kanıtların hep "ölüm oranı" ile ifade edildiğine rastladık. Ayrıca, "yeni doğan nüfusun ölüm oranı" ile de o toplumun gelişmişlik sürecindeki yerini saptadık.

"...insanda kendi ölümüyle ölmeye isteği, azaldıkça azalıyor. Bir zaman sonra kendi hayatını yaşamak kadar seyrekleşeceğe böyle ölümüler. (...) Rasgele ölüyorsunuz, cekiğiniz hastalığın ölümüyle ölüyorsunuz (çünkü bütün hastalıklar bilinçlilik, çeşitli ölümlerin, insanların değil, hastalıkların eseri olduğu belli bir şey; hastalar için yapacak iş kalmadı adeta)." R.M. Rilke

("Malte Laurids Birigge'nin Notları"ndan. Çev. Behçet Necatigil)

de gelişimlerini sürdürmektedirler. Örneğin, kanser ve ruhsal bozuklıkların aynı endüstri bölgelerde yoğunlaşması bir rastlantı değildir. Ayrıca günümüzün önemli ekolojik hareketlerinin de ilkin bu bölgelerde örgütlenmeye başlaması da bir rastlantı değildir. Tıp, artık ekolojiden bağımsız olarak ele alınabilen bir şey olmaktadır. Günümüz tıbbı, tedavi yöntemlerinin tüm yoğunluğuna rağmen hastayı sayısını azaltıcı bir kurum olmadığı gibi, kürücü hekimlik ilkeleriyle bir zamanlar kendisine vişklemiş islevini de verine getirememek

olabilir mi? Nasıl çalışacaktır? Hangi işi yapacaktır? Nasıl zengin ve saygın kişi olacaktır? Bunun için ne gibi yöntemler uygulanmalıdır? Kim nasıl ve hangi koşullarda çalışarak zengin olabilmektedir? Zengin olmak bir yana yaşam boyu bir işte çalışsa, karnını dövurmanın yanı sıra başını sokabilecek bir konuta sahip olabilecek midir? İşte sorun bütünü düşülmektedir.

Gelelim tükkemize... Gazetelerde her gün şu başlıklardan birini görmek olası: "On kişilik kontenjan için 900 kişi başvurdu", "Yüksek okul diploması kapaklı, köftecilik yapıyor", "1300 kişi sınava girdi, sadece üçü işe alındı" vb... Artık Türkiye'de iş bulmak piyango gibi bir şey... DPT uzmanlarına göre, 1983 yılı içinde 370 bin kişi işsiz kalacak veya iş bulamayacak. İşsiz sayısı 3 milyon 750 bini aşacak. Bunun yanı sıra üniversite giriş sınavını kazanamayan yaklaşık 200 bin genç dışında, her yıl fakülteden mezuniyet olan 33 bin kişiden büyük bölümde iş arama kuryağına girme zorunda kalıyor.

Türk insanını iş bulabilmenin, ekmeği parası kazanabilmenin yanı sıra barınma sorunu da bunalımlara itmektedir. İşçi, memur, emekli, esnaf gibi halk yoğunluğunu oluşturan en düşük gelirli kesimin konut sahibi olabilme şansı yok denenek kadar azdır. Türkiye insanı için konut barınmanın ötesinde çok önemli bir sosyal güvendeydir. Varlığı veya yokluğu ile ülkemizde sosyal patlamları besleyecek veya önleyecek niteliğe sahiptir. Son iki yılda konut üretimi adeta donma noktasına gelmiştir. Türk halkı çığlar boyu oluşturdukları toplumlarda "konut" a geleneksel olarak özel bir önem vermişlerdir. "Aç kalınır, açıkta kalınmaz" diyerek barınmayı temel gereksinim maddesi ekmeğin bile önüne almışlardır.

Her ülkede olduğu gibi Türkiye'de de halen inşaat sektörü genel ve yiğinsal ekonominin lokomotifi olma özelliğini korumaktadır. Fransızlar "İnşaat sektörü yolundaysa, her şey yolundadır" derler. Başka bir örnek, "Dünyada mekân ahrette iman" atasözümüz konut yaşamımızdaki yerini anlamamış bir biçimde yansımaktadır. İnşaat sektöründe durgunluk, ülke ekonomisinin bütü-

237 m² olan yapı miktarı, 1981'de 19 milyon 884 m²'ye düşmüştür. Bu rakamlar neredeyse yarı yarıya bir azalış göstermektedir. 1982 yılında ise çok küçük bir artışla, 21 milyon 818 m²'ye ulaşmıştır. Günümüzde Türkiye nüfusunun yarısı kentlerde yaşamaktadır. Bu nedenle de konut sorunu kentlerde hızla çözümlenmesi gereken bir konu niteliğini sürdürmektedir. Aslında kenteleşme açısından kötü bir olgu olan gecekondulaşma Türkiye'deki konut sorununun sosyal bir patlama yol açmasını sağlayan en önemli faktördür. Gecekondu, konutta olması öngörülen pek çok uygar olanaklardan yoksundur. Ancak tek katlı, bağımsız Türk halkın alışkan olduğu köy düzenine daha yatkın oluşu, göç edenlere uygun bir barınma ortamı yaratmaktadır. Ancak kenteleşme süreci devam ettiğe ve kentlerimizin çirkileşmesini önlemeye çalıştıkça gecekonduğun işlevini sürdürmesi de gittikçe zorlaşmaktadır.

KONUT KOOPERATİFLERİ AĞLAMA DUVARı...

Konut inşaatı için daha çok kaynak ayrılmasıının yanında kaynakların en yararlı ve etkin biçimde kullanılması da zorunludur. Bu güne kadar konut üretimine ayrılan fonların verimli ve yerinde kullanıldığı önerilemez. Örneğin, konut üretiminde kooperatifleşmeyi özendirmek amacıyla SSK'nın konut kredileri bu örgütler aracılığı ile kullandırılmıştır. Ancak, ne bu kooperatif üyelerinin toplanan paraları, ne de SSK'nın verdiği konut kredisi inşaat maliyetini karşılamaya yetmemiştir. Bunun sonucu konut üretimi için ayrılan kaynaklar yerinde kullanılamamıştır.

Halen konut kooperatiflerinin üyelerinden topladıkları halde inşaata yönlendirme medilleri fonları 50 milyar lirayı aşığı saptamaktadır. Bu fonlarla yaklaşık 50 bin konutun yapılması olasıdır. Ancak, bu kooperatiflerin üye sayısı 490 bini aşmaktadır. Bundan ötürü de yapılabilecek 50 bin konut bitirememekte, tahsis olunmuş 300 milyar lira tutarındaki SSK kredisi kullanılamamaktadır. Çok kişiye az miktarda kredi yerine az kişiye az miktarda kredi sağlanması ilkesi benimsendiği taktirde bu kaynakların işlerini söz konusu olabilecektir.

Ta da bir dönem epidemik (sağın hastalıklar) içinde olan bazı hastalıkların — sitma, tüberküloz vb. — kökünün kazınlık kazınmadığını anlayabilmek için yine ölüm oranlarını hesapladık ve bu oran yüzde sıfırı yaklaştıkça, modern tıbbın başarılarından söz ettik, teknoloji lehine bir yıldız daha çiziktirdik.

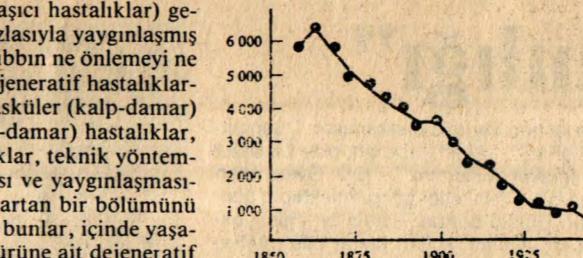
"Sağlıklı olmak, hastalığı, ergenlik, yaşılanma, değişme, ölüm korkusunda olduğu gibi karşıyalılmaktır. Oysa sürmedikalizasyon (3) bireyin bütün bunları yerine getirmesini engelliyor." (4) Çünkü bugün doğumun, çocukluğun, ergenliğin, yaşılanmanın ve hatta can çekisenin kendisini bile bir uzman var (kliniklerde "can çekisme") — agoni — odaları dik katılmadan kaçmamalı. Sadece hastalandığımız değil, doğduğumuz andan itibaren tıbbın rolüne uygun bir barınma ortamı yaratmaktadır. Ancak kenteleşme süreci devam ettiğe ve kentlerimizin çirkileşmesini önlemeye çalıştıkça gecekonduğun işlevini sürdürmesi de gittikçe zorlaşmaktadır.

...

Tıbbın önerilerine uymadığımız takdirde, insan yaşamının bu doğal dönemlerinden birinin ya da birkacının "mutlak komplikasyonu" (5) tehdidi altında kalıyor ve neredeyse bir bilirkişiye sormadan bir bardak su içmekten dahi korkuyor. Bası bir soğuk algınlığında ilk basit bir hastalıktan önce ölümcül bir hastalığı düşünüyor, kurtulma çareleri arıyor, şifa bulamadığımızı varsayıp cenaze törenimizi düşlüyor ve ateşimizin biraz daha yükselmesine neden oluyor. Bütün bu korkuları yaşamamak için de üşümeye riskinin bulunduğu her durumda bir hafif yutuyor. Sonra da kolayca hastalandığımızda, bu kadar özene rağmen nasıl olup da vücut direncimizin bu kadar düşük olduğunu şaşırıyorum.

Oysa,

dikkatli bir irdelemeye, tıbbın, enfeksiyon hastalıklarının geriletilmesinde bile belirgin bir rol oynadığını görebiliriz; aşağıdaki grafik, 1900'den bu yana ABD'de tüberkülozdan ölüm oranının evrimini gösteriyor: (Grafik-1)

Grafik 1: 1900—1967'de, ABD'de 100.000 kişide tüberküloz nedeniyle ölüm oranı. (André Gorz / Michel Bosquet, "Ecologie et politique", sf. 174, édition du Seuil, 1978)

Winkelstein ve French'in bir çalışmasından (8) alınan bu grafikin değerlendirilmesi ise söyle yapılmalıdır: Avrupa'da olduğu gibi Amerika'da da geçen yüzyılın başında, tüberküloz yilda 10.000 kişide 700'ünü öldürmüyordu. Koch, 1882'de tüberküloz basilini buldu. Fakat daha o zamandan, tüberkülozonun yarısı zaten iyileşmişti. 1910'da ilk sanatoryumların yapılmaya başlandığı sırada ise tüberkülozon dörtte üçü iyileşmişti. Daha sonra ise, ne 1930'a doğru tedaviye katılan pnömotoraks tekniği (solunum sistemine dayanan bir tedavi yöntemi), ne 1945'ten sonra kabul gören kemoterapi (kimyasal ilaçlarla tedavi), ne de 1950'ye doğru yaygın bir biçimde kullanılmaya başlanan antibiyotikler, eğrinin düşüşünde görülür bir etki gösterdiler.

Benzer bir başka örnek, kolera ve tifo için verilebilir: Bu hastalıkların etkenleri olan basil ve vibron yalıtılmadan önce de, kolera ve tifo Avrupa'da pratik olarak ortadan kaldırılmıştır. Kisacası, aşamalı olarak da çok hasta, daha çok doktor ve daha çeşitli hastalıklar üretmeye uygarlığımız. Bütün

...

tıbbi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

tedavisi

...

Üniversiteler açılırken-3 Umut insanda...

MEBUSE CİN MEN

*Öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumla-
rin konusunda verdikleri yanıtlar söyle:*

Sorunlu	: 166 (%27.03)
Orta	: 266 (%43.1)
İyi	: 162 (%26.3)
Cok iyi	: 17 (%2.7)

Okul öncesi çalışıp çalışmadikları sorusuna
öğrencilerin %66.3'ü çalışıkları, %33.7'si çal-
kılmadıkları yanıtını vermişlerdir.

Soru: Geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz:

- Ailemle yaşıyorum: 176
- Gereksinimlerimi ailem karşıyor: 323
- Çalışıyorum: 55

-Burs, kredi v.b. den yararlanıyorum: 46

Özcan Köknel'in verdiği bilgiye göre, öğrenci-
lerin %4'ü yazışır, %7-8'i yazın çalışmaktadır.
(Ö.Köknel, Cumhuriyet Gençliği ve Sorun-
ları, s.93).

Çalışanların ve burs, kredi v.b. den yararla-
nanların tümünün ailesinin yükseköğretimde
çocuk okutacak ekonomik gücü sahip olmadı-
ğına varsayıksa dahi, bunların oranı %16.8'dir.
Öğrencilerin %83.2'sinin ailesinin ekonomik
durumu, yüksek öğretimde çocuk okutmaya el-
verişlidir. Ancak hemen belirtelim ki, ankete
katılan öğrencilerin erzici çoğunluğu, yüksek
öğretimin paralı olmasına ve devam zorunlu-
ğu getirilmesine karşıdır. Nitekim bu sorulara
verilen yanıtlar şöyle grupplandırmaktadır:

**Yükseköğretimim paralı olması konusunda ne
düşünüyorsunuz?**

- Doğu buluyorum : 491
- Doğu buluyorum : 66
- Hiç düşünmedim : 29

**Fakültelere devam zorunluluğu getirilmesi
konusunda ne düşünüyorsunuz?**

- Onaylamıyorum : 482
- Doğrudur : 66
- Düşünmedim : 29

Öğrencilerin barındıktıları yerler de söyledir:

- Aileme : 249
- Akrobama : 51
- Yurta : 204
- Kira, pansiyon v.b. : 91

Üniversite ve yüksekokullara devam eden
gençlerin %80-85'i öğrenim kurumunun bulun-
duğu yere başka bir yerden gelmiştir. Yüksek
Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu'nun yurt-
larında kalan öğrenci sayısı, yüksek öğrenim
yapan öğrenci sayısına oranla %10'dur. (Öz-
can Köknel, Cumhuriyet Gençliği ve Sorun-
ları s.90).

**Ankete katılan öğrencilerin anne ve babalar-
ının meslekleri konusundaki yanıtları söyledir:**

MESLEĞİ	ANNE YÜZDE	BABA YÜZDE
İşçi	22	3.6
Teknisyen	9	1.5
Esnaf	8	1.3
Tüccar	87	11
Memur	60	10
Serbest meslek	46	7.6
Ciftci	16	2.3
İşsiz	435	72.5

mini yitirmektedir (a.g.e. s.38, 39)

Faali nüfusun son haftadaki mesleklerde göre
dağılımı ile ilgili son tablo 1975 yılına ait olup,
meslek grupları anketteki gruplamadan çok
farklı olduğu için benzer bir oranlama yap-
mamakla birlikte, memur ve işçi çocukların
öğrenciler içinde oransız olarak fazla görünme-
sinin aldatıcı olduğu açıkları. Önemli olan o
mesleğin iktisaden faal nüfus içindeki oransız
payını da dikkate alarak yapılan kıyaslamadır.
1982 yılında aldığı anket bulgularını 1970 yıl-
ının istatistik verileriley karşılaştırmayı do-
gru bulmadığım için böyle bir kıyaslamayı yap-
mamayı ve sonuçlarına katıldığım DPT'nin indek-
sini vermemi daha uygun buldum.

ÖĞRENCİ AİLELERİNİN KÜLTÜREL DURUMLARI

*Ankete katılan öğrencilerin anne ve babalar-
ının öğrenim durumları söyledir:*

	ANNE	%	BABA	%
Okuma yazma				
bilmez	117	19.7	25	4.2
Okur yazar	102	17.3	77	13
İlkokul mezunu	199	33.7	174	29.5
Ortaokul mezunu	73	12.3	55	9.3
Lise mezunu	74	12.5	122	20.7
Yüksekokul mez.	24	4.0	121	20.5
	589	574		

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

589

574

Öğrencilerin annelerinin çarpıcı bir bölümü işsiz görünümkedir. Ancak, belirtmek gerekir ki sorular arasında ev kadını şıklının bulunması bir eksiklidir. Bu nedenle öğrencilerin annelerinin ne kadarının ev kadını, ne kadarının iş arayışla bulamadığı için işsiz olduğunu anlamak olağanı bulunmamaktadır. Bu eksikliği gidermek için İstanbul Üniversitesi'nde hazırlanan anket yanıtlarına baktım. Anket katılan 1100 öğrenciden 950'si annesinin ev kadını olduğunu belirtirken, annesinin işsiz olduğunu belirten hiçbir öğrenci çıkmamıştır. (Eksi, a.g.e. s.160). Her iki anket sonucuna bakarak öğrenci annelerinin çok büyük bölümünün iktisaden faal olmadığını söylemek olanaklıdır. Bu doğaldır.

1975 yılında iktisaden faal nüfusun cinsiyete göre dağılımı şöyledir:

	<i>Toplam nüfus</i>	<i>Iktisaden faal Toplam kadın nüfus</i>	<i>Toplam kadın nüfus</i>
	40.197.670	16.349.380	19.780.470

<i>Iktisaden Faal nüfus:</i>	<i>Toplam Er. nüf.:</i>	<i>Iktisaden Faal E.N.:</i>
5.912.919	20.417.200	10.436.461

(TİY) İktisaden faal nüfusun ancak %37'si kadın. Çalışan kadının toplam kadın nüfusa oranı ise %29.8'dir.

Baba mesleğine göre değerlendirmede, DPT'nin bulgularına da yer vermek istiyorum:

Üniversite seçme sınavlarına giren öğrencilerin baba meslekleri ile 1970 nüfus sayımının son haftadaki mesleğe göre dağılımı şöyledir:

Meslekler	Faallı nüfusun Öğrencilerin	İndeks sayıları
son haftada baba meslek-		
ki mesleklerin göre-		
rine göre dağılımı %		
dağılımı %		
Ciftçi	66.4	23.7
Memur	6.6	19.8
Serbest mes.	2.3	5.7
Esnaf-sanatkâr	6.1	10.3
Tüccar	2.0	7.1
Sanayici	0.1	1.2
İşçi	11.6	11.7
Diger	4.9	8.1
		1.653

İndeks sayılara bakıldığında, sınava giren öğrencilerin sınava girme olağanına, başka bir alternatif yükseköğretimin önüne gelebilme şansına sahip olabileceğini yönünden şu sıralama yapılabılır:

- 1— Sanayici çocukları
- 2— Tüccar çocukları
- 3— Memur çocukları
- 4— Serbest meslek sahiplerinin çocukları
- 5— Esnaf ve sanatkâr çocukları
- 6— İşçi çocukları
- 7— Çiftçi çocukları

Çiftçi çocuğunun sınava girme umudu 1 puan olarak değerlendirildiğinde, diğer meslek sahiplerinin çocukları için sınava girme umudu puanları şöyledir:

- 1— Sanayici çocukları: 34.3 puan
- 2— Tüccar çocukları: 9.9 puan
- 3— Memur çocukları: 8.4 puan
- 4— Serbest mesleklerin çocukları: 6.9 puan
- 5— Esnaf ve sanatkâr çocukları: 4.7 puan
- 6— İşçi çocukları: 2.8 puan
- 7— Çiftçi çocukları: 1 puan

Bu puanların anlamı şöyle açıklanabilir. Bir çiftçi çocuğu ile bir sanayici çocuğunun sınava girme yönünden karşılaşılması halinde çiftçi çocuğunun sınava girebilme umudu 1 iken, sanayici çocuğunun bundan 34.3 kere fazladır. Bu yapı, Türkiye'deki yüksek eğitimim firsat eşitliği açısından toplumsal içeriğini göstermektedir. Sınava giren öğrenciler arasında çiftçi ve işçi çocukların oransal ağırlığı temelde adlatıcı bir ağırlıktır. İşçi ve çiftçilere faal nüfus içindeki oransal payı göz önünde tutulduğunda zaman biraz önce sözünü ettigimiz ağırlık öne-

1980 yılında gazete ve dergi yayın sayısı toplam 2019'dur. (T.I.Y. s.119), Günlük gazete okuru sayısı ise 1983 yılının eylül ayında ortalaması 2.500.000 olarak belirtilmektedir. (Hürriyet Gazetesi'nin Tiraj ve Pazarlama servisinden öğrenilmiştir.) Toplam nüfus 44.736.957 olduğuna göre ortalaması %5,6'dan gazete okur oranı.

Bu bulgulara dayanılarak yükseköğretim yapan öğrencilerin ebeveynlerinin sosyoekonomik durumlarının Türkiye ortalamasının üstünde olduğunu belirtirken, annesinin işsiz olduğunu belirten hiçbir öğrenci çıkmamıştır. (Eksi, a.g.e. s.160). Her iki anket sonucuna bakarak öğrenci annelerinin çok büyük bölümünün iktisaden faal olmadığını söylemek olanaklıdır. Bu doğaldır.

1975 yılında iktisaden faal nüfusun cinsiyete göre dağılımı şöyledir:

	<i>Toplam nüfus</i>	<i>Iktisaden faal Toplam kadın nüfus</i>	<i>Toplam kadın nüfus</i>
	40.197.670	16.349.380	19.780.470

<i>Iktisaden Faal nüfus:</i>	<i>Toplam Er. nüf.:</i>	<i>Iktisaden Faal E.N.:</i>
5.912.919	20.417.200	10.436.461

İktisaden faal nüfusun ancak %37'si kadın. Çalışan kadının toplam kadın nüfusa oranı ise %29.8'dir.

Baba mesleğine göre değerlendirmede, DPT'nin bulgularına da yer vermek istiyorum:

Üniversite seçme sınavlarına giren öğrencilerin baba meslekleri ile 1970 nüfus sayımının son haftadaki mesleğe göre dağılımı şöyledir:

Meslekler	Faallı nüfusun Öğrencilerin	İndeks sayıları
son haftada baba meslek-		
ki mesleklerin göre-		
rine göre dağılımı %		
dağılımı %		
Ciftçi	66.4	23.7
Memur	6.6	19.8
Serbest mes.	2.3	5.7
Esnaf-sanatkâr	6.1	10.3
Tüccar	2.0	7.1
Sanayici	0.1	1.2
İşçi	11.6	11.7
Diger	4.9	8.1
		1.653

İndeks sayılara bakıldığında, sınava giren öğrencilerin sınava girme olağanına, başka bir alternatif yükseköğretimin önüne gelebilme şansına sahip olabileceğini yönünden şu sıralama yapılabılır:

- 1— Sanayici çocukları
- 2— Tüccar çocukları
- 3— Memur çocukları
- 4— Serbest meslek sahiplerinin çocukları
- 5— Esnaf ve sanatkâr çocukları
- 6— İşçi çocukları
- 7— Çiftçi çocukları

Çiftçi çocuğunun sınava girme umudu 1 puan olarak değerlendirildiğinde, diğer meslek sahiplerinin çocukları için sınava girme umudu puanları şöyledir:

- 1— Sanayici çocukları: 34.3 puan
- 2— Tüccar çocukları: 9.9 puan
- 3— Memur çocukları: 8.4 puan
- 4— Serbest mesleklerin çocukları: 6.9 puan
- 5— Esnaf ve sanatkâr çocukları: 4.7 puan
- 6— İşçi çocukları: 2.8 puan
- 7— Çiftçi çocukları: 1 puan

Bu puanların anlamı şöyle açıklanabilir. Bir çiftçi çocuğu ile bir sanayici çocuğunun sınava girme yönünden karşılaşılması halinde çiftçi çocuğunun sınava girebilme umudu 1 iken, sanayici çocuğunun bundan 34.3 kere fazladır. Bu yapı, Türkiye'deki yüksek eğitimim firsat eşitliği açısından toplumsal içeriğini göstermektedir. Sınava giren öğrenciler arasında çiftçi ve işçi çocukların oransal ağırlığı temelde adlatıcı bir ağırlıktır. İşçi ve çiftçilere faal nüfus içindeki oransal payı göz önünde tutulduğunda zaman biraz önce sözünü ettigimiz ağırlık öne-

lebilmiştir. Bu küçük örnek bile, üniversitelerde kapasite artışı yaratmanın sorunu çözümlemekten uzak olduğunu göstermeye yeterlidir. Ne var ki yillardır yapılan tüm uyarılara karşılık kapasite artışı hâlâ bir çözüm olarak getirmektedir.

KAPASİTE ARTIŞI ÇÖZÜM DEĞİLDİR

Türkiye'de mevcut yüksekokretim kurumlarda okuyan öğrenci sayısı, aslında yüksektir. Yalnız bunun hesabını, yüksekokretim çağında bulunan nüfusla yapmak hatalarından. Alınması gereken ölçü, ilk ve ortaöğretimdeki öğrencilerin sayısıdır. Az gelişmiş ülkelerde yüksekokretim öğrencilerinin ortaöğretimdeki öğrencilerin sayısına oranları %3'dür. Bu oranın geçen ülke pek yoktur. Geçenler içinde ise Türkiye vardır (A.Eksi, a.g.e., s.148'den Y.Ulken, Yüksek Öğretim Sorunu ve Yarattığı Sonuçlar, İst. Univ. Bülteni, Kasım, sayı: 6).

Mevcut yüksekokretim kurumlarda okuyanlar zaten fazla iken ve mezun olanlara yeterli iş alanları da açıklamamıştır. Kapasite artışı yaratmanın doğru olmayacağı ortadadır. Kaldı ki yeni kapasite yaratılması, beraberinde tesis, öğretmen, mevzuat ve milyarlarca liralık finansman sorununu da getirecektir. Kisaca, işsiz ve gizli işçiler arasında diplomi işsiz sayısı artacak, istediği çalışma ortamını bulamayanlardan olanağını bulanlar yabancı ülkelere gidecek, şimdi bile yeterli olmayan öğretmen ve tesis açlığı daha da büyütülecek öğretim düzeyi daha da düşecektir. Bu sorunlar hali hazırda çözümlenmemişken yenilerinin eklenmesi toplumsal huzursuzluğu artıracak, sosyal patlamalar zemin olabilecektir.

AMACA VE ULUSAL ÇIKARLARIMIZA UYGUN BİR SİSTEM GEREKLİDİR

4. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda "Ülkemiz,

etkilerden arındırılması gereğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu etkinlik öylesine yoğundur ki daha ekonomimizin hangi nitelikte insana gereksinim duyduğu bilinmemektedir.

Yine Türkiye'de eğitim sisteminin ne nitelikte insan yetiştirdiği ve bunların nasıl kullanıldığı da yeterince bilinmemektedir. Oysa kişiye belirli ekonomik ve toplumsal görevlere hazırlamada amaca ve ulusal çırklara uygun eğitim kurumları sevmeliydi. Bir yandan ekonomik düzenin gereksinimleri belirlenirken, diğer yandan bulanı karıştıracak eğitim yöntemleri geliştirilmelidir. Her ülkede eğitimi, o ülkenin gereksinimleri belirler. Bu nedenle de her ülkenin eğitimi sistemi diğerinden farklıdır. Biz ne yapırız? Gelişmiş kapitalist ülkelerin kendi yapılarına ve sanayileşmelerinde gereksinimleri kurumları alıp kendisi sistemimize yerleştiriyoruz. Ulusal amaçlarımıza uyarlanması olanaklı olmayan bu ithal mali kurumlar, gereksinmediğimiz alanlarda gereğinden çok sayıda uzman-

duyu belki de anladamadan ezberlediği bilgileri meslek yaşamında kullanabilmiştir? Yine, Siyasal Bilgilerden mezun olan kaç genç, öğrencilerini topluma yararlı hale getirebilmek, mesleğinde uygulayabilmiştir? Açıkça görülmektedir ki, eğitimim bu yapısıyla sorunları çözme olağanlığı yoktur. En ivedi olarak ne yapılmalıdır?

I— HERKESE EĞİTİM OLANAĞI SAĞLANMALIDIR

Anayasaya göre halkın eğitim ve öğretimi devletin görevidir. Devletin bu görevi yeterince yerine getiremediği anlaşılmaktadır.

Yüksekokretimde ilgili sandugumuz bulgulardan da anlaşılaçığı üzere, ülkemizde yüksekokretim yapma olanağı sahib olabilemenin, ailenin sosyo-ekonomik yapısı, okunaklı, yaşanan bölge, bölge içinde de yaşanan kente yakın ilgisi vardır. Büyük coğulluğun eğitim hakkından yoksun bırakıldığı görülmektedir. Türkiye'de okuma yazma bilmeyen insanlar hâlâ azımsanmayacak kadar çokturlar. 36.155 köyün 30.443'ünde planlı okul vardır. 571 köyde prefabbrik, 2867 köyde geçici, 2274 köyde ise hâlâ okul (Millî Eğitim İstatistikleri, İlk Öğretim 1980-1981 s.39) olmadığı anımsanacak olursa konunun önemini kendisinden anlaşılır. Organizasyon, personel, araç ve gereç sağlanması konusu bütçeden eğitime ayrılmak miktari çoğaltılmaması ile önemli ölçüde giderilecektir.

Türkiye'nin askeri harcamaları gayri safi milî hasla içinde en yüksek oranı oluşturmaktadır. Örneğin, 1975-1979 döneminde Türkiye GSMH'nın %6,5'ini silahlanmaya ayırmıştır. Bu sayı aynı yıllarda ABD'de %5,7, Federal Al-

leceğe yönelik sorunları çözebilecek teknik, kültürden yoksun kalyorlar.

Nitekim 4. Beş Yıllık Kalkınma Planında eğbere dayanan öğretim doğal olarak yaratıcı insan yetiştirmeyi engelledigine işaret edilmekte ve "ezberleme geleneğini yıkarak edinilen bilgi ve teknikleri yeni durumlarda kullanılır halde getirmek gerçek bir pedagoji devrimi ister. ...Açıkçası eğitime hem yapı hem pedagojik içerik bakımından bir reform yapmak zamanı çoktan gelmiş geçmektedir." denilmektedir.

3— YÜKSEKÖĞRENMİ ÖNCESİ EĞİTİM POLİTEKNİKLEŞİRİLMELİDİR

Theorik öğretim ile pratik eğitim arasındaki kopukluğunu gideren ülkelerde gençlerin daha başarılı oldukları, ekonomik kalkınmanın daha sağlam olduğu gözlenmiştir. Örneğin İsviçre'nde akademik eğitime devam edecek de olası, 3. sınıfıktan her öğrenci, sloyd denilen pratik kurslara almaktadır. Her öğrenci tekstil, tıta işi ve metal işi şeklindeki 3 sloydan birini seçmek zorundadır. Sloyd programı 3. sınıfından 8. sınıfı kadar sürer. Amaç, genci iş dünyasına ve toplumla bir araya getirmektir. 8. ve 9. sınıflarda pratik çalışmalar başlar. 14-15 yaşındaki bu gençlerden ileride yapmayı isteyecileri bir işi seçmeleri beklenir... Gerçek amaç, yaparken öğrenmeyi, öğrenirken yapmayı öğretmektedir. İleri yaşlara kadar zorunlu olarak okulda kalan genci, iş dünyasına hazırlama sorumluluğunu böylece devlet üstlenmektedir. (A.Eksi, a.g.e., s. 339)

4. Beş Yıllık Kalkınma Planında da "orta-

öğretimde gençlerin yeteneklerini kendilerinin de onaylayacağı biçimde ortaya çıkarmak ve onları umut bağlayabilecekleri mesleklerde sahip kilmanın devlete yükleyeceği mali kulfet ve fedakarlığın, yüksekokretimi sağlamksız biçimde geliştirmekten daha az" olduğu belirtilmektedir.

Ortaöğretim oranını ilkokul öğrenci sayısına göre artırmak ve bu artışı da öğrenciyeye

Ulusal birliğin simgeleştigi kişilik

ATAOL BEHRAMOĞLU

I- Mustafa Kemal, Osmanlı İmparatorluğunun son yüzyılında yoğunlaşan Bağımsızlaşma, modernleşme girişimleriyle ulusalçılık akımının etkileri altında oluşan, İmparatorluğun çokus döneminde kurtuluş çareleri arayan kuşağın seçkin bir temsilcisidir. Gerçekçi öngörülu kişiliğle, İmparatorluğun çokusunun kaçınlılığını görmüş, asker ve lider yetenekleriyle, Ulusal Kurtuluş Savaşımızın öncüsü Başkomutanı olmuştur.

"Atatürk, temel niteliğini 'benim karakterim bağımsızlık ve özgürlük'tür' diye adlandırmıştı. Bu bakımdan, Atatürk'ü olduklarını ileri sürenlerin, siyasal ve askersel alanlarda olduğu kadar, ekonomi, kültür, hukuk, eğitim alanlarında da 'tam bağımsızlığa' tüm varlıklarıyla bağlı olmaları gereklidir."

ADNAN CEMGİL

1- Atatürk'ün dünü - ya görüşünü ve Türkiye tarihinde başlamasına öncülük ettiği dönemin temel ilkelerini benimseme anlamında kullanılabılır. Bunun dışında, -kimi zaman içtenlikle bir "kişije tapma" y�认sır. Duygusal ve kişisel anlamda Atatürkçülük, Atatürk sevgisi, benim de arta kalanlarından olduğum kuşak için sözkonusu edilebilir, yani yaşları yetmişle seksen arasında bulunanlar için. Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda, ülkemizin emperyalist saldırganlarca işgal edilen bölgelerinde çocukluklarını ve ilk gençliklerini yaşıyanlar, Ulusal Kurtuluş Savaşı'mızın önderine candan sevgi duyarlardı. Bugün de -beyinleri donmuş olanların dışında- bu ku-

Etkilendiği yerli ve yabancı kaynaklar bakımından, ideolojisi, burjuva-demokrat bilimsel tanımı içindedir. Ulusal kurtuluşçuluk, ulusçuluk ve bağımsızçılık bu ideolojinin doğal bileşenleridir. Halkçılık, ekonomide devletçi uygulama girişimleri, özgür ve pragmatik yanlarıdır. Bu anlamda Atatürkçülük, donmuş bir kalıplar dizgesi değil, araştıran, kendini pratikte sinayan bir uygulamanın da adıdır. Kanımcı, günümüz Türkiye'sinin başarılarının da, kimi çıkmazlarının da kaynaklarını, bu uygulamanın çeşitli yönlerinde gö-

rebilmek olasıdır.
2- Atatürk, modern Türkiye'nin kurucusu olarak, üzerinde tüm ulusun birleştiği, ulusal birliğin simgeleştigi kişiliktir. Tekele alınmaması gerektiği gibi, o bir tabu değildir ve buna gereksini de yoktur. Bu bakımdan, sadece 10 Kasım'larda değil, her zaman kişiliğinin ve ideolojisinin bağımlılığa karşı bağımsızlıkçı, despotluğa karşı özgürlükçü, geriliğe karşı çağdaş, şovenizm ve militarizme karşı barışçı, demokrat ve birleştirici yönleri vurgulanarak geniş yığınlara kavratılmalıdır.

"Etkilendiği yerli ve yabancı kaynaklar bakımından, ideolojisi, burjuva-demokrat bilimsel tanımı içindedir. Ulusal kurtuluşçuluk, ulusçuluk ve bağımsızçılık bu ideolojinin doğal bileşenleridir. Halkçılık, ekonomide devletçi uygulama girişimleri, özgür ve pragmatik yanlarıdır"

lidir. Çünkü Atatürk'ü düşüncenin temel, tartışma götürmez ilkeleri bunlardır.

10 Kasım'ın yas havasına büründürülmemesi gereklidir

şaklananlar, duygusallarını geçmiŞte bırakarak, onun tarihsel kişiliğini yetenekleri oranında- en iyi değerlendirenlerdir.

Atatürk, temel niteliğini "benim karakterim bağımsızlık ve özgürlük'tür" diye adlandırmıştı. Bu bakımdan, Atatürk'ü olduklarını ileri sürenlerin, siyasal ve askersel alanlarda olduğu kadar, ekonomi, kültür, hukuk, eğitim alanlarında da "tam bağımsızlığa" bütün varlıklarıyla bağlı olmaları gereklidir. Bunların birinde bile savsaklama gösterenler Atatürkçülükten söz edemez.

Atatürk'ün tarihimizdeki yeri ve değeri saptanırken, gözü kapalı bir tutkuya kapılmamak ya da akıl ve bilim dışı bir inkâr yoluyla sapmamak için, yaşadığı ve kavgasını yürüttüğü dönemin toplumsal koşullarını, Türkiye'nin sınıfsal yapısını gözden uzak tutmamak gereklidir.

Atatürk'ün, Türkiye'nin temel ilkelerinden biri olarak benimsediği laiklik, tarih boyunca devlet yönetimine burnunu sokan softaların canına ot tikamıştı. Ama ölümünden sonra biraz önce, Atatürk'ün portresinin altında resim çektiren birçok politikacının miting alanlarında tekbir getirdikle-

rine, ya da propaganda kursuerinde, önlerinde Atatürk büstü, ellerinde Kur'an, nütuk çektilerine tanık olduk. Bunların yanı sıra "laiklik dinsizlik değildir" parolasına şıgarak medrese eğitimini hortlatmak isteyenler de az değildi. Bu durumların meydanı geliş nedenleri, toplumun yapisal geçiği, iç ve dış ilişkiler ve başka birtakım oluşumlardır. Buysa bilimsel bir inceleme ve araştırmaya saptanabilir.

2- Her yılın 10 Kasım'ında yapılan Atatürk'ü

anma törenlerinin bir yas tutma havasına büründürülmemesi gereklidir. Böyle bir tutum, onun akıcı ve gerçekçi karakterine aykırı düşer. O günün sınırlı süresi içinde, anımsatmanın ötesinde, nasıl bir öğretici ve eğitici çalışma yapılabilir? Atatürk'ün izinde yürümek, onun ilkelerini eksiksiz biçimde haya- ta geçirirken yetinemeyerek, toplumun gelişme koşullarına uygun olarak, yeni itici güçlerin istekleri doğrultusunda ileri hedeflere yönelik olur.

Saygı için özel yasa

METİN ELOĞLU

1- Hani şiirin binbir tanımı vardır ya, Atatürk'ü de gitgide onu andırır oldu. Salt koşulların geliştirdiği, yani felsefe kökenli bir öğreti olmadıktan, en karşıt inançtakiler bile kendi açılarına cekeleyip, amaçlarında yorumlayabiliyorlar. Sonuç: Anısına saygı saglayabilmek için özel yasa çıkarmak zorunlu...
2- Bir yandan "Atatürk yüz yaşında" diyoruz, öte yandan gazeteler kara başlıklara cıktı, TRT kaşlarını çatıyor, sanat/eğlence gösterileri kepenklerini çekiyorlar. Bu çelişki de bize özgür! Oysa, 10 Kasım'ları, bu doğal yitimin yıldönümünü bir yas günü olmaktan ötelemeye, onun devrimci, somut ilkeleri doğrultusunda, çağcılık, ulusal, gündeş sorunlarımla ilgili, özgürce değerlendirmelere açık bir "anma günü", -giderek haftasına-na dönüştüremez miyiz? Hafiflik mi olur?

Atatürkçülük ne

ŞAHAP BALCIOĞLU

Atatürk, bu ölümlü dünyadan göçeli kırkbes yılı buldu. O günden bu yana geçen süreç içinde toplumda türlü oluşum ve gelişimlere tanık oldu. Türkiye Cumhuriyeti ikinci Dünya Savaşı yollarını yaşadı, tek partiden çok parteye geçti, 1960 Devrimini, 12 Mart 1971'yi, 12 Eylül 1980'yi gördü, yeni bir sivil parlamenten döneme adımları attı.

Atatürk konusundaysa, önemli iki sorun aydınlatılamadı. Bunlardan biri üstündeki tartışma ya da fikir savaşları yillardan beri sürüyor; Atatürkçülük nedir? Öteki de, her yılın 10 Kasım günü yinelenen tekdüze, aynı türde törenlerin artık yeni bir anlayışla uygulanmışa konma isteği,

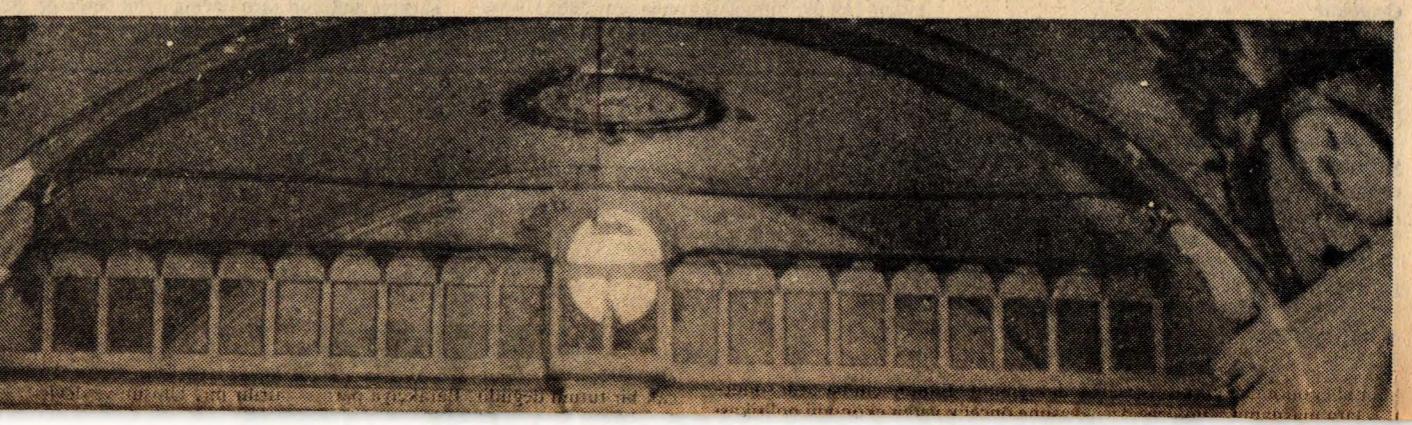
Zulme kapalı bağımsızlığa açık

KERİM KORCAN

1) Atatürkçülük, meydana getirdiği abide eserlerle kendini kanıtlamış çağdaş bir sivası akımdır. "Atatürkçülük ne değildir" derseniz, o soruyu da söyle yanıtız: Atatürkçülük, toplumu teknil ileri kurumlarından koparıp, geriye, tarihin karanlıklarına götürmek isteyenlerin talim alanı değildir. Kısaca tanımlarsak, ileriye, sosyal adalete ardına kadar açık, gericilige, zulme kapalıdır Atatürkçülük. Peki ama, yarı yüzü çoktan aşmış, bir siyasal-sosyal olguyu neden tartışıyoruz? Bunun bir genel gerekliliği olsa gerek! İşığa, aydınlığa, bağımsızlığa açıkır Atatürkçülük!

2- Atatürkçülüğün, bilimsel yorumundan yola çıkarak, insanımıza iş, onur, kültür, kişilik, vatandaşlık haklarının tam ve katıksız kullanıldığı, alabildiğine hür, demokratik bir düzen sağlamak olmalıdır.

GEZİ/İNCELEME

Efes-Şirince (Kırkça) yol ayrılmından-4

"Anadolu Rumu'nun anadili Türkçeydi"

YALÇIN ULUKAYA

Fotoğraflar: Erol Özday

maka ve onlar da beklemeden İzmir'e ya da Kuşadası tarafından, Yunanistan'a kaçabilecekleri kıyıya doğru gidiyorlardı. 6 ve 7 Eylül Türk Ordusu'nun yörede iyice yerlestiği

1- Mustafa Kemal Paşa'nın "ulusal iradenin egodu türli yabancı himaye isteklerinin reddi" birinci Anayasası hazırlanırken, gene onun kaleminden ikinci maddesi Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne şöyle metti, hayat ve istiklalini kurtarmayı hedef bildiği hâinden kurtarak idare hakimiyetinin sahibi kılma 337/1921)

Daha sonra TBMM'nce yayımlanan bildiride de ifa felsefesini belirleyen ilkelerle uyum halindeydi.

Atatürk, savaş içinde ve savastan sonra sık sık tanımıştır. "Tam bağımsızlık denildiği zam-

Nail V'nin sorularımıza iş-

Atatürk, dün değil, Atatürk bugündür, yalnız bizlerin değil, Ata-

Yani Atatürk "Son" değil, "Baş"tu Ulusal Kurtuluş bâbında, gayrisi "Gayri" yi "Cinayet" bilen,

Yani, Atatürk, "sözde" değil, "özde" Yani, Atatürk, barış yolunda dolu

Atatürk, "kalıp" değil, Atatürk "şəhər" Atatürk, törenlere, mörenlere, övgü siğan değil, Atatürk "mâver"

Nihayet, Atatürk, "put" değil, Atatürk Gayrısı boş, Gayrısı Atatürk'e "büy

Atatürkçülü

"İmtiyazlı, sınıfı, kaynaşlı bir kişisel olarak, 1931'de CHP tüzüğüne, 1934'ün Cumhuriyetçilik, Ulusçuluk, Devlet kelerinin Atatürkçülük dünya görüşünü si-

Hep ölünyör; öldürmeyeceksin
demisti Musa./ İkiye
ayrdigi deniz
maviydi
senin karanligi yaran
göz ışıkların gibi;
o deniz simdi,
şimdi insan denizleri
hep kanlı."(1)

TBMM Ordusu oluşturulurken, ülkedeki çokluk milis ve çetenin bu orduya katılması gerçekleşken Şirince çevresindeki Türk çeteleri de TBMM Ordusuna katıldılar. Bir çok zorluk, halkın yardımıyla asıldı. Silah ve cephane kıldı. Osmanlı silâh artıklarına, cephanesine gizli gizli el konuyor ya da Anadolu'ya kaçırılıyordu. Gerçekleşen Sovyet yardımı, halkın katkısı, ordunun gücünü daha da artırmıştı. Kardeşine, arkasına karşı savaştığı ve bir emperyalist tuzağa düşüğünü ilk farkedenler; Yunan Ordusundaki Anadolu'lu Rumlar oldu. Çünkü, bu insanlar, yüzünlardır uyumlu bir yaşamı Müslümanlarla paylaşımlardı... Yunan Anakarasında da yigit ve barışçı, gerçekçi insanlar vardı. Yunanistan'da oluşturulan, "Küçük Asya Savaşına Karşı Hareket Derneği"nin 300.000 üyesi vardı ve bu dernek, Anadolu'da Yunan Ordusu içinde bildiri dağıtıyor, savaşa karşı antipropaganda yapıyordu.

Sirince'de ikinci kilisenin kapısı

Kuşkusuz bir savaşta, kurunun yanında yaş da yanacaktı. Öyle de oldu. İzmir'in işgalinden sonra Ege'de yerli Rumların başlatıldığı yanlış olaylar davardı. Yunan saldırısında kaleme alınan, Uluslararası Araştırma Kurulunun 7 Ekim 1919 tarihli raporu yazdığı gibi: "İzmir'in Yunan kuvvetleri tarafından işgalini haberinin civar kasaba ve köylerde öğrenilmesinden sonra, buraların Yunan (Rum-B.U.) halkı, Türk evlerini yağma etmeye ve Türklerin hayvanlarını çalmağa başlamışlardır. Muhtelif köylerde de bazı Türkler öldürülmüştür." (2)

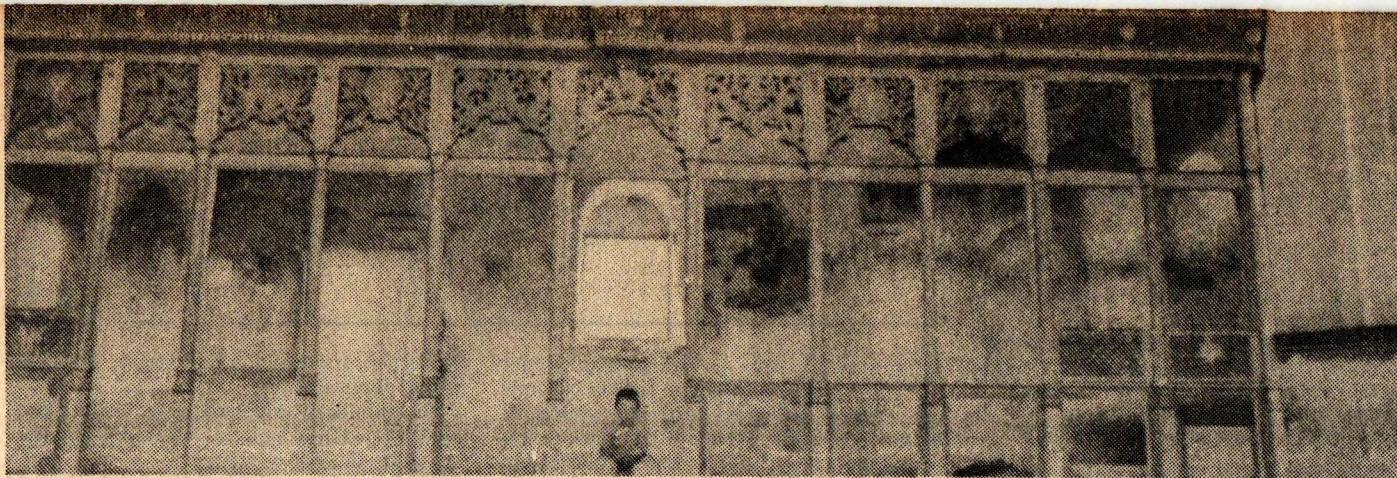
Zaman geçiyordu. Eylül 1922 Türk Ordusunun kesin utkuyla çağ gibi Ege Denizi'ne doğru akışını getirmiştir. Yunan Ordusu dağıtılmıştı, çekiliyordu.

Şirince yöresinde görülen Yunan uçakları, bildiri atmaktaydılar.. Bu bildirilerde özetle, "Kaçın, Türkler geliyor" denmektedi. Yunan Ordusundan kaçan Şirince'liler (Kirikca'lı) Rumlar, köylerine geldiklerinde; boş evlere, başıboş hayvanlara, bir kısım mali alımınlı fakat yine de dolu sayılacak ambarlara, çoğu yaşı olan az sayıda insana rastla-

gumerlerdi. Şirince de yuruyemeyen bir kişi yaşı Rum dışında kimse kalmamıştı. Evlerin ambarları yağıma edilmektedi. Asker, daha sonra yağımayı engelliyecekti... Rumlar, acılı ve pişman; yapma sallarla, kayıklarla, yüzerek ya da rastlayabildikleri gemilerle; belki de İzmir'e ulaşıp Kordon'daki yabancı bandırı bir gemiye yerleşerek çoktan kaçmışlardır... Kaçabilidirse!

Şirince'den döndükten kısa bir süre sonra, İzmir-Karsiyaka'da, 1910'lu yıllarda Kuşadası'nda Gümruk Müdürlüğü yapmış olan Hüsmen Mustafa Bey'in oğullarından Mustafa Usmen ile karşılaştı. İlginç şeyler anlattı o da:

"1910'dan sonrası için söylüyorum, Ege'de bir kaç Türk aile dışında, geniş topraklar ve her şey Rumlarındı. Rumeli'nde de bunun tersi geçerliydi. Rumeli'nde Türkü toprak sahibi çokça ve Rum ya da Bulgarlar işçisi ya da yarıcı idi onun yanında. Ama Anadolu'da alımlı her şey Rumlardan sorulurdu. Türkler askerlik yapıyordu, Rumlar yapmadı. Türkler ticareti ve sanayileşmeyi "gâvur icadı" savıyor, yapmaya, uğraşmaya yanaşmıyordu. Rumlar ise, iyi tüccardi ve yenilikçiyo; iyi para kazanıyorlardı. Anadolu Rumunun anadili Türkçeydi ve Rumcayı gerkenmedikçe konuşmazlardı... Bedel adı verilen bir iş vardı, toprak sahibi ve işçi arasında. Bu sayede Türk ve Rum yoksun işçiler, kolay kolay iş bırakamazlardı... Yunanistan'dan millîler gelmeye başlamıştı. Bunların en çetin cevizleri Daskalos denen Rum köy ilkokul öğretmenleri idi... Selçuk İstasyonu çevresi sulak ve göllüktü. Tiren suda giderdi. Selçuk İstasyonundan sonra Cellât İstasyonu gelirdi. Bu istasyona Cellât adının verilişinin nedeni, sitmedi. Çünkü, İngiliz Tren Kumpanyası, kötü çalışan ve başemedikleri memurları sitmadan ölsün diye buraya sürüyordu... Oysa, Şirince'ye yani eski adıyla Kirkica'ya - Çirkince'ye yani, sitma sineği çıkamıyor ve sitma görünüyordu. Şirince'de tavernalar vardı, eğlence boldu... Kuşadası'nda liman ve gümruk vardı. Bir de İtalyanların yaptığı ve işlettiği bir zeytinyağı rafinerisi vardı ki sonra Tariş burrafineri parçalayıp satmış... Babam Hüsmen Mustafa Bey, Osmanlı döneminde Kuşadası Gümruk Müdürü idi. O zaman, Türk ve Rum dostluğu iyidi. Babam Edremît'ten gelmiş Kuşadası'na. Eski adı Aziziye olan şimdiki Çamlık, o zaman piknik yeri ve tavernalar vardı ayrıca. Kuşadası'nda idare Türklerde, ayrıca jandarma ve kaymakam vardı. İşte böyle iken şartlar, Rumlar babamı çok sevirdiler. Aziziye'deki yemekli aile toplantılarına babamı da çağırırlardı... Hüsmen Mustafa Bey, aynı zamanda, İttihat Terakki'nin Kuşadası yöreni sorumlusuydu. Selânik'te, Talât Paşa posta memuru iken; babam da gümükte memur imiş. Oradan tanışıyorlar ve Hüsmen Mustafa Bey, İttihat Terakki'ye giriyor orada. Hatta Talât Paşa, Edremît'e ve Kuşadası'na babamı ziyarete de gelmiş. Talât Paşa, bu ziyaretleri yaparken Dahiliye Vekili idi ve o sırarda Rumların tehciri (sürülmesi - Y.U.) işini denetlemek için dolaşıyordu. Tehcir konusuyla ilgili olarak, Osmanlı İttihat Terakki Cemiyeti, gümüklerde yazı göndermişti. Bu yazida göç etmek isteyen her Ruma kolaylık gösterilmesi ve mal beyan istememesi bildiriliyordu. Bu tehcir olayı, Yunanlıların Rumeli Türkünü göçe zorlamasına misilleme idi. Yunanlılar, Dünyanın gözünün önünde bu işleri yapıyorlardı ve tüm Batılı devletler de sessiz kalyordular onlara karşı. Ama biz, baskıya uğra-

Şirince'de düğün salonu olarak kullanılan kilisenin içi.

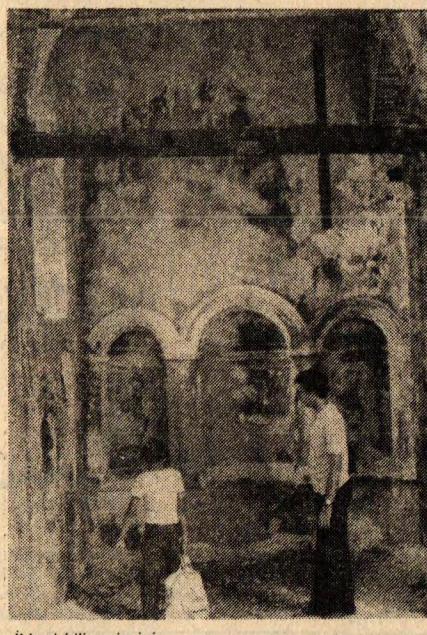
mamak için, Rumları açıkça değil, gizli gizli göçe mecbur ediyorduk. Akşamları Rumların evleri basılıyordu ve korkutuluyorlardı. Erken kaçan Rumlar paralarını alıp da öyle kaçabilidiler. Geç kalanlar zorlandı. Bu arada, yine İttihat Terakki militanı Mahmut Esat Bozkurt'un da bildiği, yangın olayları oldu. Bunlar tarihin gizli kalmış yönleri olup, pek de açıklanamaz artık... Kuşadası'nda İtalyan asıllı çoktu. Üstelik yeni gelen İtalyan asıllılar da oldu. Bu yeni gelenler, herhalde zorda kalmaktan, kedi yediler... Kuşadası'nda İtalyan asıllılar da oldu. Bu yeni gelenler, herhalde zorda kalmaktan, kedi yediler... Kuşadası'ndaki Yahudilerin, faşist İtalyan diktatörü Mussolini'ye, Türkiye'ye gelmesi armacılıyla para yolladıklarını biliyoruz biz.

Yunanlıların işgal döneminde, Kuşadası'na gelmelerinden önce, Müttefik donanması denizden Kuşadası'ni bombalıyor. Gümruk binası da yara altındır. İlginç bir olay yaşandı: memurları sitmadan ölsün diye buraya sürüyordu... Oysa, Şirince'ye yani eski adıyla Kirkica'ya - Çirkince'ye yani, sitma sineği çıkamıyor ve sitma görünüyordu. Şirince'de tavernalar vardı, eğlence boldu... Kuşadası'nda liman ve gümruk vardı. Bir de İtalyanların yaptığı ve işlettiği bir zeytinyağı rafinerisi vardı ki sonra Tariş burrafineri parçalayıp satmış... Babam Hüsmen Mustafa Bey, Osmanlı döneminde Kuşadası Gümruk Müdürü idi. O zaman, Türk ve Rum dostluğu iyidi. Babam Edremît'ten gelmiş Kuşadası'na. Eski adı Aziziye olan şimdiki Çamlık, o zaman piknik yeri ve tavernalar vardı ayrıca. Kuşadası'nda idare Türklerde, ayrıca jandarma ve kaymakam vardı. İşte böyle iken şartlar, Rumlar babamı çok sevirdiler. Aziziye'deki yemekli aile toplantılarına babamı da çağırırlardı... Hüsmen Mustafa Bey, aynı zamanda, İttihat Terakki'nin Kuşadası yöreni sorumlusuydu. Selânik'te, Talât Paşa posta memuru iken; babam da gümükte memur imiş. Oradan tanışıyorlar ve Hüsmen Mustafa Bey, İttihat Terakki'ye giriyor orada. Hatta Talât Paşa, Edremît'e ve Kuşadası'na babamı ziyarete de gelmiş. Talât Paşa, bu ziyaretleri yaparken Dahiliye Vekili idi ve o sırarda Rumların tehciri (sürülmesi - Y.U.) işini denetlemek için dolaşıyordu. Tehcir konusuyla ilgili olarak, Osmanlı İttihat Terakki Cemiyeti, gümüklerde yazı göndermişti. Bu yazida göç etmek isteyen her Ruma kolaylık gösterilmesi ve mal beyan istememesi bildiriliyordu. Bu tehcir olayı, Yunanlıların Rumeli Türkünü göçe zorlamasına misilleme idi. Yunanlılar, Dünyanın gözünün önünde bu işleri yapıyorlardı ve tüm Batılı devletler de sessiz kalyordular onlara karşı. Ama biz, baskıya uğra-

ayrı gemi Kuşadası'na gelip şehri topa tutuyor.

Yunan işgali gerçekleştirildikten sonra, Yunan askeri, Hüsmen Mustafa Bey'i, yöredek patika yolları iyi tanıdığı gereğisi ile yardımına çağrıyor. Bu çağrı aldıktı sırada, Azizeye'de Rum dostları ile bir aile sofrasında yemek yiyor Hüsmen Bey. Yunan askeri, "Oraya gelmem gerek yok, beni aldığı emre uyarak istersen burada öldürebilirsin" diyor ve Rum dostlarının Yunan askeri engellenerken Hüsmen Bey çubucak oradan kaçırılıyor. Önce trenle Ortaklar'a gidiyor, sonra yine trenle Selçuk'a geri dönüyor; istasyonda iniyor. Çünkü, Yunanlılar, Türk ve Müslüman olantara bilet sattırmıyorlar Selçuk İstasyonundan İzmir'e doğru. Ayrıca İzmir'e giden trenlerde kuşkulular Türkleri tırenden indirip tutukluyorlar. Hüsmen Mustafa Bey için, bu Rum dostunun aldığı bilet, ikinci bir Rum dostu tarafından eline verilerek; tirene biniyor ve İzmir'e gidiyor. İzmir'de, Celâl Bey'e (Bayar-Y.U.) bile madde yardım yapmış olan Manisa'lı Hafiz Ali Bey'in Kirkicaya'daki evine gidiyor. (Anlaşan bu kişi ittihatçı ya da onları destekleyen birisi - Y.U.) Bu kişi, malını mülküne korumak için Yunan'dan, İtalyan tabiyetine geçmiş ve evine de İtalyan bayrağı astı. Evin kafeslerinden birileri baktı ve Hüsmen Bey'i eve almıyorlar. Daha sonra, İzmir'de gümruk memuru Apturrahim Bey'in evinde kalıyor. Bu Apturrahim Bey de, Yunanlılar ve Rumlar kaçınca, Karşıyaka'da bir eve el koymuş. Bu olaylardan sonra, Hüsmen Bey, İzmir Gümüyü Paket Müdürlüğü'ne tayin ediliyor. Ne ki, özellikle Rum dostlarının yardımıyla ticarete atılıyor ve bir ayda bir yıllık devlet memurluğu maaşı kadar para kazanıyor. Bu arada Yunan işgal bölgesinde seyahat de edebilir oluyor... Hüsmen Bey İzmir'deyken; annem, ben ve kardeşim Hüseyin, Kuşadası veya Selçuk'taki evimde otururken, Yunan askeri silâh arayaçız diye evi bastı. Bu adamlar belki de Yunan askeri değil de, Rum çeteçilerdi. Bize, yanumza bir bohçe ve bir kaç eşya olarak evden kaçtık. Bir açık vagona atladık. Aziziye rampasında ve İzmir'e geldik. Apturrahim Bey'in evinde de babamı bulduk."

"Bilmem hazır mıydın dün geceye Ten yolculukları vardır hani, ölümleri, utançları yener. / Ellerindi benden yeni bir ülke yaratın; bilselelde bu gücün

Ikinci kilisenin içi

kültürel vb. her konuda tam bağımsızlık ve tam bağımlılıkta bağımsızlıktan yoksunlu, ulusun ve ülkenin demektir."

Bu ilkeler, kuşku bırakmayacak biçimde, Atatürk Mustafa Kemal Paşa, ulus, halk, laiklik, yönetim, inkâr bağılarının yerine milliyet bağıının birleştirici gücünü "dünyevi ihtiyaççılar" dan kaynaklandığını vurgulamıştır.

Bu görüşler de Atatürkçülüğün uluslu ve laik niteliğini anlatır. İzmir Kongresi'nin toplandığı evrede o konuları çalısan çiftçilerdir, zanaatkârlardır, tüccarları ve çiftçilerdir, çiftçinin zanaatkâra, zanaatkârın çiftçiye, çiftçinin tüccarı olduğunu kim inkar edebilir?"

Burada sözünü ettiği sınıf ve tabakaların hep birlikte, sınıfı çelişki, dolayısıyla mücadele anlayışına muhtış: "Kaç milyonerim var? Hiç. Binaenaleyh, bir kis, memleketimizde birçok milyonerin, hatta milyonlar II. sf. 97-97, anan Murat Sarica, Siyasi Düşünceler"

Nitekim, Cumhuriyet Halk Partisi'nin 9 Mayıs 1933'te kaynaklanan ilkeler geçer. Bunları söyle özetleyebilir: İşiçi sınıfının "türemesine" yolaçmıştır. Bu yeni sınıfın "enlemesine" fırsat verilmeyecektir. Bu nedenle parti anlaşıma, uyuşma haline getirilmektedir. Yine bu nesnak edilecektir." (Ülkü dergisi, sayı 28, Haziran 1933)

Daha sonra "İmtiyazsız, sınıfıçız, kaynaşmış bir kişi 1931'de CHP tüzüğüne, 1937'de Anayasâ'nın ikinci leşlik, İnkâlcılık, Laiklik, Halkçılık ilkelerinin Atatürk'ü anma törenlerinin okumuşlar çevresinde 2- Atatürk'ü anma törenlerinin okumuşlar çevresinde katkida bulunacak düzeye hazırlıklı söylemenemeye araclarla hazırlanan programlar, eğitim açısından için yinelemeleri kaçınılmaz olmaktadır. Bu programlar önce öznellikten kurtarılmalıdır

"...Bana göre"

"Türkiye'de kadro hareketi Atatürkçü fa'nın da Kemalizmi anlatma girişimi olundu. Bu yüzden, Atatürkçülüğü anlatan "bana göre Atatürkçülük" diye başlanan

"Bana göre Atatürkçülük" şudur: Ata nulan koşullara en akılçılık yoldan çözünen

1- Eskiden Büyük Millet Meclisi'ndeki, bugünkü Dağılma de Atatürkçülükten ne anladıkları sorusunu yok. Birçok kez aralarında bulunduğu bilim adamı açık oturumlarda hepimizin ayrı şeyler söylediğimiz ilkesidir. Kimisine göre yurtta barış, dünyada barışın akılçılığı Atatürkçülük'tür. Aynı kişilere faşizm, değişik ve birbirini tutmaz yanıtlar alınmaz. Türkiye girişimiymi. Peyami Safa'nın da Kemalizmi anlatma çabası bulunuyor. Köylülerin başvuruları ca olumlu karşılanmayı, sanızır birkaç yıl sonra, bu iki kişilere birer taş yığınına döñüsecektir.

Bir evin bahçesinden girlen, daha geride ve daha yüksekte olan ikinci kilisenin, tavanının büyük bir bölümü çökmüştür; avlusunda çöplerle dolu ve bir yabani incirle çok lezzetli dutlar veren bir dut ağacı barındırıyor. Bu kilisenin, tavan ve yan duvarlarında çok değerli freskler var. Ne ki, çoğu kazınmış ve silinmiş ya da mermi sıkılmış üzerlerine. Giderek son sıvalar da dökülüyordu.

2- Bu anma törenleri, Atatürk'ün incelikli yaşamına maktadır. Yöneticiler, ileri gelenler, sık sık, çağdaşlığı geçereğimizi söyleylerken, bizde yapılan Atatürk'ü düzeyindeki ülkelerde yapıldığını hiç görmüslerin bir ya da iki kuşak önce yamam olana Afrika kabilelerin, fabrikaların düdükkerek, arabaların, kamyonların araçların öttürülerek yüze bir insanın ölüm zıgar ülkesinde görülmüştür? Çok değil, bir tek örneğin türk'ten ve Atatürkçülükten en çok konuşulduğu bugüne hem de Atatürkçülük adına yapılabilmektedir. Atatürk'ün sözü ve bunun sanki bir marifetmiş gibi televizyon

mislik söz konusudur: Bu saylıklarının herhangi gerçek anlamıyla tüm bağımsızlığından yoksunlu-

cüğün anti-emperialist niteliğini ortaya koyar. İlap vb. kavramlar üzerinde dururken, din ve mezhep üyenin duydugu belirtir. Kamu yönetimi ile yasalara yakınetime "dünyevi bir zihniyetin" egemen ol-

elini ortaya koyar. oluşturulan sınıf ve tabakalar üzerinde durarak tanımla söyle diyor: "Halk, ... geçimlerini yükseltmeye meledir. Bunların hangisi ötekinin muarizi olabilir? carı ve bunların hepsinin ötekine ve ameleye muhtaç

te, aynı zamanda zengin olması gerektiğini belirteren vermez Atatürk. Bir konuşmasında söyle soru soran kişiye cevap vermek istememişti. Bir konuşturma da düşman olacak değiliz. Bila-

derin yetişmesine çalışacağız." (Söylev ve Demeç-

te Tarihi, 1973).

Kurultayında parti programına da bu görüşlerden iriz: Ulusal endüstrinin gelişmesi, ülkede geniş bir "sınıf devleti kurmaya yönelik" akımlarla "zehirprogramı, işçi sınıfının patronları ilişkisini "ahenk, enle Türkiye'de grev ve lokavt, sınıf çarşımı" ya-

35).

"İşte, 'şey' ilkesiyle özetlenen bu görüşlere koşut olarak maddesine geçen Cumhuriyetçilik, Ulusçuluk, Dev Türkçü dünya görüşünü simgelediği söylenebilir. e kıldığı bir gerçektir. Ne var ki, okumuşlara da bir bu törenlerin. Radyo, televizyon gibi etkili iletişim yeterli değildir. Aksine, biçimsel yönleri ağır bastığı izleyici üzerinde beklenen etkiye yaratamamaktadır.

Atatürkçülük"

"İşte, 'şey' ilkesiyle özetlenen bu görüşlere koşut olarak maddesine geçen Cumhuriyetçilik, Ulusçuluk, Dev Türkçü dünya görüşünü simgelediği söylenebilir. e kıldığı bir gerçektir. Ne var ki, okumuşlara da bir bu törenlerin. Radyo, televizyon gibi etkili iletişim yeterli değildir. Aksine, biçimsel yönleri ağır bastığı izleyici üzerinde beklenen etkiye yaratamamaktadır."

AZİZ NESİN

Nesin Meclisi'ndeki bütün üyelerine birer boş kağıt ve birbirini tutmaz yanıtlarını verileceğinden hiç kuşkum ve uzmanların da katıldıkları Ataturkçülük konulu bir tanık oldum. Kimisi için Ataturkçülük CHP'nin 6 Ataturkçülüktür. Başkalarına göre Fransız devrimi ya da komünizmin ne olduğu sorulsa, bu kadar de Kadro Hareketi Ataturkçülüğü doktrinleştirmek girişi olmuşdur. Emin Eliçin de böyle bir kabada kesin konuşmamalı, söze, "bana göre Ataturkçülüğü: Ataturk'ün yaşadığı dönemde, içinde bulu-

uyulamalar toplamadır Ataturkçülük.

ve ilkelerine hiç uygun düşmeyen bir ilkellikte yapılmıştır. Uygarlık düzeyine yetişeceğimizi, hattâ o düzeyi bile anma törenlerine benzer bir törenin, çağdaş uygarlığı? Belki olsa olsa, bizimkine benzer anma törenleri, içinde görülebilir. Vapurların, gemilerin, şimendifer onların klâkson ve korna çalarak ve öttürülebilecek imanının anıldığı, bizden başka dünyadan hangi uygarlık göstergeleri. Öyle bir zamanda yaşıyoruz ki, Ataturk'ün sağlığında yapılmayan hersey, Ataturk'ün alıcıdan yapılmış büstünün kucaklanarak konulara gösterilmesi, ne denli ilkel bir görünümdür?

da iflas eder; adımlar yanlış atıldığı anlaşıılır.

Şunu özellikle belirtiyorum ki, bence, o zamanlar tam yetişmiş ekonomi uzmanları bulunsayı, Önder'e onlar bu konuda sürekli, aydınlatıcı bilgiler verseydiler, belki bude yedi yıllık yanılığı düşülmeyecektir.

Türkçe Cumhuriyeti 1930'lardan sonra yeni yollar, yöntemler sapama aşamasına gelir. Üstelik bu sırada 1929-1930 dünya "Ekonomik krizi" Türkiye'ye de sıçramıştır. Ekonomi pazarları daralmış, yitirilmıştır. Özel girişimci ya kabina çekilmiş, ya da batmıştır. Bu durumda Atatürk'üne ekonomik yaşam devletin gütmesi veya üstlenmesi fikri belirir. Kesindi ki olaylar, deneymiler ve zorunluluklar bu düşünmenin yeseremesine olanak hazırlamışlardır. 1931'de Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı hazırlanır ve uygulanır. Bu yolda başarılar görüldükçe "Devletçi" uygulamalarına ağırlık verilir. Ekonomik bağımsızlık, titizlikle korunur. Yabancı şirketler ve sermayeler peşine ulusaallaştırılır. (Milletleştirmeye) Nihaiye Türkiye'nin sosyo-ekonomik yaşamında bir çağdaş ekonomik dize olarak beliren "Devletçilik" 1937 Anayasasında ilkeleşir. Bu bir yerde kapitalizme tepkidir. Devletçilik bir anlamda "sosyal hukuk devleti" felsefesinin getirdiği çağdaş bir ekonomi ve toplum ilkesidir. Devlet ekonomide öne düşecek, lokomotif görevi yapacak, ekonomiye yön verecek, kişisel çıkarları karşı halkın çıkarlarını koruyacaktır. Halkın yaşama koşulları sosyal adalet ve sosyal güvenlik içinde yükseltilicektir. Sütün kaynağından herkes az çok yiyecektir artık. Devlet bizzat kuracak ve yapacak, yapılmışını özel girişime bırakıtı işlenmesini ve denetimini yürütecektir. Kemalist Devletçi yol bir avuç insanın devlet babanın sihiri değneği ile bir çırpalı milyoner yapan ereği değil, yoksul yiğinların yaşam düzeylerini günden güne yükseltme ereğini gider böyledir. Ülkenin hızla kalkınmasını, ekonomik büyümeye ana hedeflerinden biri olarak görür. Atatürk'ün deyişile "...(Büyük bir ulusun bütün gereksinmelerini, birçoğunu yapılmışlığı göz önünde tutarak, ülke ekonomisini devlette ele almak. Bizim izlediğimiz bu yol, görüldüğü gibi, liberalizmden başka bir dizgedir.)" O zamanın başbakanı İsmet İnönü de söyle diyor: "...(Her seyden önce devlet ekonomide ypratacak öğelerden kurtarmak gerekiyordu. Biz, ekonomide devletçiliği, gelişmek için ve yeni düzeni kurmak için de verimli ve olumlu, en etkili araç sayıyorum.)" 1960 devresinde atesi bir özel girişimci kesilen Celâl Bayar o zamanlar devletçiliği, özel sermaye başırsızlığa uğradığı için gerekli görüyordu. Halkın gereksinim duyduğu gönencen bazı özel kuruluşların dayandığı sermayeye bırakmakla havanı da dövüleceğini vurguluyordu.

Recep Peker Parti Büyük Kurultayında liberalizme yıldırımlar yağdırır. Liberalizmin çağdaşlığını konuşur her yerde. "Liberal dize demek, bugün, ulusun varlığında gözlerimizi kamaştıran en büyük başarıyı kapamak demektir."

Atatürk'ü aydın bakan Mahmut Esat Bozkurt devletçiliği kendi göz açısından açıklar, ona yeni yorumlar getirir. "Devletçilik, devlet sosyalistliğidir. Bu kabul edildi. (...). Bu politikanın diğer bir öemi de, kişilerin kişiler tarafından sömürülmesinin önüne geçecek önlemlerle doğanmış olmalıdır. Devletin ekonomik etkinliklerde şiddetli denetim yetkisi, sömürüyü tepeleyen en keskin silahdır. İşte biz tarihimize, yazımızın en rasyonel bir verimi olan devletçiliği bu suretle benimsedik."

Artık Türkiye Cumhuriyeti'nin kalkınma yolunu belirleyen "Türkçe bilimsel verilerden yararlanarak devletin öncülüğünde ancak kendi gücüyle ve çabasıyla kalkınabilir" ilkesi doğmuş oluyordu. Bu ne Amerikan modeli tamamen özel sermayeye ve yardıma dayanan kapitalist kalkınma yoludur, de aksi doktriner sosyalist yoldur. Kurtuluş savaşından güç alan tam bağımsızlık anlayışı içinde, onlu "Ulusal Devrimci Kalkınma" ya da diğer adıyla "Kemalist Devletçi Ulusal Kalkınma" yolu oldu. Azgelişmelerin örnek aldığı, çağdaş, tutarlı, bilimsel, memlekît ve halk çıkarlarına yönelik plan ve program öncülüğünde kendine özgü bir Kemalist (Ataturkçüsü) modeldi. Bu üçüncü yol aslında tüm dünya uluslararası bağımsızlık ve eşitliğini örter. Her ülkenin uluslararası kaynaklarını dönüştürerek kalkınmayı, kendi yapılarına uygun uluslararası kalkınmalarını amaçlayan bir dizgedir. Layık bir düşünçüye benimsir. Her seyden önce "kendine güvenme", "kendi yağıyla kavrulma" ilkesini getirdiği için yapıcı, yaratıcı, bilimci, atılımcı, devrimci bir içeriği vardır. İşte gerçekçidir, eklektik görüşlere yer verir. Diğer her türlü sömürüye karşıdır. Uluslararası işbirliği ve dayanışma yanlışıdır. Barış döneminin kurulması için çaba gösterir. Bu düşüncenin barışçı niteliği Atatürk'ün sözlerinde kesin olarak formülüşür: (...) Yurta barış, dünyada barış. (...) Uluslararası silah ticaretinin bir kısım uluslararası denetimi altında tutulması, uluslararası barışa engelidir. Bu silah tekeli gidebilmedikçe, yani genel bir silahsızlanma gerçekleşmedike gerçek uluslararası barış kurulamaz." Su dünyamıza bakalım bir, Atatürk'ün nasıl uzaklığını anlarız. Hele yaşı dünyamızda delice düşüncelerin sonucu nükleer tırmanışınvardığı doruk tüm insanlığın nasıl bir konuk tehlîkî karşısı olduğunu gösterir. Bundan sonra barıştan yana tüm insanların "Yaşamı Savunma" mücadeleşi söz konusudur artık.

Çağımızda uluslararası elbette birbirlerine muhtaçtırlar. Her ülkenin bir ekisi vardır. Biri bir diğerinin eksikini her türlü ard niyet ve çıkarlar dışında, barış dostluk ve insanı dayanışma bilinci içinde ve ekonomik, kültürel kural ve yasalar çerçevesinde gidermeye çalışır. Atatürk'ün dediği gibi: "Dünya ulusları! Kardeşdir. Kardeşlik duygusu dünyanın temeli olmaya yarar." Kemalizm yardımlaşmadı her zaman bu soy düşünceyi benimsenmiş ve gündeme getirmiştir.

Bir de uluslararası heftanın başlığı hale gelmesi, uydulaşması var. Yani

tın para yagma Hasan'ın böregi midir? Ama taze kana gereksinimi olan rasyonel kuruluşlara, atılım yapacak, büyümeyi toplumsal göncen de sağlayarak yürütecek derli toplu işçi şirketlerine, ekonomik refah getirenen halka ağaç şirketlere elbetle yardım yapılmışdır. Oysa serüvençi, çırçıcı ve kârdan başka gözleri bir sey görmeyen verimsiz kuruluşların ekonomiye çelme taktiği bilinen bir gerçektir.

Bir de kısaca Batı'ya uzanalım, bize hala nasıl bakıyorlar, neler salıp yapıyor, neler istiyorlar? 1950-1960 arası Dünya Bankası'nın raporlarına bakın özetle: "Taramı ihmali pahasına sanayileşmeye ağırlık veriyor sunuz (...) devletçilik hükümete ağır yük bindiriyor." Randall konuşmaya başlıyor: "Yabancı sermaye sınırlamalarına son veriniz, Türk sermayesine esit tutunuz, kâr transferini serbest bırakınız vb." Bunun altında yatan Türkiye endüstrileşmesin, endüstri mamüllerinin satılacağı geniş bir pazar olarak kalsın. Manavlık, kasaplık yapın, yalnızca tarımsal ürünlerini satarak alım gücünü sağlam, dahası fazla. Bu düzunce yine hiç değişmez. 1978'de Batı'nın bize bakış açısı, istediği hep aynı. 27 Ağustos 1978 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nin bildirdiğine göre The Economist dergisinin 1978 ağustos sonlarında çıkan sayısında şu ilginç satırlar vardır: "Türkiye gelişmekte olan ülkelerde daha çok yanaşarak Doğu Avrupa'nın, Rusya'nın, Kuzey Afrika'nın ve Ortadoğu'nun pazarlarına girmeyi umut etmektedir. Fakat bu pazarlar daha çok turistik ürünler ve hammaddelerle kısıtlı olactır.

Türk plancılarının otomobil, buzdolabı, ihraç etme düşleri gerçek dır. Kuzey Afrika'nın pazarları küçüktür. Ortadoğu pazarlarının çoğu Cadillac'lar, Mercedes'ler alacak durumdadır. Doğu Avrupa ve Rusya'nın ise kendi endüstrileri vardır. Fakat Türkiye, bölgesinin manavı, kasabı, sütsüzler olarak dışsatımı bundan çok yaranıracaktır." İşte gosterdikleri değişim yolu: Tarım ürünü, hammadde satıcı, endüstri ürünü alımı yersiz uğraşla nasıl göz yummular?" Ama herhalde bilgin kit. Daha öğrenemecek çok şey var...

Şimdî bu düşüncelerin işığında ve çağın akışı içinde Kemalizm'i diğer adıyla Ataturkçılığı bir kez daha düşünüyorum. Kemalizm ana çizgileri şudur diyorum:

Bağımsızlık ve çağdaş uygarlığa yükselme yüküstdür. Bilençli çağdaş insan yoludur.

Her türlü doğma ve katılıklara karşı, demokratik ve özgür nitelikli bir yapıda, özgür düşünceye açık, bilinçli ve teşkilâthi yeni bir toplum yaratmadır.

Bilime inanma, bilimsel çalışmalarla katılmadır. Bilim verilerini uygulama alanına koyma, bu yolda gelişmedir.

Kültürel, düşünsel, sanatsal etkinlikler içinde olma ve üstün yaşama vadır.

Halka onurlu bir ekonomik gönenc getiren düzendir.

Layık, hûmanist, toplumcu, barışçı bir dünya görüşündür.

Ulusal, halkçı, plançı, devletçi, devrimci bir mayadır.

Hep sorular doğuyor kafamda. Bu ana ilkelere doğrultusunda istenilen düzeye varabilim mi? 21. Yüzyılın esigine ayak basanın Kemalist düzende işığında azgelişmeliğin kararlılarından hızla çıkışa içinde miyiz? Gelişmeler nerede, komşular nerede, biz neredeyiz, bir karşılaştırmaya gidiyor muyuz? Osmanlı anlayışından sıyrılarak kara yazgının zincirlerini kirip yeni yüzüyle kalkınmış ve mutlubir toplum olarak girmenin yolu yordamı söz konusu edildiğinde "Kemalist devletçi Ulusal Kalkınma" modelini en uygun bir model bilerek, üzerinde, çeşitli yönleriyle çağdaş gelişimi de göz önüne alarak düşünüp taşıtmıyor mu? Bu soruların yakın çevremizin ve çağın gerçeklerini tartarak bilimsel ve düşünsel yanıtlar vermemliyiz.

Başa şunu iyi bilmeliyiz ki Kemalizm'in (Ataturkçılığının) yapısında sürekli çağdaşlaşmayı amaçlayan devrimci bir öz vardır. Bu öz ona daima duyarlı, devingen, ileriye doğru atılım yapan uygarlıkçı, kalıcı bir nitelik kazandırır. Bu nitelik Kemalizm'in (Ataturkçılığının) temelidir. Yüzümüz O'nun temel oluşturan sözleriyle bağlayacağım: "Bu koyduğumuz ilkeler, bugünkü gereksinmelerine göre, ulusumuzun uygarlık yolunda gelişmesi için yararlı bulduklarıdır. Ancak toplumsal bütünü, sürekli gelişen ve evrime yönelik zorunlu olan durumdadır. Bilim ve teknik ise, her an yeniliklere, yeni buluşlara açıktır. Bu durum karşısında, insanlar istek ve gereksinmeleri, hem maddi, hem manevi olarak, sürekli coğalan bir biçimde gelişir.

Devrimcilik ilkesine bağlı olduğunu, Türk toplumu uygarlık dünyasında geri kalmama yolunu bulacaktır. Ancak bunda göz önünde tutulacak nokta, ulusal bütünlüğümüzü ve çıkarlarımızı ulusal benlik bilinci içinde en titiz bir özenle korumaktır."

— Olur mu beyim? Ataturk'u satan, vatani da satar!

— Evet, evet, haklısan kardeşim. Sen onları ge ne hediyeye et. Peki, bu armagan işini nasıl yapıyorsun?

— Efendim, Türk Hava Kurumuyla anlaştım. Bu büstleri onlar benden, onbinle yirmibin lira arasında değişen fiatlardan satın alıyo lar. Heykel konacık köylerin de listesini veriyorlar. Buna göre gidip büstleri o köylere yerleştiriyorum.

— Anladım şimdi. Şu tam boy heykelin fiati ne kadar?

— Efendim, onu "saridan" döktürdüm. Çok sağlamdır. Dökümçü üç milyon alıyor. Eh, bir milyon da ben alsam, fiati eder böylece dört milyon. Zaten benim yirmi bine verdığım büstleri de başkalari eli bine satıyorlar. Dediğim ya, beyim, ticarette, kârda gözüm yok. Yeter ki memleketin her yanım Ataturk heykelleriyle dolsun. Zaten bu yüzden Kültür Bakanlığından şikayetçiym. Siz gazete sizin, bunu yazın.

— Olur. Ne yazıyım?

— Bütün okullara, hastanelere, dairelere, ne bi-

Atatürk heykeli satan adam

leyim ben, her yere bu büstler konulmalı. Önayak olmuyorlar, zorlamıyorlar. Olmaz ki böyle şey.

Coşmuştı:

— Atatürk heykeli koymayan yer, bari Türk bayrağını da kaldırınsın. Bunu yazın gaztaya.

— Olur, yazarım. Nelerisin sen?

— Ordunun Eskipazar köyünden,

— Ne zaman geldin İstanbul'a?

— 1950'de. Üç beş yıl sağda, solda çalıştım. Yirmibin yıldır burada uğraşıyorum.

— Öğrenimin ne?

Önune baktı:

— İlkokul dörtten avıldım.

— Yalnız bu işi mi yapıyorsun?

— Evet.

— Çoluk çocuk?

— Sekiz çocuğum var. Dörtü kız, dörtü erkek.

— Kaç tip Ataturk yapıyorsun?

— Alçı ve mozaik olarak çeşitli büyülüklükte yirmibin, otuz boy Ataturk yapıyorum.

— Yılda, ortalama kaç heykel hediye ediyorsun?

— Eh, bin kadar giydir hamdolsun.

— Yanı yirmibin yılda yirmibeşin Ataturk heykeli eder bu, değil mi?

Gururla güldümsedi:

— Allâhuma şükürler olsun. Tabii o kadar eder.

— Peki arslanım, burası İstanbul. Fındıklıda bu işin akademisi var. Oradaki ustalarla, okumuş heykeltıraşlarla görüşüp bilgi almaya hiç gittin mi yirmibin yıl içinde?

— Niye gideceğim beyim? Onlar sanatçısa, ben de sanatçım. Kalkıp bir kere bile ziyaretime gelmediler. Bana mu düştü gitmek?

— Haklısan arkadaş. Sen oralarla gitme.

— Bir de sunu yaz ağabey.

— Ney?

— Şu karşılık ilkokul var ya?

— Var N'olacak?

— Beyim, benim çocukların orda okuyor. Adamlar bir tane heykel alıp komadılar bahçeye. Deli olacağım yahu. İsteseler, parasız vereceğim. Ne biçim öğretmenler be! Bari bayrağı da indirsinler!

— Yazarım, merak etme. Hadi eyvallah. Sana

Sevdadır her işin başı

MURAT TUNCER

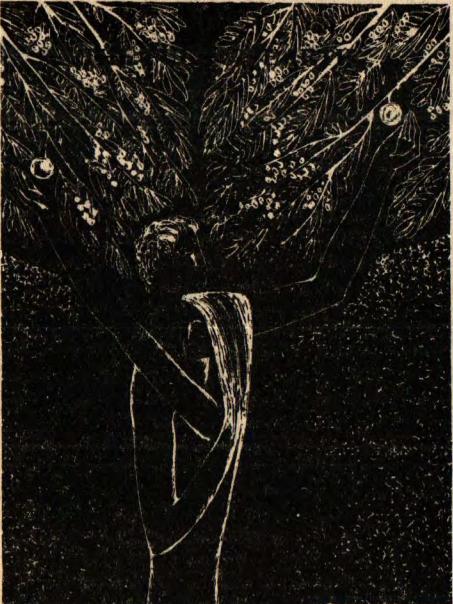
Ayşe Kılımcı'nın Kaynak Yayınları'ndan Açıkan yapının adı (Sevdadır Her İşin Başı). Bu yapıyla Abdi İpekçi Dostluk ve Barış adlı yarışmada mansiyonla ödüllendirildi. Toplam, onbir öykü, yüzsekiz sayfa- dan oluşmaktadır.

Birinci yapından altı yıl sonra oluşan ikinci yapısı daha bir ustalıklı ve daha özgün. Yaptığı üç bölümde incelemek en doğrusu. Bu üç bölümde toplanan öyküler içerik yönünden ayrılmalarına karşın, konu yönünden birbirine yakın.

Birinci bölümdeki öykülerin toplamını Kıbrıs çıkartmasında savaşın kırmızı dilinin yaladığı topraklarda savaşan bir askerin, memleketteki arkadaşına yazdığı (Öykü-Mektup)lar oluşturmaktır. Düşman belleyip kurşun sıktığı karşıtlarına, acıyan bir yürekle bakan bir asker Aşır. Mektuplarıyla durumu, savaşın ortada koyduğu aç insanları, çaresizlik içinde kırnan ve savaşmaya mecbur olan askerleri duygusal bir dille anlatmakta. İçinde varolan insancıl düşünceler de mektuplarındaki yazdıklarıyla bir bir ortaya çıkmaktır.

Kendi duygularını anlatırken, ekmek kırıntılarını toplayan genç bir Rum kızının uzun parmaklarının hareketiyle de savaşın kötülük ve çirkinliğini, savaşan insanların nasıl robotlaştığını anlatıyor. Geri kalmış toplumlardaki yaşamın birbirine benzediğini, çocukların tarafından ağıla ve patlayan bombaların ortasına terkedilen yaşı anayı anlatarak vurguluyor. Aşır'ın düşüncelerini de Ayşe Kılımcı dostluk üzerine güzelce işlemiştir.

Yapının ikinci bölümündeki öyküler, toplumumuzun çeşitli kesimlerinden, yaşamı ve gerçeği yansitan öyküler, İpek Gelinlik öyküsünde dar gelirli bir ailenin yaşamak için verdikleri mücadele anlatılırken, yarınlardan ümitlerini kesmedikleri de belirtilmekte. Ellerim Uzayacak adlı öküde ise, bilgisizliğin, bilincsizliğin yaşam sevincine dönüsü, yok olan ellerin yeniden uzayacağı beklenisi yer almaktır. Zaman zaman da hayellere kapılanın varlığı vurgulanarak "Varlığını-

"Bu yapıt, Türk ulusunun özgürlük ve bağımsızlık düşüncesinin ölümsüz anıtıdır".

BEHZAT AY

"Nutuk"u, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü'nce 1950'de birinci cildi, 1960'da ikinci cildi ve belgeler olan üçüncü cildi yayımlanlığında, alıp, çok yorularak (dilinin Osmanlıca olmasından ötürü), elimin altındaki Osmanlıca-Türkçe Sözlük'e sık sık başvurarak okumuştum, notlar tutarak. Ne yalan söyleyeyim, dili oldukça ağıdal olduğu için (çünkü Söylev'i dil devriminden önce vermişti Gazi Mustafa Kemal), kök soker gibi okudugundan olsa gerek, yapının pek tadına varamamış, yalnız tarihsel gerçeklerimizi öğrenebilmiştim.

1963-1964 yıllarında Türk Dil Kurumu'na büyük boy ve iki cilt olarak (600 sayfa-yaşın) yayımlanan "Söylev'i 1981'in ilk ayının ilk yarısında okuyup bitirince, "Anıt Yapıt" diye düşündüm. Ve hemen "Bir Ders Önerisi: Söylev" adlı istek-öneri-dilek-duyguları karışımı yüzeysel bir yazı yazdım (Varlık, Şubat 1981). Ne ki bu yazım bir istek, dilek düşüncesi çerçevesinde olduğu için, yazan kişi olarak beni bile doyurmadı. Bunun için, "Anıt Yapıt" olarak düşündüğüm "Söylev" üzerine yeniden eğilmek gereğini duymuşum. Bu gereği yine duyuyorum:

Gazi Mustafa Kemal'in anıt yapımı olan "Söylev"ini okuyunca insan neler düşünmüyor ki!... Ondaki yüksek bulunç, dayanç,

Üçüncü bölümdeki öyküler ise, yapının çoğunu oluşturmakta, yurdumuzda kadın, kadının sorunlarını, bekleyiş ve kadının tükenişini içeren öykülerden oluşmaktadır. Yaşı kadınlarımızın eskiyi anarak, güzel günlerinin oralarda kalış dile getirilmektedir. Daha çok insan değerinin giderek azalışı yok oluşu anlatılmaktır. Kami Duy, adlı öyküde yaşlılarımızın özlem ve eskiyi yaşamalarına yer verilirken yapita adını veren "Sevdadır Her İşin Başı" adlı öyküde yine kadınlarımızın sorunlarına, yokluğun yoksullüğün insanları nasıl sarıp sarmaladığını, kadare karşı çıkışa degenilere, bir anlaya kızın tertemiz duygularının kirletilişi, yaşamaya sevinci içinde verilmektedir. Ana kızının yaşamına kendisini adamış fakat elinden hiçbir

Kendi duygularını anlatırken, ekmek kırıntılarını toplayan genç bir Rum kızının uzun parmaklarının hareketiyle de savaşın kötülük ve çirkinliğini, savaşan insanların nasıl robotlaştığını anlatıyor.

sey gelmediği için kızı daha genç kız olmadan kadın olmuştur. Çevrenin tepkilerine bağnazlığa karşı durup kızının kurtulması umuduyla komusu olan bir Rum aileye gelin etmiştir. Fakat işler umduğu gibi olmadıdan, kızı yine kendi gibi yoksulluk başına geri dönmüştür. Yoksulluktan kurtulması için de kızına her şeyi serbest edip, onun yaşamıyla çalışmasıyla avunurken, kızına baktıkça yüreğe de yankmaktadır. "Vay kızım benim, vay sevda yorgunum oy ooy!..." diyerek duygularını dile getirirken, "Dünya aşşamları sofra tahtama bir kap yemek koyalımlıktır." diyerek yoksullüğünü açık yüreklikle söylemektedir. Acımasız yoksullüğün evlat sevgisini nasıl yok ettiğini anlatmak istenken de "Kağıt, hurda, cam, toplayıp satarak eve getirdiği para bütçemizden eksilince anladık ki Fevziullah sahibden ölmüş" diye-

Anıt yapıt

"Egemenliği hiç kimse, hiç kimseye, bilim gereğidir diye, görüşmeyle, tartışmaya veremez"

direnç, özveri kimleri duygulandırmaz ki... O, yalnız saldırgan düşmanlarla, padişahla, Damat Ferit'lerle, Ali Galip'lerle, Ali Ke'mal'lerle, işbirlikçilerle, İngilizcilerle, Amerikan güdümnü isteyenlerle, Aznavurlarla, Delibaşlarla savaşım zorunda kalmıştır... Birlikte yola çıktııkları arkadaşlarının yetenekleri ve görüş çevreleri elvermeyince, Mustafa Kemal'e destek yerine köstek olmaya kalkmışlar. Bunun için de Mustafa Kemal, onlara karşı da savaşım vermiştir. Nurettin Paşa, Refet Paşa, Rauf Paşa, Kâzım Karabekir Paşa, Ali Fuad Paşa, Ziya Hürşit, Rıza Nur vb.nın karşı devrimci kanatta yer almaları, dahası sapmaları yine de O'nun, aydınlichkeit, doğru, ileri, devrimci yolundan alıkoyamamış. O'nun büyük direnci karşısında tümü de, sert kayaları çarpmış gibi olmuşlardır. Ondaki bağımsızlık ve devrim tutkusunu tümünün ayıplarını ortaya çıkarmış, utanıacak davranışlarını sergilemiştir.

Erzurum Kongresi'nde Mustafa Kemal'in Temsilciler Kurulu'na girmesini istemeyenler (C.1, s.46), Sivas Kongresi'nde başkan olmasının istemeyenler (C.1,s.58) çıkar. Hem kimler? Daha işin başında kararsız olan Rauf'lar, Refet'ler (C.1,s.23)

"Söylev" in ders olarak okutulmasını, bir yerde Gazi'nin şu sözlerinden de esinlenerek düşünmüştüm:

Mustafa Kemal, böyleleri için söyle der: "Çıkarlarını kirli bir tahtın, çürümüş, çökümüş ayaklarına sarılmakta bulanlar..." (C.2, s.473)

Padişahlığın kaldırılmasına karar verilir. Anayasası, din işleri ve adalet komisyonları ortak toplantıdadırlar. Ve bir türlü amaca yaklaşmak istemezler. Dinlemekte olan Mustafa Kemal, Karma Komisyonunun Başkanından söz alır. Sözü Gazi'ye verelim şimdi: "Önümüzdeki sırın üstüne çıktı. Yüksek sesle şunları söyledim: 'Efendiler, dedim, egemenliği hiç kimse, hiç kimseye, bilim gereğidir diye, görüşmeyle, tartışmaya veremez. Egemenlik, güçle, erkele ve zorla alınır. Osmanoğlu, zorla Türk Ulusunun egemenliğine el koymuşlardır. Bu yolsuzluklarını altı yüzülden beri sürdürmüştür. Şimdi de Türk Ulusu bu saldırganlara, artık yeter diyecek ve bunlara karşı ayaklanarak egemenliğini kendi eline almış bulunuyor. Bu bir olup bittidir. Söz konusu olan, ulusa egemenliğini bırakacak mıyım, bırakmayacak mıyım sorunu değildir. Sorun, gerçekleşmiş bir olayı yasa ile saptamaktan başka bir şey değildir. Bu, ne olursa olsun yapılacaktır. Burada toplananlar, Meclis ve herkes sorunu doğal bulursa, sanırım ki uygun olur. Yoksa, yine gerçek, yöntemine göre saptanacaktır; ama, belki birtakım kafalar kesiyecektir." (C.2, s.475)

Ve padişahlık kaldırılır. Vahdetin bir İngiliz savaş gemisiyle ka-

Yedi deryalar geçsen

• Tüm duyarlıklıyla, tüm mutluluklarıyla, tüm sıkıntılıyla, tüm olanaklılarıyla yaşam vardır onun şiirinde.

Yedi deryalar geçsen, Yazko yayınları, İstanbul 1983.

AFŞAR TİMUCİN

Şair dostum Özdemir Ince sekizinci şiir kitabı *Yedi Deryalar Geçsen'i* bu yıl çıktı. Özdemir Ince tam anlamında bir şiir emekçisidir. Birçok kalemleri emeği enaz üzbes dala dağıtırken, diyelim bir yandan şiiri, bir yandan romanı, bir yandan öyküyü kovalarken o yalmazca şiirle uğraşır, şiir üzerine yazılar yazıyor, şiir çeviriyor. Özdemir Ince'nin şiirleri tam anlamında bir gezginin şiirleri. Şiir altlarındaki küçük notlardan, kent adlarından da belli bu. Onun insanı kışkırdıracak gezginliği arının değişik içecekleri dolanmasına benziyor. Elbet sanatçıya gezginlik yakışır. Mykonos adası nere, Ermoupolis nere, Agios Stefanos nere? Salsalar gidebilir miyiz. Yolu molu da şarşırız oralarда. Özdemir bütün buralara tamış, ne güzel. Buralardan ne güzel şiirler, şarkı gibi, türkçe gibi şiirler getiriyor bize.

Onun şiiri kolay izlenimi veren kaygan bir dille örülmüştür. İki anlamda kaygan: hem içini bir çırpta dışına vermeyen bir dil bu, hem de takıntısız, pürüzsüz bir dil. Bu kaygan dil onda temiz bir doğa tutkusuya birlikte saydam bir insan sevgisini anlatır. Özdemir'de adasıyla, deniziyle, taşı toprağıyla doğa var, ayrıca doğada yerini alan, doğada açıklanan insan var. Gezdiği gördüğü yerler olursa olsun böyle bu. Özdemir her yerde temiz bir insan sevgisiyle çıkar karşımıza.

Onun yakalamak istediği şiir ne arı şiirdir yani zamanı ve yeri aşan, her şeyi genelleştiren şiirdir, ne de tam anlamında gündelik şiirdir. Şiirleri altlarındaki notları güneye benzese de o yalnızca günün içinde oyalanmaz, güncel gene doğru yayar, ola yaşımanın kalıcı yanlarını katar. Ancak, onun şiirinde, bütün açıklıklara karışın, ikinci Yeni'den bir şeyler kalmış gibidir. Ya da daha doğrusu bizim anlamamız gerekeni bize bırakır Özdemir, kendi anlatması gerekeni kendi anlatır. Bunu yaparken çok iyi bir tutumlu vardır: anlatımı

KISA KISA

Hazırlayan: Selim Bulut

BAHARLAR AÇARKEN
V. Blasko İbanez

Türkçesi: Adnan Cemgil
YAZKO Yayınları-1983
320s.— 400 TL.

Baharlar Açarken, bir küçük İspanyol şehrinden bir müzik ve ses sanatçısı ile dün-yaya, bu yörenin Brull sülalesi ile Madrid'e, İspanyol siyaset yaşamına açılan roman.

19. yüzyılın sonlarında İtilâl soluğu- guna, gürültüleşmesi ile politika bugünkü kadar bayağı; bayağı olarak görünen aşık ise portakal çiçekleri kadar akdır.

Halk o zamanda yoksul, bilincsiz.. Can- li ve cansız putlar yetke.

A. Cemgil'in nefis Türkçesi ile soluk so- luğa bir roman.

KAMELYASIZ
KADINLAR
Selim İleri

YAZKO Yayınları- 1983
169 s. — 300 TL.

İleri, bu eserinde Tanzimat dönemi yazar- larının düz yazılarını inceler. Düz yazı ge- leneğinin olmadığı Osmanlı toplumunda Na- mik Kemal'in İntibah'i, Akif Bey'i, S.P. Se- zai'nin Sergüzet'i düz yazda ilklerindir.

Yazar, yüz yıl sonra o dönemi ve o done- mi yansımaya çalışan eserleri incelerken konuya daha özgür, nesnel ve daha usta yaka- laşma olağanı buluyor. Osmanlı Saray çev- resini ve seçkinlerini iyi bilen yazarın kale- minden ilginç bir inceleme.

ANNA KARENİNA
Lev Tolstoy

I.-II. cilt
Türkçesi: Ergin Altay
Kapak resmi: Şahin
Altın Kitaplar Yayınevi-1983
500s.-550 TL.

Yeniden basıldığı haber vereyim. Yeni bir şey söylemeye gerek var mı?

İki yurtaşı konusun:

"Anna Karenina, çağımızın Avrupa ed- biyatındaki benzerlerinden hiç birinin, ken- disiyle boy ölçüsemeyeceği kadar kusursuz, mükemmel ve ölümsüz bir sanat eseridir."

Dostoyevski
"Tolstoy... Tek başına bir orkestra.
XIX'uncu yüzyılın en büyük ustalarından."

Maksim Gorki

**İNSAN DAVRANIŞLA-
RININ SINIRLARI VE**

za bakmadan hayelleniriz." denilmektedir. Süleyman Ve Pehlivan adlı öyküde ise yazar bizi bir tutuklunun gerçek dünyasında hayeldeymiş gibi gezindirirken, tutukluya suç işlenenin yaşadığı koşullar olduğunu da vurgulamaktan geri kalmaz. Öykünün kahramanı Pehlivan, elinin kolunun bağlılığını, çaresizliğine bakmadan, yaşamı sevgile kucaklar. "Bir merhabaya bir de gülé hasretim sonsuzdur" diyerek özlemlerini dile getirir. Bazan da sen şakrak olur, her şeyle alay eder. Suçludur ama kadere boyun eğmemiştir.

rek oğlunun ölümünü anlatmaktadır. Öykülerin tümünde, kadere baş kaldırış, insanlardaki yaşama tutkusunun nasıl yok edildiği anlatılmaktadır.

Taze fakat güçlü bir öykü kuruculuğu yanında kendine özgü söyleyiş biçimini olan bir yazar Ayşe Kilimci. Yöresel dille bol anlatım öykülerin gücünden az da olsa bir şeyler alıp götürmüştür. Fakat bir çok yapıt üretmek için emekliliğine bel bağlayan yazarın, emekliliğe kadar özgün bir çok ürün vermesi dileğimizdir.

dondurmaz, belli bir söyleşim, bütürlüğüm bir öicismseğin içine tıkamaz kendimi. Yeni sözükler, yeni söz bileşimleri, yeni seslenişler bulur çıkarır dünyadan ya da dünyasından. Tüm duyarlılıklıyla, tüm mutluluklarıyla, tüm sıkıntılıyla, tüm olanaklarıyla yaşam vardır onun şirinde. İnsana güven, insanla olma dileği, yarına bağlılık her insancı gibi onu da temelden sariyor. Bu arada insan yaşamından acılı görenler de katlıyor şire. Öyle ya, yaşamı bir yüzünden, hep umutlu yüzünden görmek var mı? "Hepsini tanıyacaksın" diyor Özdemir "birer birer, bir harmandan/acıcı, şaşkınlığı, sevinci tanıyacaksın." Bize dünyadan çeşitli çeşitli görüntüler, zengin yankılar getiriyor Özdemir İnce. O usta şiir emekcisini sabrıyla bize ne güzel şeyler duyuruyor. Onun şiri durmadan devinen bir dünyayı devinen şiridir. Kavgacı değil tartışmacı, gösterici değil duyuruğu bir şiir bu. Ussal düşünceden çok sezgisel düşünceye yaslanıyor. Zamân zaman suyun yüzünde ne çok şeyle yakalıyor, zaman zaman derinlere iniyor. İnsanı olan her şeyin hakkı verilmiştir onda.

car, Gazi söyle seslenir: "... Beceriksiz, aşagılık, duygusal anlayıştan yoksun bir yaratık, kendisini kabul eden herhangi bir yabancıının kanadı altınla sağlanabilir; ama böyle bir yaratığın, bütün Müslümanların Halifesi kimliğini taşıdığı söylenmek elbette doğru değildir." (C.2,s.477).

Abdülmecit, TBMM'ce Halife seçilir. Ne ki, Abdülmecit, bir yazısının altına, "Peygamberin Halifesi ve Kutsal Mekke ile Medina'nın Kulu" sanının altına da "Abdüllâzîz Han oğlu Abdülmecit" diye yazar. Gazi bu konuda da şunu söyler: "Han sanlarını kullanmakta kendini alamamıştır" (C.2, s.479) Halifelik konusunda kaygu ve kuşku içindekilerin, kaygu ve kuşkularını gidermek için (cünkü, henüz o evreye gelinmediği için) söyle söyle bir yerde Mustafa Kemal: "Ulusu, yüzüllarca bu boş görüşlere dayanarak, sağa sola koşturuldu. Ama ne oldu? Her gittiği yerde milyonlarca insan bıraktı. Yemem cöllerinde kavrulup yok olan Anadolu çocukların sayısını biliyor musunuz? dedim. Suriye'yi, Irak'ı korumak için, Misir'da barınabilmek için, Afrika'da tutunabilmek için kaç insan şehit oldu, bunu biliyor musunuz? Sonuç ne oldu görüyor musunuz?" dedim. (C.2, s.488) Ama, yine de çalkantı surer gider. Mecliste karşılıklar M. Kemal'i yurttaşlık haklarından yok etmeye bile kalkarlar. M. Kemal bu konuda söyle söyle:

"...Bu maddenin istediği koşul bende yoksa, yani beş yıl sürekli olarak bir seçim bölgesinde oturmamış isem, o da, bu yurt uğrunda yaptığım ödevler yüzündendir. Eğer bu maddenin istediği niteliği kazanmaya çalışsaydım, İstanbul'u kazandırmakla sonuçlanan Ariburnu ve Anafartalar'daki savunmalarımı yapmamaklığım gerekiydi. Eğer bir yerde beş yıl oturmak sorunda bulunsaydım, benim, Bitlis ve Muş'ul'dan sonra Diyarbakır'a doğru yayılan düşmanın karşısına çıkmamaklıyım gerekiydi. Bu bayların istediği nitelikleri kazanmak isteseydim, Suriye'yi boşaltan orduların artıklarından Halepte bir ordu kurarak düşmana karşı savunmağa girişmemekliğim ve bugün 'ulusal sınır' dediğimiz sınırı edimli olarak çizmemekliğim gerekiydi." (C.2, s.497-498)

1919 ve 1924'de iki kitabı yayınlanan Neyzen'in bu kitabı çeşitli dergi ve gazetelerde çok anı ve fikraların meşhur hazırlamıştır.

ÇOCUK ADASI
William Golding
Türkçesi: Ömer Savuran
Ya-Pa Yayınları
216 s. - 200 TL.

1983 Nobel Edebiyat Ödülü sahibi olan W. Golding'in en ünlü eseri sayılan "Lord of the Flies" (Sineklerin Lord'u) yayınevinde dilimize Çocuk Adası adıyla çevrilmiş. Romanda savaş nedeniyle insansız bir ada ya düşen büyük oniki yaşındaki çocukların kuracakları yaşam düzenleri ve bunun zorlukları anlatılır. Çıkan sorunlar karşısında önerilen çözümlerde çocukça ve yaratıcı olan birşey yok. Akıllı ve uyumlular "kullanır herseyinizdir" derken, uyumsuzlar ki bunlar kilise korosundan gelenlerdir, kusa sürede vahşileşirler. Çocuk masumluğu ilkel vahşilik olur.

DIŞARIYA AÇILAN
KAPI
Sindim Şahinkaya

Ağaoğlu Yayınevi- 1983
80 s. — 200 TL.

Kitapta genç bir stilist, Yonca'nın doğa karşısındaki duyarlılığı ve bunu özgün olarak sanatına yansıtışı konu ediniliyor.

Başarı basamaklarını hızla tırmanan Yonca, kendini iş ve duygusal ilişkilerin içinde buluyor. Babası ve bakıcı kadınla sınırlı olan çevresi birden genişliyor...

Genç yazarın ilk kitabı.

SPOR PSİKOLOJİSİ
Prof.Dr.Sabri Özbaydar
Altın Kitaplar Yayınevi-1983
250s.—300 TL.

Altın Kitaplar'ın Bilimsel Sorunlar Dizisi'nden çıkan Spor Psikolojisi kendi alanunda ülkemizde yayınlanan ilk kitap.

Sabri Özbaydar sporda, sporcula ve seyircideki davranışların psikolojik yönlerini vermeye amaçlamıştır. İşte bazı bölüm başlıklar:

Psiko-Sosyal Açıdan Spor, Sosyal Psikoloji Yönetimi Spor Seyircisi, Aşırı Gerginliği Azaltma Teknikleri, Davranışı Yönlendiren Güdüller ve Heyecanızı.

YERGİ, NÜKTE VE
FIKRALARIyla
NEYZEN TEVFİK
Mehmed Kemal

Resimleyen: İsmail Gülgçec
Milliyet Yay.- 1983
63s.- 125 TL.

1879-1953 yılları arasında değişik toplumsal yönetimler içinde yaşayan Tevfik, hiciv ve ney ustasıdır. Hoşlanmadığı durumları, sevmediği kişileri, hoşgörüsüzüğü her zaman yermiştir.

1919 ve 1924'de iki kitabı yayınlanan Neyzen'in bu kitabı çeşitli dergi ve gazetelerde çok anı ve fikraların meşhur hazırlamıştır.

KASIM - ARALIK SAYISINDA

Türkiye'de Çevirmenlik / Ahmet Cemal

Şiir

Çin Şiirleri / İ. Özdemirci
Şiirler / Jean Follain
Şiirler / Jean Tardieu

Öykü

Meçhul Askerin Dirilişi / Halikarnas Balıkçısı
Parkların Sürekliği / Julio Cortázar
İlk Aşk / Henry Miller

İnceleme

Çin Şiiri Üzerine / İ. Özdemirci
Jean Tardieu üzerine / Turgay Kantürk
Çağdaş Sovyet Şiiri / L.G. Buhartseva

Deneme

Franz Kafka (III) / Ernst Fischer

ÖZEL BÖLÜM: İRAN EDEBİYATINDA
HİKÂYE VE MASALA KISA BİR BAKIŞ

Hazırlayan: Dr. Mehmet Kanar

Estetik Yazıları

Şu Biktürü Salieri (III) / Yuri Barabas

ÇEVİRİ KURAMI VE ÇEVİRİBİLİM

"Tonio Kröger" Çevirisi Üzerine / Dr. Nilüfer Kuruyazıcı
Thomas Mann Çevirmeninin Cevabı / Fatih Özgürven

KARŞILAŞTIRMALI ÇEVİRİLER

Fazıl Hüsnü Dağlarca, Şükran Kurdakul, Peter Handke

DİL YAZILARI:

DİL BİLİMLİ VE GÖSTERGE BİLİM TERİMLERİ

Kitaplar ve Yazarlar: Selim İleri

somut

İlk 26 sayısı

İki bölümde ciltlendi.

1.inci cilt - 1/12 sayılar

"YENİ YAZARLAR ÖZEL SAYISI"

ile birlikte.

2.inci cilt - 13/26 sayılar

"12 MART HİKÂYELERİ ÖZEL SAYISI"

ile birlikte.

Her bir cild 1000,- TL'dir.

P.K. 14 - ÜSKÜDAR adresinden
ödemeli istenir.

**YAZAR, OKURUNU
KİTAP SEVENİNİ
BEKLİYOR...**

**2. Kitap Fuarı
26 Kasım - 4 Aralık 1983
TÜYAP TİCARET MERKEZİ
ETAP MARMARA/TAKSIM**

26 Kasım Cumartesi 27 Kasım Pazar 28 Kasım Pazartesi 29 Kasım Salı 30 Kasım Çarşamba 1 Aralık Perşembe 2 Aralık Cuma 3 Aralık Cumartesi 4 Aralık Pazar

**IMZA GÜNLERİ
(Saat 15.00-19.00 arası)**

ALT SALON
Roger Garaudy
Recep Bilginer / Mehmet Kemal
Tariq Bugra / Mehmet Çınarlı
Çetin Altan / İsmail Çem
Yavuz Bahadıroğlu / Orhan Hançerlioglu
Adilet Ağaoğlu / Cemil Meriç
Gültén Akın / Ugur Mumcu
Demirtaş Ceyhun / Aziz Nesin
Mehin Cevdet Anday / Ferit Edgü
Konuk yazarlarla basın ve okurlara açık söyleşiler: 26 Kasım Cumartesi
R. Garaudy: 15.00-17.00 N. Vrettakos: 17.00-19.00
Giriş, öğrenci ve öğretim üyelerine ücretsizdir.

ÜST SALON
Nikiforos Vrettakos / A. Kadır
Salah Birsel / Kemal Özer
Asaf Savaş Akat / Halduan Taner
Ataol Behramoğlu / Bekir Yıldız
Necati Camal / Dogan Hızlan
Oktay Akbal / Nadir Nâdi
Atilla İlhan / Şükran Kurdakul
Rifat İlgaz / Tarık Dursun K.
Füruzan / Muzaffer Izgi
Ziyaret saatleri: 11.00-20.00

TÜYAP
"Seçkin fuarlar...
Seçkin ziyaretçiler..."

VI. CONSEGUENTIA. Fizuli

Yüzün senin...

YAŞAR AKSOY

Sarı ışık kanatlı bir değirmendir güneş diye buyurmuştu Halikarnas Balıkçısı. Oysa Petro'nun Yeri, vahşi bir değirmen gibi şehvet ölüyordu. Ne işi gördüm, ne de güveni. Yalnızca bir şiir vardı, eski bir Rum evinden bozma pansionun sarmaşıkla bahçesinde unutulmuş:

Köşeyi dönence mosmor bir ağaç

Yüzün senin

İster istemez bahçe duvarı ile sevişen zakkumlara baktım. Hepsinin yüzü şaşılacak derecede birbirine benzıyordu. Yüzlerce mosmor yüz... Ve, o yüzler içinde tek bir yüz, O aşık...

Taşlardan evlerden sıkıldığımız yerlerde

Birden o deniz

Yüzün senin

Aynı zaman dilimi yeniden yaşandı! Haklı mı acaba Herakleitos? Sırasını savmış zaman dilimleri içinden fırlayıp, hiç solmamışlıklar ile aynamızın önlene dikkiliveren yüzleri ne yapmalı?...

Karanlığın dönüştüğü geceler

Yüzün senin

Sıcak ıtsuz kumlarda anısanın bir çıkış

Yüzün senin

Dökülen sıvısında birden o eski evlerin

Yüzün senin

Eski bir sevgili mi? Yoksa eskisiyle öyleşen, yeni bir sevda mı? Bir yüz... Mavinin mangalında... Ateşin çitritsində... Tunalın gizinde... Rüzgârin vadisinde... İssiz ve çıplak... Her an, her yerde...

Kim demiş eskir o yüzler korkulan alışkanlıklarla

Yeni bir yüz getirir akşamına korkular

Ve yüzün senin

Turgay Gönenc, yeni kitabına ismini verdiği "Yüzün Senin" şiiri ile aniden çiğnederdi kırışma Petro'nun Yeri'nde. Bir hafta önce de, Çallı İbrahim'i anlatırken gezenin alkollü saatlerinde karşılaşmış ve...

Televizyonda ne kadar kuvayı milliyeci anlatmıştı, Çallı'nın Mustafa Kemal yüzeğindeki kuvayı milliyeci renklerin başkaldırıcı gizini. Dayanamayıp telefon açmıştır evine. Tatlı bir çocuğun sesi yanıtlamıştı, kuvayı milliyeci kutlamamı:

— Babam evde yok, Çeşme'de... Not alayım mı lütfen? İyi akşamlar efendim...

Turgay Gönenc'in cici kızlarından birisiydi herhalde. "Yüzün Senin" yaplığını okuduktan sonra, telefona sarılmak biraz hafif kalındı. Daha kalıcı bir şeyler yapmanın sorumluluğunu duydu. Mutlaka daha başkaları, daha ünlü kişiler, yazarlar, sanatçılar benim yazacağım dan bin kat deşerli şeyler karalayacaklardı. Ben de, belki çapıma uygun bir şeyler yapabilirdim.

Cünkü, bir şırsızlık ummanında, şırsel bir yüze karşılaşmaştı.

Bir ressamın çizebileceği en güzel yüzü bu. Ve bir şairin yazabileceği en güzel şiir. Resim ile şiirin tevküt oldugu an. Hayret, tüm bunları Salmak Koyu'nda düşünüyorum. Pansion'dan çıktıktan beri, kitabı iki kez bitirmişim bile...

Turgay Gönenc'in vanunu her hâlinde

Sevgiyi öğrenme dersleri Ölü bir deniz

ÖMER FARUK

"Kimbilir... Belki de özgürlüğü hep dışımızda aradığımız içindir. Onu yürüğümüzde aramalıyız" (s.203)

Kaçmak için 45-55 yaşlarına gelmeyi bekleyen kişi insanın kaçışlarının öyküsü bu roman.

45-55 yaşlarına henüz gelmeyen insanlar için de beklenen trajik sonun habercisi aynı zamanda. Bu nedenle sevgi üzerine ders alınabilecek; o kahrolası alışkanlıklar yüzünden teddzide, sıkıcı geçen hayatımızda umut kılıcılımları sahip olabilecek bir roman. Alışkanlıklarını sevenler, cesur olamayanlar okumamalı bu romanı; onları verecek hiçbir şeyi yok çünkü.

★ ★ ★

Adnan Refik emekli bir biyoloji öğretmenidir. Hayat ona hiçbir şey vermemiştir; geriye dönüp baktığında 'anlamlı' bir tek şey bile hatırlayamamaktadır. 30 yıllık evliliği mutsuz geçmiştir. Karısı ve 4 çocuğu arasında hemen hiçbir şey yoktur. Evliliğinin ilk gecesi bile çok üzücüdür. "Şadan'la evlendileri gece, Adnan Refik herhalde ondan çok daha masum ve çok daha heyecanlıydı. Karısının kendisine sadece katlanmakta olduğunu anlaması için de uzun bir zaman geçmesi gerekmemiştir. Ne olup bittiğini fark edinceye kadar üst üste dört çocukların oldu. İlk aylarda bir şeyler arama, bir yerlere ulaşma kaygısıyla ve yılların özlem ve birikimiyle, karısıyla olan ilişkileri aşırı bir düzeye sürüp gitmiştir. O günlerde Şadan'ın bu yakınlıklardan tiksinti duyduğunu hissetmemiştir, daha doğrusu böyle bir olasılık aklına bile getirmemiştir..." (s.117). Erkekliğini tanıma fırsatı bulamamış biridir Adnan Refik. Karısı ona bu fırsatı vermemiştir ona 'katlanmış' ondan 'tiksinti' duymustur. Adnan Refik cinsellikle ilgili sorunlarını sürekli bastırmıştır. Başka çaresi de yoktur; sakin ve kapalı biridir. Ama o bastırılmış duyguya hiç ölmemiştir. "...O yazılı sınav günü kopya çeken kızın bacaklarına bakarken duyduğu o korkunç titresimi çözümlmekten özenle ve bilinci bir biçimde kaçınmıştır. Bir büyük tehlike belirtisi olarak yorumlamıştı o olayı. Ne var ki bütün çocukluğu ve gençliği boyunca, önce babasının baskısı sonra da kendi korkularıyla üstün ortottığı, kendi kendinden gizlendiği, bilmezden, görmezden geldiği bir gerçeklikle her an karşılaşabileceğini ve kendini savunamayacağını hissediyor, bu yüzden zaman zaman dehşete kapıladığı oluyordu..." (s.119).

"Yoksa o an gelmiş miydi? Elli beş yaşıından sonra evini barkin bırakıp buralara kaçışının asıl nedeni bu muydur?" (s.119).

Adnan Refik ellî beş yaşıından sonra emekli olup karısının ve çocukların güvencesini sağladiktan sonra bir gün kimseye haber vermeden kaçmıştır.

Kaçmak onun yıllardır içinde beslediği bir dürtü. "Kendine göre özgürce bir yaşam için, çevresindeki görünür görünmez bağlantıdan, kuralardan, baskılarından kurtulabilecegi bir günün geleceğini düşleyerek yaşamıştır. Bu bağlar, engeller, baskılar, gün be gün yeni kılıklara bürünerek, ellerini kollarını gün be gün da güçlü ipplerle bağlayarak sürüp gitmiştir. Evlilik, çocukların içinden atılma kaygıları, para sıkıntısı, yaklaşan emeklilik..." (s.55).

Kaçmak nedir peki? Bavulları toplayıp bir sahil oteline veva bir köyde tek başına vasa-

Büyük bir bankanın kambiyo müdürüdür. Parasal sorunları yoktur. Evliliğinden pek bir şey anlamadığı için kendini tümüyle işine vermiştir. Kocası profesördür. Kocası dışında Fuat diye bir aile dostlarıyla ilişkisi olmuştur; ama o da kendisini mutlu etmeye yetmemiştir. Çoktan sevgisi bitmiş bir ilişkiye kavga-gürültü sürdürmektedir. Daha evliliği ilk günlerde tökezlemeye başlamıştır. "Ragip'i sevdigini sanmıştı başlangıçta. Şimdi bunun gerçek bir sevgi, gerçek bir aşk olduğunu biliyor. Belki Ragip'inki bile gerçek bir aşk değildi. Hesvesi, özentiydi, övnme isteğiydı, cinsel açlığı, falan filan. Ama, aşk değildi. Yıllarca anlamamışlardı, Ragip'ta kendisi de. Zamanın alışkanlıklar da girmişi işin içine." (s.24).

Yüksel'le kocası Ragip arasındaki ilişki; Adnan Refik'le karısı Şadan arasındaki ilişkiden biçim olarak farklılıklar taşırlı. Yüksel'le Ragip yüksek tıhsillidir; birisi müdür, diğer profesördür; hatta Ragip 'yalnız evde bile olsa' sosyalist. Parasal sorunları yoktur. Adnan Refik'in karısı Şadan dindar bir kadındır. Çocuk doğurmış olsa bile kadınlığı yaşamamış, erkeğe de tattırmamıştır. Parasal durumlari 'zar zor' geçinecek düzeydedir. Adnan Refik bazı olaylara 'az da olsa' katılmış; savcılık ifadesi alınmıştır.

Alışkanlık her iki ilişkide de çok önemli. Kişiler alışkanlığın vermiş olduğu rahatlığı, tembelliği bir türlü kırmak cesaretini gösteremeyezler. Alışkanlığı kırarak doğabilecek riskteki yeni bir durum onları ürkütmektedir. Alışkanlığın —iğrenç bile olsa— rahatlığına kendilerini koyvermektedirler. Adnan Refik alışkanlığı —biraz filozofça— farketse bile onu değiştirebilme için ellî beş yaşı beklemiştir. Sözde der: "Alışkanlık insan için daha çok tembellik ifadesidir. Alışkanlığın dışına çıkmak için ya gerçek ve güçlü bir isteği yoktur, ya da ölüme eş anlamlı bir umutsuzluk içine düşmüş demektir." (s.46).

Yüksel için ise alışkanlık kavramı biraz farklı bir içerik taşımaktadır. Ve bu durum romanın ileri bölümlerinde önemli bir faktör olarak öne çıkacaktır. "Ne zamandır yaşamın akışına kapılıp koyvermişti kendisini. Nasıl olsa bir söyleyi değiştiremeyeceğini biliyordu." (s.75).

Yüksel evliliğe de pek önem vermemektedir (s.49-69). Kocasına da artik alındığı yoktur, hatta 'geberip gitse umurunda bile değildir' (s.58). Ama yeni bir ilişkiye yaşamaya atılabecek kadar da **yaratıcı** ve **atak** değildir.

Yüksel'in değerleri karmaşıkta, tam oturmayı史; iki değeri de kimi zaman yanyana savunabilemektedir. Bir ziyaferde kocası Ragip bir manken kızı sarkınlık ettiği zaman "...daha çok, mülkiyet hakkına bir saldırdı bulunmuş gibi hissetmiştir. Evine gelen konuğunun kucağına sıçradığı zaman, kedisini de kışkırdı. Çünkü Minnoş da **mahdy onun, Ragip gibi (abc)**" (s.105). Aynı yüksel sunları da söyleyebilmektedir. "Bu yapıyalık, bu önceden hesaplılık, sevginin doğallığına aykırıydı. Bir erkekle bir kadının bireleşmesi, ancak kendiliğinden, gitgide yoğunluğu artan bir isteğin sonucu olarak gerçekleştiğinde aşk diye nitelendirilir.

Atatürk dizisi

TÜRKER ACAROĞLU

Atatürk'ün doğumunun 100. yılı dolayısıyla Kültür Bakanlığı da bir dizi kitabı yayımladı. Sayısı yirmi bulan bu kitaplar arasında değerli olanlar var. Bunlardan bir seçmeyi aşağıda özetle tanıtım yararı olacaktır.

ALTIN SAÇLI KAHRAMAN

Tanınmış ressam Ayhan Başoğlu'nun çizgi-romani, Kültür Bakanlığı'nın (Atatürk dizisi)'de Türkçe, Arapça, İngilizce ve Fransızca olarak tam 35.000 nüsha bastırıldı. (1981, sayfalar numaralanmamış, 100 TL.). Önsözünde ressam diyor ki:

"...Bir sanatçı olarak bana düşen görev, Ata'yı genç nesillere tanıtmaya çalışmak değil midiydi? Yani resmi hayat hikayesini çizmek. Bu bir yerde Türkiye Cumhuriyeti'nin de hikâyesidir. Çünkü Ata'nın eseri hayatıdır..."

Birkaç yıl önce bir Belçika gazetesi de aynı girişimde bulunmuş, Ata'nın yaşam öyküsünü çizgi-român biçiminde tefrika etmişti. Başoğlu'nun girişimi ise, bizde ilk örnektir. Kolay bir iş değil... Ressam olayları sanki yeniden yaşamış. Bir senaryo biçiminde hazırlanıp yapıt için yararlanılan 12 kitabin adları ve yazarları belirtildikten sonra, Atatürk'ün genelinde seslenişi en sona konulmuştur. Çizgi-român okumasını seven çocuklar, bu kitaptan büyük bir zevk duyabilirler.

ATATÜRK

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun ünlü tekyazımı (monografya), Kültür Bakanlığı'na (Doğumunun 100. yılında Atatürk yayınları) arasında yeniden bastırıldı (1981, 115 s., 80 TL.). Eşine armağan ettiği bu yapıtı yazar, 1938 Kasımında Prag büykelçisiyle kaleme almıştı. 1946'da Ankara'da yazılan önsözünde bunun "Atatürk'ün manevi şahsiyetine dair küçük bir tahlil tecrübesi" olduğunu belirtir, sözünü şöyle sürdürür: "Burdada, Büyük Adam, daha plastik gösterilmek için tek başına ve yalnız şahsiyet halinde alınmıştır; her portrede ve her monografyada yapıldığı gibi."

Yazılışından ancak sekiz yıl sonra yayımlanmış olan bu kitabın ara başlıklarını şunlar: Kahramanlığı, Dahiliği, Devlet kuruculuğu, Milliyetçiliği, Askerliği, İnsanilığı. Denemeyi okuyacaklara yazar şu noktayı da anımsatır:

"Bu kitap, Atatürk'ün ölümünü takip eden yas ve elem haftalarında ve hemen bir hamlede yazıldığı için onda bütünsün objektif bir vasif aranmamalıdır. Bu yüzden, Atatürk'e dair görüş ve düşüncelerim çok kimse üzerinde ya bir 'mersiye' veya bir 'kaside' teşirini icra edecektir. Bense bu çeşit 'edebiyat' sevenlerden değilim."

Yapıt, Atatürk'e seslenişle sona erer: "...Atatürk, senin ebedi cevherin ana vatanın topraklarına karıştıktan sonra bu topraklar bizim için daha aziz, daha mübarek oluyor. Onu hiçbir kâfire çiğnetmeyeceğiz. Onun içinden, senin ruhunun tükenmez bir kaynak suyu halinde, terennüm ederek ağızı bahçeleri çıkaracağız."

ATATÜRK VE MILLÎ KÜLTÜR

Ankara Ulusal Kitaplığı Müdürü Bn. Müjgan Cunbur'un kitabı Kültür Bakanlığı'nın (Atatürk dizisi)'nde ikinci kez 10.000 sayı basıldı (1981, 136 s., 75 TL.). Kitap ilk Cumhuriyetin 50. yıldönümü dolayısıyla 1973'te basılmıştı. Bu kez, kimi konular biraz daha genişletilmiş.

Atatürk'ün kültür tanımları, bunların çeşitli kültür tanımlamaları arasındaki yer, kültür ve uyguluk bağıntısı verildikten sonra, Ata'nın T.B.M. Meclisini açış ve parti konuşmalarındaki kültür konuları ele alınır. Uyguluk, kültür kuruluşları, sanat ve güzel sanatlar (bu arada müzik, tiyatro, yazın, kitap) ile ilgili görüşleri incelenip onun kültür anlayışı ve uygulamaları üzerine sonuç olarak kimi düşünceler ileri sürüller.

Türkiye için ekonomik kalkınma yanında, toplumsal ve kültürel kalkınmaya da aynı ölçüde yer verilmesi gerekiyor, kitabın ana konusunu oluşturmaktadır. Ata'nın pek ünlü "Ulusal kültürümüzü çağdaş uyguluk düzeyinin üstüne çıkaracağız" özdeyişi sık sık anımsatılıyor. Başta büyük "Söylev" olmak üzere, Ata'nın bütün yapıtları, söylev ve de meçleri taranıp bu bilgiler derlenmiştir. Bilgi derlenen yapıtlar, kitabın sonundaki kaynakça gösteriliyor. İlk bir makale çevresinde ele alınan konu, işlendiğe genişleyip bu kitap ortaya çıkmıştır. Gerçi Ata'nın kültür ve sanata ilişkin tüm sözleri burada bir araya getirilmeye çalışılmışsa da, her nedense, dil ve tarih konuları ile harf devrimi üzerinde fazlaca durulmamış, söyle bir dephinip geçilmiştir!

ATATÜRKÜLÜK ÜZERİNE DENEMELER

Prof.Dr. Ercümen Kur'an'ın kitabı, Kültür Bakanlığı'na (Doğumunun 100. yılında Atatürk yayınları) arasında bastırıldı. (1981, 80 s., 50 TL.). Çeşitli tarihlerde yayınlanmış bir takvim makalelerinden oluşan kitabı içindeki yazıların başlıklarını şöyledir:

Atatürk ve Ziya Gökalp; Atatürkçülük nedir? 30 Ağustos zaferinin önemi; Atatürk ve Türkiye'nin modernleşmesi; Atatürk'ün demokrasi ve halkçılık anlayışı; Atatürk'ün milletçiliği; Atatürkçülüğün istismarı; Atatürk ilkeleri; Atatürk ve Cumhuriyet; Atatürk'ün iktisadi görüşleri; Atatürk inkılâpları; Türkiye Cumhuriyeti'nin 50. kuruluş yılında Atatürkçülük; Atatürk'ü anlamak; Atatürk'ün kültür siyaseti; Atatürkçülüğün fikir temelleri; Atatürk inkılâbinin özellikleri; Atatürk'ün sosyal politikası; Atatürkçülüğün değerlendirmesi.

Yazarın dil konusundak tutumu, yazı başlıklarından anlaşılmıyor mu?

MUSTAFA KEMAL'İN MÜTAREKE DEFTERİ

olmuş. Eski Sokaklar isimli ilk bölümde altı şiir var. Geçmişin kül rengi anıları, cumhali evlerden sarkan ölüm kokulu sarasıklar gibi... Bu bölümdeki şiirler içindeki bir misra, tümüne bedel gibi: Benim çocukluğum fesleğen kokar.

Solgun Sevdalar isimli ikinci bölümde yine altı şiir var. "Kuşların Gözükten Çizdikleri" şiirini yanlışlıysam Gösteri veya Sanat Olayı'nda okumuştum. Kerem'in Asılıya yazabileceğini en güzel veda şiriymi bu. Vuslatın döruğundaki o hüzün şiri:

Beni düşünme

Azat ettim bir buluta çizgilerini

Dolunay şirinde ise, bir ressam-sairin apayı bir yönünü, müzik bilimini özümlemeş bir sanatçının denemesini okuyorduk. Dolunay sözcüğü ile tekrarlanan üçlü mührular, yanlışlıysam sol anahtarları ile yaşama geçen müziksel bir metnin şire uyarlanmasımdan başka bir şey değildi. Özellikle Latin Amerikalı şairlerin, Paraguay, Nikaragua, Küba, Meksika şairlerinin ve birazda İspanyol ve Portekiz sanatçılarının uyarladıkları bir yöntemdi bu. "Dolunay Üzerine Çeşitlenmeler" şiirinin, bir gitar şirselliliği içinde akması bu yüzden olsa gerek.

Kitabın üçüncü bölümü ise, Zaman, Sevda ve Ölüm Üzerine Dörtlükler ismini taşıyor. Turgay Gönenc, bu dörtlüklerinde Ceyhun Atuf Kansu, Turgut Pura ve diğer tanışları için yureğini ortaya sermiş. Camin Kırık Yerindeki Mavi isimli dördüncü bölümde ise, Halikarnas Balıkçısı, Orhan Peke, Nedim Günsür, Neşet Günal ve Nuri İyem üzerine şirler yer alıyor. Bir Sözlükten isimli son bölümünde ise, Turgay Gönenc'in bir zamanlar Yeni Sanat Dergisinde yayınlanan ünlü Cellat Çeşmesi şiri, boynunu uzatıyor:

Şimdi Cellat Çeşmesi yok Topkapı'da
Şimdi Dünyada büyük sulara, ırmaklara
yüklediler bu işi
Şimdi dağ başlarında ya da kentin tam
orta sında

"Yüzün Senin" yapımı, bence şiirde bir doruk noktası. Tepeşinde büyük bir sevda yanardağı tütüyor. Ve, bize yıllardır tenhalarda ve meyhanelerde fışlananın aksine, bu işin şairi, Petro'nun Yeri'ndeki mavisi gibi, telefondaki tatlı çocuk sesi gibi sevda yanardağının içi türküsü gibi, ve o yüzlerdeki meryem gibi, sevgi ile dolu dolu dopdolu biri gibi...

Yüzün senin - Turgay Gönenc (şirler) -
Dayanışma Yayınları - Ankara, 1983-80 s. 150TL.

ması mıdır? Daha önce düşünmediği bu soruları Adnan Refik kaçtıktan sonra düşünmeye başlar. "...çevre değiştirmek, evden kaçip işe gitmek, Ankara'dan kaçip buraya sığınmak, bıçimsel olarak insanlardan uzaklaşmak, somut anlamda yalnız kalmak, yeterli değil. Yepyeni bir yaşam tarzi, yepyeni bir yaşama nedeni de bulabilmeli insan kendisine. Benim burada en büyük sorunum bu olacak galiba..." (s.48). "Asıl sorun, özgürlüğünü nasıl kullanmak istediginde." (s.56). "Galiba kaçış tek başına hiç bir sorunu çözmemiordu. Çünkü kendisiyle birlikte bütün sorunları da yanındataşıyordu in-

san. İyi ama neydi onu kaçmağa zorlayan sorunlar?" (s.45). "Hiçbir şey yapamayacağına aklı keserse, belki de kendini öldürür, ya da aydın biri olur çıkar. Ama o eski yaşamına dönmek..." (s.53). "Şimdilik anlıyordu ki tutukluluğu asıl kendi içindedir. Nereye kaçarsa kaçsin, kendi dışındaki bir takım koşulları onu yönlendirmeye devam edecektir." (s.55)

Kaçışın tek başına umut olmadığını, yetmediğini bütün yoğunluğuyla tartıştığı, yaşadığı bir anda Yüksel gelir.

Yüksel de bir kaçaktır.

İşte bu iki insan dört gün boyunca **güzellik yaşılar**. Hayatının sonuna geldikleri anda daha önce hiç yaşamadıkları sevgiyi ve coşkuyu her şeye rağmen ve her şeyi bırakarak yaşarlar. Öyle ki "...yaşamın en büyük gizi, canlıların en önemli işlevi diye nitelendirilen, kişisel ve toplumsal sorunların, tarihsel olusumun geleceğin baş sorumlularından biri sayılan, bütün sanat yapıtlarının, resim, heykel, müzik ve edebiyatın temel ögesi olarak görülen cinselliği..." de şarşarlar, yaşlarına rağmen (s.117).

★ ★ ★

Ama...

Kaçaklar, kaçmakta geç kalmışlardır.

"Birbirleriyle karşılaşmaları bir mucizedir. Büyük bir mucizedir ama ikisi için de gecikmiş bir mucizedir." (s.293).

İkisi de kadınlıklarını ve erkekliklerini geçmişte tadamamışlardır. "Bunun nedeni belki de üst üste uğradığı düş kırıklığıdır. Belki de, Rağip'in, uzaklığını hissettiği zamanlarda söylediği gibi, yapısında vardı bir soğukluk. (...) Bu doğru degildi. Doğru olamazdı. Doğru olmasına gerekiydi. Bir gün bunun böyle olmadığını kendisine kanıtlayacak bir fırsat daha çakactı elbet karşısına. Henüz tüm umutlarını yitirmemişti." (s.111). Bu fırsat Adnan Refik'tir. Ve Yüksel soğuk bir kadın olmadığını kendisine ve Adnan Refik'e (istememesine rağmen) kanıtlamak istemektedir. "Bir erkeğe böylesine heyecanlandırdığı için bayağı gururlanmıştır. Bu, isterse elli beş yaşında bir erkek olsun. Kendisi de genç değildi artık. Nicedir bir kadın olduğunun bile farkında değildi." (s.146) Yüksel bu fırsatı sonuna kadar kullanmaya çalışır. Hatta Adnan Refik'ten **güçünün ötesinde** erkeklik istemeye başlar. Başlangıçta Adnan Refik de bundan hoşnuttur. Çünkü o da ne zamanızdır unuttuğu erkekliğini duymaya başlamıştır. "O kadın dün gece onunla birlikte bu eve gelmiş, burada kalmış, unutmuştur, paslanlığını sandığı erkekliğinin henüz diriliğini yitirmediğiini kanıtlamasına izin vermiş, birtakım hücresel yapılar, kimyasal denklemler ya da e� dalgalarıyla açıklamaya çalıştığı duyusuna! heycanlarının, bunlar dışında, kendi başlarına var olabileceklerini göstermiş değil midiydi?" (s.231).

Ama Yüksel, Adnan Refik'ten güçünün ötesinde erkeklik istediği için, ilk yalanlıklarına girmiştir, artık. "Yüksel'in, doyumu en yüksek noktasına eriştiği anda bakışlarıyla sordugu o yaman soruyu da yine ilk kez bir **yalandı** karşıladı." (abc) (s.247)

Ve alışkanlıkta vardır artık." Ev kadınlığı yapmasını beceremem. Ama, burada, ben varken senin mutfağa girmeni istemiyorum," (s.219) der Yüksel, alışkanlığın romandaki temsilcisi olarak.

Yalan... Alışkanlık...
Dönüş başlamıştır...

Ölü Bir Deniz / Erhan Bener / Yazko Yayınları / 294 sayfa / 400 TL

Falih Rıfkı Atay'ın anıları ve fıkraları, Kültür Bakanlığı'na (Doğumunun 100. yılında Atatürk yayınıları) dizisinde bastırıldı (1981, 128 s., 80 TL.).

Atatürk, 1918'de mütareke imzalandığında bunun koşullarını, bunlar üzerinde Babıali ile tartışmalarını, bez kaplı bir deftere geçirmiştir. Babıali ile arasında ruh ve anlayış ayaklıydı. İşte, yazar, bu defter için "Kuva-yi Milliye ve Hürriyet savaşının ruhunun müjdecisi" demektedir, ilk yazısında. Daha sonra, Mustafa Kemal'i ne zaman (1913 Ağustososunda), nasıl (Edirne'de Hacı Adil Bey'le birlikte) tanımış olduğunu anlatır. "Onu unutamam" der. M. Kemal'in Yunanlılara tutusak düşüğü havadisi İstanbul'da yayıldığı akşamla ilgili eski bir anısını aktarır; bunu, İzmir kapılarında Mustafa Kemal anısıyla sürdürürl

Cumhuriyetin ilan edileceğini Mustafa Kemal Paşa'nın Meclisteki özel bir toplantıda ilkin açığa vurdugu, yeni yönetim biçiminin sorunları üzerinde görüşüldüğü 11 Eylül 1923 gününe öküsünü, kendi anı defterinden olduğu gibi verir.

Yine Mütareke döneminde Mustafa Kemal'in bir ticaret serüveni ve gazete sahipliği işi vardır, bunu bize iletir. 1908'den önce Selanik'te bir sofa başında arkadaşlarından biri: "Niçin bir Mustafa Kemal çıkmıyor?" diye ona sormuştur. Mustafa Necati'nin ilk Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul gazetecilerinin muhakemesi, 150'lükler ve Atatürk, yazı ve dil devrimleri, Türk Dil Kurultayı ve Hüseyin C. Yalçın, Atatürk'ün sağlığı, Atatürk ve Amiral Bristol, Florya deniz köşküne bir akşam, Çankaya'da son sofrası: Bütün bunlar yazarın zevk ve merakla okunan anılarından birkaçıdır. Kitap, Atatürk'e ait kısa anılar ve fıkralarla sona ermektedir.

SAZ ŞAIRLERİNİN DİLİYLE ATATÜRK

Feyzi Halıcı'nın hazırladığı bu kitap, Kültür Bakanlığı'na yayımlanan (Atatürk dizisi)'nde 10.000 sayı bastırıldı (1981, XII-247 s., resimli, 125 TL.).

Konya Turizm Derneği 11-14 Mayıs 1981'de düzenlenen 15. geleneksel Türkiye Aşıklar Bayramı, Atatürk'ün anısına adanmıştır. Orada, saz ozanlarının Atatürk'le ilgili olarak verilen bir ayak üzerine karşılıklı deyişleri, doğumunun 100. yıldönümünde Atatürk'e halk ozanlarından şiirler, 24-30 Ekim 1974 tarihleri arasında yapılan geleneksel Türkiye Aşıklar Bayramında halk ozanlarımız arasında açılan "Kıbrıs şiirleri" yarışmasında dereceye giren halk ozanları ile şiirleri kitapta yer almıştır.

Yaşayan halk ozanımızın yaşam öykülerini, kitabı sonuna eklenmiştir. Özellikle bu bölüm, halk yaşamımızın tarihi bakımından değerli ve önemlidir. Buradan anlaşıldığına göre, şimdi yurdumuzda 37 halk ozanı yaşamaktadır, oysa Aşıklar Bayramına 54 halk ozanının katılıdığı belirtilmektedir. Ötekilerin yaşam öykülerinin neden verilmediği ya da verilemediği açıklanmadığı için, anlaşılamamaktadır. Türkiye Aşıklar Bayramı, 1966'dan beri her yıl Konya'da yapılmaktadır. Bayram süresince, her iki yılda bir, halkbilim ve halk yazını seminer ve kongreleri düzenlemekte, oralarda okunan bildiriler kitap biçiminde yayımlanmaktadır.

Anadolu Yayıncılık
ciddi ve büyük ansiklopediler yayımlar.

Ve bu ansiklopediler
yalnız Türkiye'de değil, dünyanın her yerinde
temel başvuru kaynağı olur.

Anadolu Yayıncılık,
yüzlerce uzman ve araştırmacının
yıllarca süren çalışmalarıyla
yerli, özgün, ciddi ve büyük
ansiklopediler yayımlayan yayınevimidir.

Bugün, dünyanın 24 büyük ve ünlü üniversitesinde
temel başvuru kaynağı olarak kullanılan
Yurt Ansiklopedisi,
Anadolu Yayıncılık'ın ürünüdür.

Anadolu Yayıncılık yakında,
ciddi ve büyük yeni bir eseri daha
Türk ve dünya kültürüne sunacaktır.

ANADOLU YAYINCILIK
Büyükdere Cad. Üçyol Mevkii 93 Maslak-İstanbul

URART
SANAT GALERİSİ

ABDI İPERÇİ CADDESI 21 NİŞANŞAİ İSTANBUL
TELEFON 1480326 TELERS 26-482 URAT TR

Erol Akyavaş

Resim Sergisi

3-24 Kasım 1983

YAZKO YAYIN
DÜNYASINDA
EN ÖNDE

YENİ KİTAPLAR

KARARTMA GECELERİ
RIFAT ILGAZ
Roman

AYIPTIR SÖYLEMESİ
TRT'NİN İÇİNDEN
M. TALİ ÖNGÖREN
Deneme

BİR DENİZİN İKİ KİYISİ
MAHMUT ALPTEKİN
Öykü

PATRONA
KERİM KORCAN
Roman

ORHAN KEMAL'İN HAYATI
HİKMET ALTINKAYNAK
İnceleme

SON DEĞİL
AYDIN HATİPOĞLU
Şair

BİR SÜRGÜNÜN EZGİLERİ
VECİHİ TİMÜROĞLU
Şair

ADIM KALABALIKTIR
KEMAL KALE
Şair

KÜÇÜK SEVİNÇLER
BULMALIYIM
İŞİL ÖZGENTÜRK
Şair kabare

SİYAH BİR ACIDA
REFİK DURBAŞ
Şair

SCHOPENHAUER'İN FELSEFESİ
VEAŞKIN METAFİZİĞİ
SELAHATTİN HİLAV
İnceleme

ISTIRATİ - BÜTÜN ESERLERİ
BERTAN ONARAN
Roman

EUGENIE GRANDET
H. BALZAC
Türkçe: ERDOĞAN ALKAN
Roman

YERYÜZÜ KORKUSU
OKTAY AKBAL
Günce

POLONYA'DAN KADINLAR
MUHTEŞEM SÜNTER
Şair

KİMLİK KARTI
SEMİH SEZER
Şair

BABAM VE OĞLUM
DEMİRTAŞ CEYHUN
Öykü

SAVAŞ HAZIRLIĞI
N. VRETTEKOS
Türkçe: A. KADİR - P. ABACI
Şair

GÖZLERİ BAĞLI ADAM / YAĞMA
2. Basım
ADNAN ÖZYALÇINER
Öykü

ÖTEKİ
2. Basım
ÖNAY SÖZER
Roman

GECE GELEN ESKİ DOST
2. Basım
AFŞAR TİMÜÇİN
Roman

HEY VAPURLAR TRENLER
2. Basım
OKTAY AKBAL
Öykü

ÇAMASAN
2. Basım
DEMİRTAŞ CEYHUN
Öykü

SARTRE'İN YAZARLIĞI VE FELSEFESİ
2. Basım
I. MURDOCH
Türkçe: SELAHATTİN HİLAV
İnceleme

Türkiye tek dağıtım: YADA
YADA Yayın-Dağıtım A.Ş.
Dr. Şevki Bey Sok. No: 6/A Divanyolu/İST.
Tel: 520 74 72

Yeni Eğilimler Sergisi'nde birincilik ödülü alan Gürel Yontan:

“Evrensel değerlerle uğraşmak zorundayız”

ÜLKÜ DEMİRTEPE

Fotoğraflar: Nazım Timuroğlu
uzun bir cinsel bunalım döneminden sonra, ön planda bu bunalımların çözümünü evlilikte arayan, her konuda yarı eğitimi bir genç kızın, evlilikte aradığını bulamayışını ve ruhsal yeni bunalımlara parçalı girişini düşündürdü bu yapıt.”

“Böyle güzel bir yataktakı yalnız olmak, her kişiyi yüreğinden parçalayıp darmadağın ederek yalnızlığa terk edilmesi doğru mudur?”

“Toplumumuzda kadının yeri ve değerinden söz edip, kadının psikolojik açıdan yıkım içerisinde olduğunu gösterir bir kompozisyon. Haklısanız!”

“Modern sanat dedikleri bu mu? İnsanın duygularını böyle karmaşık bir biçimde göstermesi, eserin toplumun yalnız bir kesime yönelik olması mı?”

Bunlar, Yeni Eğilimler Sergisi'nde birincilik ödülü alan Gürel Yontan'ın, izleyicilerin izlemelerini yazması için koyduğu deftere yazınlardan bir kaçı. Izleyicilerden gelen bu tepki-

zayı, tiyatro dekoruluğu yaptım, kitap resimledim, resim yaptım.

1970'te Avrupa'ya gittim. Sanat eğitimi gibi bir amaç değildi gitme nedenim. Bu beş yıl tam serserlik yıllarıydı. Sanatı yalnızca yaşamımı sürdürmek için kullanıyorum. Paris'te bir derginin art direktörüğünü, Londra'da illüstrasyon dekorasyon yaptı, resim yapıp sattım. Yani çeşitli işler... Bu arada Güneş Karabuda, Barbro Karabuda, Tuncel Kurtiz, Aliye Rona, Rahmi Saltuk, Tunç Okan ve İsveçli üç ünlü oyuncu ile Yaşar Kemal'in 'Bebek' adlı öyküsünü İsveç televizyonu için Cezayir'de çektiğim. Filmin Art direktörüğüm. Yaşar Kemal'in 1974'de iki öyküsünü daha ve yazarın biyografisini çektim. İsveç televizyonu yapımı olan bu filmlerden TRT'nin haberi olmasına ve İsveç televizyonu istenirse filmleri hemen parasız TRT'ye göndereceğini söylemesine karşın, bugüne dek TRT böyle bir girişimde bulunmadı.

Avrupa'da kentten kente dolasarak süren serileri yollarım beş yıl sürdü. Öyle ki sonunda

lu. Ancak, bunların iyi entegre olamamasından ileri geliyor keleklik. Siber netik bu işi halledecek ama ben göremeyeceğim herhalde, belki çocuğum da.

— **Avrupa'dan döndükten sonra ne işe uğraştınız?**

— 1976'da Akademi'ye öğretim görevlisi olarak girdim. Yine resim, illüstrasyon ve tiyatro dekorları yaptı. Bugünlere Akademi'den ayrılmıyorum. Benim anladığım anlama, yani temeli kuşkuya dayanan eğitim bitti artık. Öğrenci olsun eğitici olsun değil kuşku duymak, bundan tümüyle habersiz adeta. Kalıp bilgilerin uygulandığı bir eğitim uygulanıyor. Zaten toplumun genel yapısında da bu hazırlık gözlemleniyor. Öğrenci orta eğitimden genel kültür çok yetersiz olarak geliyor. Diyalog kuramıyor ve kahroluyorsun. Özellikle sanat eğitiminde hazırlıcılık olabilemez. Sanat, kuralları olsa da en bağımsız bir alandır. Bağımsızlığı da kuşku besler.

— **Kavramsal sanata neden yöneldiniz?**

— Hadi biraz da kavramsal yapamam diye başladım tabii. Yönelişlerimin kavramsal sanata yakın oldukları sonra farkettim. Bir kere sanatçı ayrılığı hep rahatsız ederdi beni. Gerçi hürülerimle bir yerlere geliyor, tutuluyordum; ama bu hep huzursuzluk veriyordu. Bir süre oyna vurdum işi. Hem başka bir açıdan ustalıkın sanatçı için handicap olduğunu düşünüyordum.

İnsanlara duygularla düşüncelerle ilgili bir sey aktarılacaksa bunların hep bilinen kuralarla olması gerekiyordu. Çünkü artık insanlığın niceligin, niteliğe dönüşüm sonucu olan "değişim" olmasa da, değişim peşinde iden hep. Yani yaratmalar değil, buluşlar bile yeterli ve hem de bu tür daha çabukoluştuğu için ihtiyaçlara cevap verebiliyordu. Sanatçı için estetik her yerde idi, ortaklıtádı onu oradan çıkarıp göstermekti sorun.. Ama bu sorun kendi başına bir sorun olmuştu. Bir şey gösternmek uzatılan işaret parmağına bakar olmuştu insanlar. Yani yaşamdan kopmuş, kendi sorunlarının derdine düşmüştü sanat. Başlarda söyleydim, bilim dallarında da bu böyle. Uzmanlaşan insanlardan kendi alanlarına girmeyen konulara dışlamaya bile başladilar. Bu iletişimizligi bu tür yaklaşım (Kavramsal) biraz kolaylıkla getirebilirdi belki.

Diger yandan akla gelen en pratik yöntem sanatın keskes bir iletişim olduğunu. — **Nasıl bir çözüm öneriyorsun?**

Akla gelen en pratik çare didaktik eğitim ve kitle iletişim araçları yoluyla sürekli yayın. İnsanlar nasıl ölmeme için trafik konusunda eğitiliyorlarsa bu konuda da eğitilmeliler. Sanat eğitimi öncelikle insanların duyu organlarının gelişimine bağlı. Tayfin içinde bulunan onbin moru görevlilik bir eğitim sorunu. Kitleye ulaşmak için bu tür eğitim gereklidir.

ler Gürel Yontan'ı hoşnut ediyor. Ama öte yandan 1979'dan bu yana bu tür yapıtlarını sergilemesine karşı sanat eleştirmenlerinin olumlu ya da olumsuz yorumlarında "nedenler" açıklamaları onu şaşırtıyor. Gürel Yontan 1962 yılında İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi İç Mimarlık Bölümünü bitirdi. Çeşitli sergilere katıldı. En son 1979 yılında Yeni Eğilimler Sergisi Başarı Ödülü kazandı.

— **Sanat yaşamından sözeder misin, Gürel?**

— Bilinen hikaye işte. İyi resim yaptığım için,

Gürel Yontan, Ülkü Demirtepe'nin sorularını yanıtlıyor.

sabah gözümü açtığında hangi kente olduğumu anımsamak için bir süre düşünmek zorunda kalır hale gelmiştim. Sonunda dönmeye karar verdim. Hem özel nedenlerle hem de toplumsal...

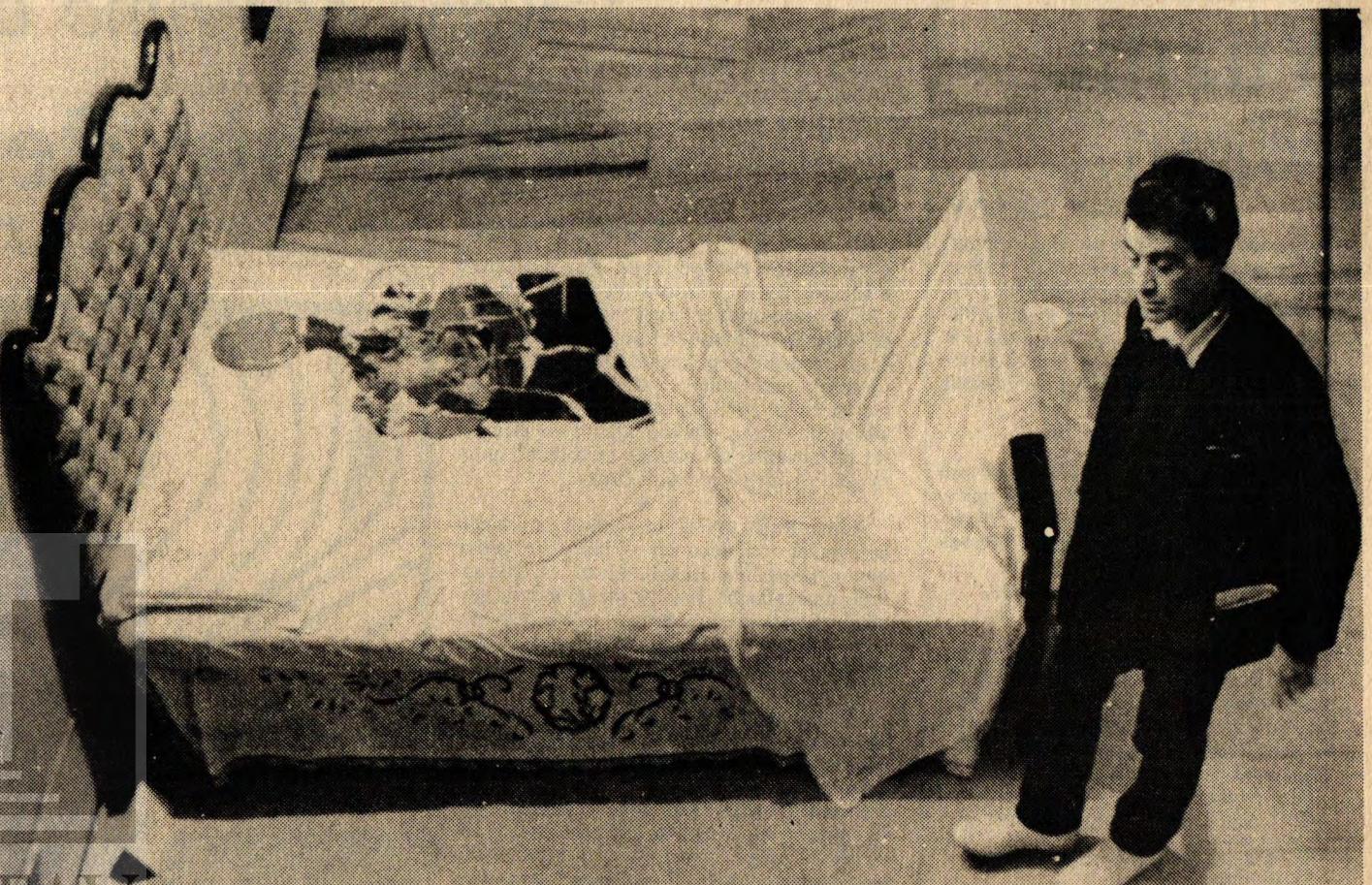
Yaşamum süresince hep çeşitli işler yaptım, hiç bir dalda uzmanlaşmak istemedim. Uzmanlık doğru bulmadığım bir olgu.

— **Peki ama, uzmanlık çağımızın olgusu. Ana bilim dallarının detayları arttıkça insan ömrünün pek çok bilim dahıyla ilgili bilgi sahibi olmaya olursakta...**

— Diğer yandan akla gelen en pratik yöntem sanatın keskes bir iletişim olduğunu.

— **Evet, tabii bir yandan evrensel boyutlara ulaşmam gerektiğini düşünürken öte yandan iletişimini kurulabilmesi adına sanatçı özgürlüğünden ödünlere veriyorum. İster istemez kendime sınırlar koyuyor. Kisacası ben yalnız değişim ki! Sanatçı-izleyici-iş arasında bir bağlantı yoksa, o iş yok demektir.**

Dört yıldır sanatta kavramsal tavır açıkça deniyorum. 1979'daki ilk işimi eli bir kültürü sunduğum için ödüllendirildim. Öte yandan devrimciler tarafından "seçkin bir tavr" diye şiddetle eleştirildim. Kitle kültürünü dışlamakla suçlandılar beni. Oysa, Yeni Eğilimler düşüncelerin, duyguların en yeni biçimde aktarılması amaçlıyor. Herhangi bir mesaj önemli değil. Daima insanlara mesajımız "hayatın içine

Adsız 1983, Kanıksız gerçek ve uygulayım

rengi mor olduğu için evler mora boyanmıştır. 'Niye bütün evleri mora boyadınız' diye sorulduğunda köylülerin yanıtı 'senin haberin yok mu? Bu yıl mor moda' olmuş. Bunun gibi bir sürü örnek verilebilir. Üç-beş yıl sonra uzaya uyu atılıp, uydular yoluyla iletişimini sağlaması halinde dünya korkunç bir kültür şoku na girecek. Onun için bugüne dek sentezi yapılmamış bir ulusal kültürün savunmasını yapmak geç oldu artık. Evrensel değerlerle uğraşmak zorundayız.

— **Yaşamak bir an, duygular los ışık** demis Marcus Aerelius binlerce yıl önce geçenlerde okudum ve çarpıldım doğrusu. Akıl ürünü herseyde değişim ve gelişmeler oldu ama duygular dünya kuruldu kurulular her toplumda boyutları değişik olsa bile aynı. Aynı los ışık. İnsanların duyu dünyasında değişen ya da tümüyle yok olan bir duyu yok. Büyük çaplı iletişim başlığında aynı duygulara sahip insanların arasında iletişim zorluğu olmayacak. Bir Eskimo'nun aşkıyla bir Türk'ün aşkı arasında bir ayırım yok.

— **Batı'da bu tür yapıtlarla ilgilenen, koruyan kurumlar var mı?**

— Sanıyorum. Müzeler ve özel kuruluşlar alıyor ve koruyorlar bunları ve yapanları kolluyorlar.

— **Sanırım bu konuda bir de finansman problemi var.**

— Ortaya çıkan işlerin hepsi, güçlüğe artırıdığım paralardan yapılabilir. Örneğin Ankara'da bir galeride yaptığım 'ış' için 200.000 lira gibi bir para gerekti. Üstelik sonuçta sanatçıya dönen bir değer de olmuyor. Dolayısıyla para önemli bir sorun. Yeni bir 'ış' ortaya koymak istediğimde para mağaza göre tasarlama durumunda kalıyorum.

— **Bu durum doğal olarak seni sınırlıyor. Pe ki, çözümü ne olabilir?**

— Evet işte somut bir sınırlama sına. Özel kurumlar ya da galeriler bu tür işleri finanse edebilirler. Devletin bunu yapmasına olanağ yok. Bu yıl ikibucuk milyon Sanat Bayramı'nın tümü için fon ayrılmış. Buradan sanatçıya yardım etmeye olanak yok. Eğer çağdaş

sanatçı olmaya mankum endim. Bu yuzden Akademi'ye girebilmek benim için dehşetli önlendi. Yaşamı, bir yanında sanat, öte yanında bir hıçkırık ya da koyu bir karanlık olan bir kavram gibi düşünür olduğumu hatırlıyorum. İç mimariyi kazandım. Mezun olduğum yıl (1963) 2 mimar arkadaşla birlikte Amerika'da açılan Dünya Fuarı'na katılacak Türk pavonu için bir mimari proje yaptıktı ve yarışmada birinci olduk. O günlerin heyecanı, Amerika'ya gidecek ve dünyamız değişecek sanıyoruz. İş yattı. 1970'e kadar kısa sürelerle bir dekorasyon mağazasında çalıştım, buzdolabı di-

mundu kültürün yerini uzman insanlığı almaya başladı. Leonardo da Vinci bir çok daldır uzmandı, ama o çağda bilim bu denli ayrıntılı değildi.

— Doğru haklısun. Ama insanlar belli bir dala uzmanlaşmışca da tek boyutlu olma tehlike sine düşüyorlar. Gelişen teknik, belki de çeşitli bilgileri insanlığın komprime olarak verme yolunu bulacaktır. Çünkü insanlığın beyni henüz tam kapasiteyle çalışmıyor. Farklı bilgilerin emilebilmesi oranında insan olunabilecek. Bilim dallarındaki farklılaşma zorun-

— Sanat kesinlikle bir iletişim aracı olarak düşünüyor musun?

— Tabii. Önemli olan, bir duygunun, düşüncenin iletilmesi. Sanatçının asıl derdi göründürken, duyuklarını başka insanlara da duyurmak, onları da görmeye duymaya zorlamak.

— Soyut sanatta sanatçı, bir duyguya, düşünceyi ifetme çabasından çok resmin kendi sorunlarıyla ilgilenebilir.

— Sanatçı, yaptığı soyut da olsa somut da kültür piramidi içinde belli bir basamağa düşüneceye ya da duygularını ifetler. Sanatçı işe başlarken hangi kesimle iletişim kurabileceğini bi-

şti. Bütün insanlar, sanatçı gibi siz de görecesiniz' idi.

— Kavramsal sanat tarihyla daşka nefer yapın?

— 1979'da Akademi'nin yanında parkta bir kulübe yapmamışım. O dönem insanların sağından solundan kurşunların geçtiği, terörün en azının olduğu günlerdi. Tahta ve bezlerden yapımı kulübenin üç kapısı vardı. Parktan geçen insanlar bu kulübeden geçeceklere! Kulübeye yaklaşan yollarda "Gülümseme" "Merhaba" gibi tabelalar konulmuştu. Bizim topluma genellikle "gülümseme" "merhaba" deme gibi alışkanlıklar pek yoktur. Ancak o yazıları görenler yollarını değiştirdiler, içeri girmediler. Kulübe kısa süre sonra yok oldu gitti. Kimse de korusadı.

1981'de Akademi'nin rihtimine 7x3 metre boyutlarında bir duvar örümctüm ve duvarın ortasına bir pencere koymuştum. Görmeyen

davranışlar Türkiye'de de görülmek isteniyorsa, bunun parasal olarak desteklenmesi şart. Örneğin özel bir kuruluş sanat ve bilim dalında yarışma açmış, yirmi milyon tutarında ödül koymuş. Bunu öbür büyük kuruluşlar neden yapmasın?

— Düşündüğün ilginç projelerin var mı?

— Var bir sürü muzurluklar kafamda tabii. Örneğin Kız Kulesi'nin üstüne 200-300 metre yükseliğinde hareket etmeye orta boy beyaz bir bulut koymayı düşünüyorum. Düşün ki, yağmurdan, güneşten, rüzgardan etkilenmeyen, zaman zaman sesler gelen bir bulut.

— Teknik açıdan bu olanaklı mı?

— Önemli olan para. Teknik sorun çözümleştirmenin herhalde, ne bileyim simdi.

— Bu konu hakkında teşekkür ederim Gürsel.

— Ben de.

SANAT ÇİZELGESİ

Hazırlayan: Cemile Özdemir

DEVLET TİYATROLARI İSTANBUL

"İSTANBUL EFENDİSİ" (Musahipzade Celal)/Taksim Sahnesi/Cts, Pz: 15.00, Ptsi. hariç her gün: 20.30

"MİKADONUN CÖPLERİ" (Mehmet Cevdet Anday)/AKM Oda Tiy./Pz, Ptsi. hariç her gün: 18.30, Ctsi: 15.00

SEHİR TİYATROLARI

"FIGARONUN DÜĞÜNÜ"/(Beaumarchais)/Harbiye Ş.Tiy./Çrs.Prş: 21.00, Pz: 15.30-19.00

BİLİM KİTABEVİ

BİLİM ve Eğitim Araçları San. ve Tic. Ltd. Şti.

Her türlü kitabı % 20 indirimli
ve TAKSİTLE, BİLİM KİTABEVİ'NDEN
sağlayabilirsiniz.

- Ekonomi, deneme, tarih, anı, edebiyat, araştırma dizileri,
- Başlıca yayınevlerinin sanatsal ve kültürel yayınları,
- Her ayın sanat, kültür, edebiyat dergileri,
- En son çıkan kitapları BİLİM KİTABEVİ'NDEN izleyebilirsiniz.

İmza Günü: 19. Kasım Cumartesi Saat: 14.00 - 19.00
Ataoğlu Behramoğlu - Bekir Yıldız - Kemal Özer

KADIKÖY - ALTIYOL
Ekşioğlu İşhanı (VAKKO yanı)
Tel: 338 51 68

"HEPSİ OĞLUMLU"/(Arthur Miller)/Fatih Ş.Tiy./Çrs. Prş: 21.00, Pz: 15.30-19.00

"HAENSEL VE GRETEL" (Çocuk Oyunu)/Üsküdar Ş.Tiy./Çrs: 14.30, Ctsi: 11.00

"İKİ KOVA SU" (Çocuk Oyunu)/Harbiye Ş.Tiy./Çrs.: 14.30, Ctsi: 11.00

"MACBETH"/(Shakespeare/Harbiye Ş.Tiy./Cm: 21.00, Ctsi: 15.30-21.00

"ONIKİ ÖFKELİ ADAM" (Reginald Rose)/Fatih Ş.Tiy./Cm.21.00, Ctsi: 15.30-21.00

"SEVDİĞİM ADAM"/(Recep Bilginer)/Üsküdar Ş.Tiy./Cm.21.00, Ctsi: 15.30-21.00

"SUSUZ YAZ" (Necati Cumali)/Üsküdar Ş.Tiy./Çrs.Prş: 21.00, Pz: 15.30-19.00

"ŞİMDİ SIRASI MI" (Feydeau)/Kadıköy Ş.Tiy./Cm: 21.00, Ctsi: 15.30-21.00, Pz.: 15.30-19.00

"POLLYANA" (Çocuk Oyunu)/Fatih Ş.Tiy./Çrs.: 14.30, Ctsi: 11.00

SERGİLER

İSTANBUL

Bakraç Sanat Galerisi: Niyazi Toptoprak, resim (19 Kasım'a kadar)

Baraz Sanat Galerisi: Nancy Prager Bennet, resim (15 Kasım'a kadar)

Erenköy İş-Sanat Galerisi: Hayri Ari, resim (25 Kasım'a kadar)

Erenköy İş-Sanat Galerisi: Fikret Elpe-Selahattin Soyer, resim sergileri (25 Kasım'a kadar.)

MSÜ Osman Hamdi Sanat Galerisi: Peter Krahwagna, resim (22 Kasım'a kadar)

Oguz Turan

Pangaltı Sanat Galerisi: Aydin Arkun, resim (18 Kasım-15 Aralık)

Sevimce Sanat Galerisi: 'On Ressamın On Yıldızından Kesitler' konulu sergi (30 Kasım'a kadar.)

Taksim Sanat Galerisi: Oguz Turan, resim (18 Kasım'a kadar)

Tiglat Sanat Galerisi: Ferruh Başağa, resim (22 Kasım'a kadar.)

Tabar Sanat Galerisi: "Kadın Ressamlarımız" dan Bir Kesit konulu sergi (1 Aralık'a kadar)

İZMİR

Füzen Sanat Galerisi: Aysel Buzsel Çırpanlı, resim (30 Kasım'a kadar.)

Avusturya Kül. Ofisi: Ernest Degasperi, sergi (30 Kasım'a kadar.)

KONSERLER

İSTANBUL

Beyaz Köşk Müzik Sarayı: Saim Akçıl, Keman Resitali/13 Kasım Prş.

ANKARA

Konser Salonu: Konser/Şef: Gürer Aykal, Solist: Pierre Fournier /11 Kasım Cm: 20.30, 12 Kasım Ctsi 11.00

Konser Salonu: Konser/Şef: İosif Conta, Solist: Vaclav Hudecek /18 Kasım Cm: 20.30

Akademî Kitabevi
imza günleri düzenliyor.

11 Kasım 14.00-19.00 Uğur Mumcu
18 Kasım 16.00-19.00 Vedat Türkali
25 Kasım 16.00-19.00 Ayla Kutlu

SATRANÇ

Hazırlayan: SERDAR ÇELİK

Eylül ayı içerisinde yapılan, Türkiye Satranç Federasyonu eski başkanlarından Musa Tebi'yi anma turnuvasının 5.sini 19 yaşındaki üniversitede öğrencisi İzzet Romi kazandı. İlk üç dereceyi paylaşan oyuncuların genç oldukları, satrancın genç tabanlara yayılması açısından sevindiriciydi. Üçüncü olan Alper Kalınaga'nın (17) deneyimli eski milli takım oyuncusu A. Fr. Özbeck'e (50) karşı kazandığı oyunu, kendi yorumıyla sunuyoruz.

A.Kalınaga — A.Özbeck Vezir gambiti

1. d4	d5	14. Ad2	Af6	29. bxc7	Fc8
2. c4	c6	15. b4	Fg4? (c)	30. Ab5!	a6
3. Af3	Af6	16. Kfc1?!	h5?	31. Aa7	Şd7
4. Ac3	e6	17. b5!	c5	32. Fc2!	Ke4
5. Fg5	Abd7 (a)	18. dxc5	Vxc5	33. Fxe4	Axe4
6. cxd5	exd5	19. Ace4!!	Axe4	34. Si1	Ad2+
7. a3	Fe7	20. Vxc5 (d)	Axc5	35. Se2	Ac4
8. e3	h6	21. Kxc5	Ke7?	36. e4!	Axa5
9. Fh4	0-0	22. Kac1	Kd8	37. exd5	Ab3
10. Vc2	Ke8	23. Ab3!	Şf8	38. Kc4	b5
11. Fd3	Ae4	24. Ad4	g6	39. Kc3	Aa5
12. Fe7	Vxe7	25. a4	Fe6	40. Axc8	Sxc8
13. 0-0	Ag5 (b)	26. a5	Şe8	41. d6	Ab7
		27. Kc7!	Kdd7 (e)	42. d7+	1-0
		28. b6!	Kxc7 (f)		

a) 5.. dxc4 6. e4 b5 7. e5 h6 8. Fh4 g5 9. Axg5 hxg5 10. Fxg5 Abd7 11. exf6 Fb7 12. g3 Vb6 13. Fg2 c5 14. d5 0-0 15. 0-0 b4 16. Aa4 devam yolu bugünlere çok moda.

b) 13.. Af8 14. b4 a6 15. Kab1 Fg4 16. Ad2 Axd2 17. Vxd2 Vg5 yolu siyaha daha çok şans veriyor.

c) 15.. a6 zorlulu. Şimdi beyaz 16.b5! ile üstün bir oyuna elde eder.

d) 20. Axe4 Axe4 21. Vxc5 Axc5 22. Kxc5 Fe6 23. Kc7 Kab8 24. Kec1 ve beyazlar çok üstün.

e) Eğer 27.. Ked7? 28. Axe6 fxe6 29. Fxg6 +

27.. Kxc7 28. Kxc7 Fc8 (veya Kb8) 29..a6! bxa6 30. bxa6 ve siyahların a7 eri düşer.

f) 28.. a6 29. Fxa6! ve şimdi 1) 29..Kxc7 30. bxc7 Fc8(zorunlu)31.Fb5+ (31. Fxb7 Fxb7

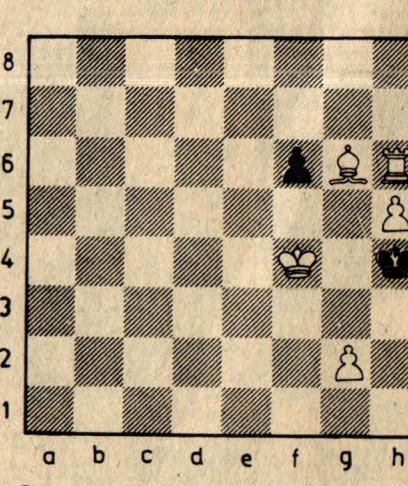
32. c8V + Fxc8 33. Kxc8 + Sd7 34. Ka8! ve beyazların kazanması gerekişir Şf8 32. Fa4!

Ae8 33. Fxe8 (33. Ab5?! Ke4! ve siyahlar oyunu kurtarabilir) Şxe8 34. Şf1 f5 35. g3 ve beyazlar kazanır.

2) 29..bxa6 30. b7! Kd8 31. Kxe7 Şxe7 32. Ac6 + beyazlar kazanır.

Problem-2

Andre Cheron
Le Temps 1930

Etüd-1'in çözümü:

1. c7 Fc6 + 2. b7!! (2. Sb7? Fb7 3. b5+ Sxb6 4. c8V Fxc8 5. Şxc8 Şxb6 berabere) Fxb7 + 3. Şb8 Şb6 4. b5! (zugzwang) ve beyaz kazanır.

Beyaz oynar uc hamlesi mat eder.

SINAVER DOĞRU'ya Abone olun...

✓ 30 sayı için / 2.250 TL. yerine
1.800 TL. ödeyin

✓ Bir kitap armağanı kazanın

✓ Okul kooperatifleri, kantinleri
ya da 25'in üstündeki topl
abonelere bir özel indirim
daha : 30 sayı 1.700 TL.

✓ SINAVER DOĞRU aboneleri
Üniversite giriş sınavını kazanınca
kartınızı fotokopisini yollayın:

25 başarılı abonemize
20 biner TL. eğitim yardımı

Cıktı !

**SINAVER
DOĞRU**

SINAVER DOĞRU
Türkocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu-İstanbul

(Bu bölümü
doldurun,
kesin,
yollayın)

Adı, soyadı:
Adres:

1.800 TL.'yi sayılı posta havalesiyle/pul olarak gönderdim. Makbuzu ektedir.
30 sayısını adresime göndermenizi rica ederim.

İmza

yaptıklarıyla herkes tanıldığı için zaten kimsenin
ondan böyle bir şey beklediği yok. Gelgelelim,
İst. Bel. Şehir Tiyatrosu Yönetmeliğinin amaç
maddesinin sonunda aynen şöyle bir yaptırı
var: "İst. Bel. Şehir Tiyatrosu, Türk Tiyatrosun
geleceğe yönelik yaratıcı atılımlarına önderlik
etmek amacıyla kurulmuştur."

"Benden yeni bir şey beklenmesin" diyen bay
Zobu bu amaç maddesini uygulamayacağını,
buna gücü olmadığına önceden söyleyor. Oysa 28 Haziran 1981'de yürürlüğe giren bu yönetmelik Resmi Gazete'de yayınlandıında, bay Zobu o tiyatronun genel sanat yönetmeniydi. Yapamayacağı, uygulayacağı bir yönetmeliği nasıl kabul etti? Daha o vakti istifa etmesi gerekmeydi? Bir de büyük ustası Muhsin Ertuğrul'u düşünüyorum. 1974'lü yıllarda İst. Bel. Şehir Tiyatrolarına bilmem kaçınıcık kez genel sanat yönetmeni olarak atandığında bay Zobu'dan daha da eski bir tiyatrocuydu. Tiyatro dergisi çıkarılmasını da 1929'larda başlamış-

Öldürsene Canikom (Aziz Nesin),... İşte geçmiş yıllarda Şehir Tiyatrosunun seyirci yadigar diye yanlış bir düşünceye kapılmıştan sahnelediği ve yepeni bir tiyatro anlayışıyla yazılmış oyuların bazıları. Hepsi de Bay Zobu'nun yeni diye korktuğu, seyirciye kaçıracağını sandığı oyular... Ona göre, bu oyuların oynayan tiyatrolar seyircisiniz kalar, kapanır, kapanır. Oysa, görülmüşdür ki her biri altın değerindeki bu oyuları seyretmek için her gece yüzlerce seyirci tiyatroya koşmuştu. Bay Zobu ise, yazıldıkları bilinir, Ceza Kanunu ve Hisse-i Şaia gibi oyulara benzeyen oyulara tiyatro diyemiyor. Bunu da belgelerle açıklayalım: 17 Şubat 1983 tarihli Tercüman Gazetesi'nin "Tiyatromuzdan Sohbeler" köşesinde bay Zobu diyor ki: "Tuluat tiyatrolarımızdan kaldırılmak istediğimiz cinası veya müstehcen sözlerin, belden aşağı mânlâlara gelmiş atışmaların, 1960 yıldan sonra azıta azıta sanat tiyatrolarına girip, kadınları kızlı seyir-

hâlinde, bâzı Avrupa ünâmları, taahhûd olmaz bilmiyoruz. (26 Şubat 1970'de İstanbul Radyosu'nda yaptığı bu konuşmayı teybe kaydetmemistim.)

Evet, bunlar söyleniyor, yazılıyor ve tiyatro yazarlarımız, aydınlarımız, seyircilerimiz pek üstünde düşmüyor şimdilik. Belki de herkes bir başka türlü kanıksama ya da çok daha üst düzeyde tartışmaların içinde.

Biz kendi hesabımıza 1943'den bu yana kendimizin bu tam ödenekli tiyatrosunun bütün oyularını izliyoruz, ömrümüz yettiğince izleyeceğiz de. Ne yazık ki, Adnan Benk, Sabri Esat Siyavuşgil, Hasan Ali Ediz, İbrahim Hocayi, Osman Necmi Karaca, Ayperi Akalın, Metin And, Özdemir Nutku, Günay S. Akarsu, Zahir Güvenli, Hayati Aslyazıcı gibi nice yazarın kimi artık aramızda yok, kimi de tiyatro eleştirisini yazmadı. Yoksa bütün bunlar olup biter de yazması biz seyircilere mi kalındı?

MÜZİK

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nın Brahms konseri

ÜMİT GÜLTEKİN

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası 14 Ekim akşamı doğumunun 150. yıldönümü nedeni ile JOHANNES BRAHMS (1833-1897)'in yapıtlarından oluşan bir konser sundu. Devlet Sanatçısı Ayla Erduran'ın solist olarak katıldığı konserde, orkestrayı Devlet Sanatçısı Hikmet Şimşek yönetti. Programın ilk yapıtı Brahms'ın Opus: 77 Re Major Keman Konertosu idi. Brahms bu yapıtı bestelerken döneminin ünlü kemancısı ve yakın dostu JOSEPH JOACHIM'e sık sık danışmış, fakat onun önerilerine kompozisyonunda yer vermemiştir. Bu nedenle Beethoven'in Keman Konertosu ile birlikte keman dağarcının yorumu en güç yapıtlarından biridir. Birinci bölüm: Allegro non troppo. Temayı sadece orkestranın sunduğu ve sürdürdüğü başlangıç orkestra kararsız girdi. Solo kemanın çıkışın bir eğizi ile partisine başlaması coşku doluydu. Buna karşın solo yorum bütünüyle sağlıklı bir işleyişe ancak bölümün ortalarından sonra kavuştu. Solisten bu tutkulu çalışmasında orkestranın ürkükliği daha belirginleşti. Erduran gür kadansı da müzikalistenin ödünlü vermekszin başarı ile sundu. İkinci bölüm Adagio bir Bohemya halk türküsünü anımsatır. İspanyol kemancı SARASATE bu bölüm için "Elimde keman sahnedede durup, ana eğzini obua'dan dinleyecek kadar zevk siz değilim" demiştir. Konser gecesi obuanın solosu güzeldi. Ezginin yinelenmesinde bu güzel ton yerini huzursuz vibratolara bırakı. Ünlü ezgiden sonra orkestranın arpej geçişleri bütünlüğü sarsıcıydı. Solo keman ise ikinci bölüm çok güzel yorumladı. Bazi pasajlar için rahatlıkla "olağanüstüydü" denilebilir. Bu güzel solo parti seslendirilişini bakır nefesliler, özellikle kornolar "Bari çalmalar da solisti ağız tadi ile dinleyebilsek" dedirler. Son bölüm Allegro Giocoso ma non troppo vivece başlığım tasır ve bir rondondur. Solo kemandan yine coşkulu-duyulu yorumu izledik. Bazi bölmelerde abartmalı vurgulamalar, kadını bir duygusallığın kaprislerinin müziğe yansımaması olarak nitelendirilebilir. Fakat asla bütünlüğü bozacak türden değildi. Koncertonun yorumuna bütün olarak bakıldığından, solo kmanda pes tellerinin tinisini kapalı olması, uzun arşçe çekislerinin sonundaki titreklik olumsuz öğeler olarak sayılabilir.

İkinci yapıtı Brahms'ın Opus: 90 Fa Majör, 3. Senfonisi idi. Brahms'ın bu yapıtını bir mektubunda Naci Özgür eşlik ediyor.

Hikmet Şimşek

da "yararsız senfoni" olarak nitelendirmesine karşın senfoni "Brahms'ın Eroco'sı" benzetmesi ile konser programlarındaki ve senfoni dağarcındaki yerine etkinlikle korur. Birinci bölüm: Allegro con brio. 1. Kemanların çigliği ilk ölçülerde yansımıya başladı. Klarinet solunun soğukluğu ise, destekleyen enstrümanların ciddiliği eklendi. Tematik yansımalar tutuk, temaların girişleri ise kararsızdı. Andante; ağaç nefeslerin ezgileriniçileri iç açı değildi, postoral bir anlatım yansımıya başladı. Acili anilar tadılıyor, sevinçli anlara rastlanmadı. Klarinet'in bu gibi temalarını, yaylıların sıcak kanılığı biraz yumanıttı. İnce sesli yaylılar ile nefeslerin diyaloglarında flütler zedelleyici oldular. Poco allegretto'da ise, ünlü ezgisi tüm müzikseverler hemen anımsarlar. "Brahms'ı Sever misiniz?" filminin ünlü müziğidir ve pek çok değişik biçimde hafif müziğe aktarılmıştır. Temayı çelloların ilk sunusu ağır başlıktan yoksundu, adeta hafif müzik ağı ile yapılan bir yorumdu. Kemanların vurukları sallantı, bölüm sonunda teması kornonun yineleyisi ise çirkindi. Allegro ise, pes sesli enstrümanların yüzeyelliği, fonda eşlik eden yaylıların dalgalanmalari, yapıtin son vuruşunda sallantı gibi olumsuzluklar izleyici açısından vasat bir yorum oluşturdu.

BRAHMS GECESİ

Mülide Özgür, Ankara Alman Kültür Merezi Salonunda bir resital verdi. Program doğumunun 150. yıldönümü nedeni ile JOHANNES BRAHMS'ın lied (= piyano ve insan sesi için yapılmış şarkı) lerinde oluşuyordu. Sanatçının piyanounda Naci Özgür eşlik ediyordu.

Konser gecesi obuanın solo-su güzeldi. Ezginin yinelenmesinde bu güzel ton yerini huzursuz vibratolara bıraktı.

Ayla Erduran

Resitalin ilk yarısında sanatçıların iyi bir yorum çikaramadıklarını üzürtük söylemeye. Mülide Özgür'ün seslendirmesi akademikti, yumusaktı, ılkltı. Yalnız bu ılkltı bazı olumsuzluklar yer yer sağlıyordu. İkinci oktavdaki fa ve sol sesleri bir soprano için aşıri tiz değildir. Resitalde soprano alt seslerdeki parçayı seslendirdikten sonra üst seslerde enterval (= aralık) nedeni ile müzikal akıcılık zedeleniyordu. Tiz sesler dörtlü notalar gibi uzun tarmımlı ise zedelenme azalıyor; fakat sekizlik veya daha düşük değerli ise zedelenme artıyordu. Liedlerin bazı pasajlarında vibratolar yapmacık veya titrek duyuluyordu.

Naci Özgür'ün eşliği ise genellikle amatörçedi. İyi bir eşlik partisinde çok hafif calındığında bile seslerin diri, sağlam olması arzulanır. Oysa Özgür'ün eşliğinde parti güşüzdü, uçusuyordu, bir başka deyişle sesler oturmuyordu. Belirgin bir kaç tutukluk anının dışında, bazı cümle sonları da karsızdı.

Fakat resitalin ikinci yarısında bu olumsuz öğeler büyük ölçüde yok oldu. Dinleti son liede doğrudan giderek güzelleşerek, coşku dolarak sona erdi.

somut

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR GAZETESİ

Ozanımıza sahip çıkalım Dayanışma yükseliyor

Hasan Hüseyin ile ilgili olarak yapılan kampanyamız gittikçe yaygınlaşıyor. Çeşitli kişi ve kuruluşlar kampanyaya olanakları ölçüsünde katılımlarını çeşitli biçimlerde sürdürüyorlar.

Kenterler Tiyatrosu 14 Kasım Pazartesi günü oynayacakları Tenesse Williams'in "Arzu Tramvayı" oyunun hasılmasını kampanyaya bağışlayacak. Refik Erduran'ın çevirdiği oyunun 600 lira olan biletleri Yazko Yayın Pazarı'ndan ve Kenterler Tiyatrosu'ndan edinilebilecek.

1984'ün ilk aylarında sanatçı için karma bir resim sergisi de açılacak. İlk aşamada onbir sanatçının yapıtlarının sergileneceği karma sergi 15 Şubat 1984 Çarşamba günü açılacak. Yapıtların sergileneceği Pangaltı Sanat Galerisi sahibi Sami Gürel, sergiye tüm Türkiye'den ressamların katılımıyı söyleyerek, başvuruların "Pangaltı Sanat Galerisi-Bilezikçi Sokak No: 46" adresine yapılması gerektiğini belirtti. 15 Mart 1984 Perşembe gününe de genel sürecek olan sergide yapıtlarıyla yer alacak sanatçılardan şunlar: "Neşet Günal, Balaban, Nedim Günsür, Sefer Öztürk, Mehmet Akbaş, Sühra Özgartar, Mehmet Pesen, Niyazi

Toptoprak, Fikret Kolverdi, Avni Mehmedoğlu ve Ülkü Ünsüz.

Ote yandan kısa adı İFSAK olan İstanbul Fotoğraf ve Sinema Amatörleri Derneği de sanatının kitaplarını üyelerine satarak gelirini kampanyaya verecek. Hukuk Fakültesi öğrencilerinin başlattıkları kampanya da sürüyor.

Bu arada ozanın okuyucusu iki kişi, Hasan Hüseyin'in bir portresini ve şiirini resimledikleri fayansları satışa çıkararak gelirini kampanyaya bağışladılar.

Hayat İçin Savaş, kağıt üzerine çeşitli malzemeler. (101x76cm) Bedri Baykam

Baş Derneği davası 14 Kasım'da karara bağlanacak

EMEL ARMUTÇU

24 Haziran 1982 tarihinden bu yana, İstanbul Sıkı Yönetim Komutanlığı (2) Numaralı Askeri Mahkemesi'nde görülmekte olan **Baş Derneği** davası 14 Kasım'da Metris Baştábya mahkeme salonunda yapılacak oturumda karara bağlanacak.

Dernek Genel Başkanı **Mahmut Dikerdem** ile birlikte, yazar, gazeteci, sanatçı, hukukçu, öğretim üyesi, milletvekili, doktor, mühendis ve öğretmenlerden oluşan 30 Baş Derneği yöneticisi, "Anayasal düzeni yıkarak, yerine Marksist-Leninist bir düzen kurmak amacıyla faaliyetlerde bulundukları" iddiasıyla yargılanıyorlar. Sanıklar arasında, İstanbul Baro Başkanı **Orhan Apaydın**, Türk Tabibler Birliği Merkez Konseyi Başkanı **Dr. Erdal Atabek**, eski İTİA Siyasal Bilgiler Fakültesi dekanı Prof. Dr. **Melih Tümer**, İstanbul Milli Eğitim eski müdür yardımcılarından ve İstanbul eski Belediye Başkanı **Ahmet İsvan**'ın eşi **Reha İsvan** da bulunuyor.

ayi içinde esas hakkındaki görüşünü bildirerek, sanıkların, "Mevcut Anayasal düzen yerine Komünizmi getirmek amacıyla yurt içinde ve dışındaki çeşitli kişilerle kuruluşlarla cephe birliği yaptıklarını, Marksist fikirlerin daha geniş kitlelere yayılması için, geceler, kongreler, mitingler, toplantılar, yürüyüşler düzenlediklerini, bülten ve bildiri yayınladıklarını, slogan attıklarını..." öne sürdürdü. Savcı esas hakkındaki görüşünde şu suçlamaya da yer verdi: "Marksist felsefeyi övülüp, öğretimini Türkiye gibi ceza yasaları ile yasaklanmış, illegal olan ülkelerde iş yarılama safhasına gelince (Biz komünizm propagandası yapmadık, biz barış savunan, barış isteyen aydınlar...) denmiştir. Yani kısacası, barışın beyaz rengi ile komünizm ideolojisini kırmızı yüzünü örtmektedirler..."

Savcı görüşünün sonunda sanıkların 8 yıldan 15 yila kadar ağır hapis cezasına çarptırılmasını, ömrü boyu kamu hizmetlerinden yasaklanmalarını, çeşitli illerde genel güvenlik gözetimi altında bulundurulmalarını ve fa-

ye kullanıldığını bildirdi ve bir kez daha 'savaş halı hükümlerinin uygulanmasına' karar vererek, savunma yapmayan avukatların savunmalarını bir gün ile sınırladı. Böylece avukatların savunmaları 24 Ekim tarihinde tamamlanmış oldu.

AVUKATLAR SAVUNMA GÖREVİNDEN ÇEKİLDİLER

Yargılamanın son oturumunda askeri mahkeme "Gerek hazırlık soruşturması, gerekse son soruşturma sırasında, hükmün tesisi için yeterli kanaatin olduğunu" bildirerek, sanıklar ve avukatların "Soruşturma genelleştirilmesi" istemlerini reddetti. Bu nedenle sözleşen avukatlar kendilerine mahkeme tarafından savunma makamı olarak hiç önem verilmemişti, istemlerinin kabul edilmediğini, dolayısıyla bu koşullar altında görevlerini yapamadıklarını söylediler. Savunma görevlerinden çekilmek zorunda kaldıklarını bildiren avukatlar duruşma salonunu terkettiler...

SON SÖZLER

Kent Oyuncuları Hasan Hüseyin için "Arzu Tramvayı" ni sergiliyorlar

SOMUT'un başlattığı 'Ozanımıza Sahip Çıkalım' kampanyasına KENT OYUNCULARI, Tenesse Williams'in ARZU TRAMVAYI adlı oyunu ile katılıyorlar.

Kent Oyuncuları, 14 Kasım 1983 Pazartesi günü saat 19.00'da Harbiye Kenter Tiyatrosunda Refik Erduran'ın Türkçeye çevirdiği, Amerikalı yönetmen Arthur Hausman'ın sahneye koyduğu, dekor ve giysilerini Os-

man Şengezer'in hazırladığı Tenesse Williams'in Arzu Tramvayı adlı oyununun tüm gelirini, Hasan Hüseyin'in bakım masraflarına katkıda bulunmak amacıyla sergileyeceler. Arzu Tramvayı'nda Yıldız Kenter, Müşk Kenter, Şükran Güngör, Çiğdem Selışak, Güllü Onat, Kamuran Yüce, Mehmet Birkie, Suat Öztürk, Ayhan Kavas, Suzan Aksoy rolleri paylaşıyorlar.

Suat Taşer 17 Kasım'da anılıyor

Bir yıl önce yitirdiğimiz sanatçı Suat Taşer birinci ölüm yıldönümünde anılacak.

Enis Fosforoğlu Sanat Merkezi'nde 17 Kasım 1983 Perşembe günü yapılacak anma töreninde ozanın şiirleri okunacak, Kemal Süller, Tahir Özcelik, Melisa Gürpinar, Enis

Fosforoğlu ve Tanju Cılızoglu sanatçının deşiklik yönlerini tanıtan konuşmalar yapacaklar.

Ote yandan İzmir'de de sanatçı ile ilgili çalışmalar yapılıyor. Taşer'in yapıtlarından yola çıkılarak, yaşamını konu alan dramatize bir programın hazırlıkları başlatıldı.

Bilindiği gibi, Barış Derneği'nin 44 yöneticisi hakkında, 23 Şubat 1982 tarihinde (2) Numaralı Askeri Mahkeme tarafından guyabi tutuklama kararı çıkarılmıştı... Tutuklama kararı, derneğin 3, 4, 5 Nisan 1980 tarihinde yapılan genel kurul toplantısında yönetim kurulu na seçilen sanıklar hakkında "Gizli örgüt kurmak, yonetmek, suç sayılan fiili övmek, komünizm ve bölücülik propagandası yapmak" iddiasıyla yürütülen soruşturma sonucunda alınmıştı... Daha sonra 25 Mayıs 1982 tarihinde 91 sayfalık bir iddianameyle, dernek yöneticisi 30 kişi hakkında dava açılmış, iddianamede, 3'ü firarda, 2'si tutusuz, 25'i tutuklu sanıkların TCY'nin 141/1 ve 142/1. maddeleri uyarınca 8 yıldan 30 yila kadar hapis cezasına çarptırılması istenmişti.

Yargılanma sırasında ilk olarak 14 Ekim 1982 tarihindeki oturumda, gazeteci Niyazi Dalyancı tahliye edildi. Genel Başkan Dikerdem'in 16 Aralık 1982 tarihinde tahliye edilmesinden sonra, 23 Aralık 1982'de yapılan oturumda tutuklu bulunan tüm sanıklar salıverildiler. Ayrıca haklarında yetkisizlik kararı verilerek, Ankara'ya gönderilen 4 eski milletvekili de tekrar davaya birleştirilerek tahliye edildiler. Davada halen 2 guyabi tutuklu sanık dışında tüm sanıklar tutusuz olarak yargılanıyor. Sanıklardan, yawıcı ve çevirmen Gündoğan Görsev ile ressam Orhan Taylan TKP davası nedeniyle tutuklu bulunuyorlar.

SAVCININ GÖRÜŞÜ

Davanın askeri savcısı Mustafa Güllü, bu yılın hazırları

Avukatların salonu terkettiği oturumda, kendilerine verilen 2 saatlik süreden sonra sanıklar son sözlerini söyleyler...

SAVUNMALAR
Savunma aşamasına gelindiğinde askeri mahkeme, "Savaş hali hükümlerinin uygulanmasına" karar vererek, sanıkların savunmalarını 1,5 saat ile sınırladı. Savunmalarını tamamlayan sanıklar genel olarak, derneğin yasal olarak kurulduğunu, bugüne kadar yasadışı hiçbir faaliyetleri bulunmadığını ve "Dünyada tüm insanların ortak özlemi haline gelen, adil ve kalıcı bir barışın sağlanması için mücadele verdiklerini"

Genel Başkan Dikerdem savunmasında, "Türk ve dünya kamuoyunun bu davayı başından beri 20. yüzyıl sonlarında özgür düşüncenin suçlanması ve barışın yargılanması olarak tanımladığını" söyledi... Dikerdem; yasal bir derneğin devleti yımak, düzeni değiştirmek amacını güden gizli bir terör örgütü olarak suçlanması, kişilikleri, konumları ve hizmetleri kamuoyuna iyi bilinen Türk aydınlarının "komplu" damgasıyla yargılanmasını, çağdaş demokratik toplumların kolay kolay havsalalarına siğdırımayacakları bir durum yaratlığını" savundu.

Sanıkların savunmalarını tamamlamalarından sonra, avukatların savunmaları süreken, 17 Ekim tarihli oturumda askeri mahkeme, gösterdikleri toleransın köteleşti.

Avukatların salonu terkettiği oturumda, kendilerine verilen 2 saatlik süreden sonra sanıklar son sözlerini söyleyler...

Bazı sanıklar son söz olarak, "Söylediğim herhangi bir sözüm yok" biçiminde konuşurken, bazıları da son söz söyleme haklarının ellerinden aldığına öne sürüdü. Son sözünde, "Mahkemenin barış fikrinin onaylamasını istiyorum" diyen Aybars Urgan'dan sonra, Ali Taygun, bugün, her ulustan, ırktan, dinden insanların barış için mücadele ettiğini söyleyerek, "Burada doldurduğumuz cilenin, barışın zaferine dönüşmesini dilerim" dedi.

Kemal Anadol son sözünde, "verilecek kararın tarihini karar ile çelişmemesini temenni ettigini" belirtirken, Melih Tümer de demokrasiye, adalete, hımanıme ve barışa inandığını ifade ederek, "Adaletin sağılıklı ve adil kararla tecelli edeceğine inanıyorum" biçiminde konuştu. Uğur Kökden'in son söz olarak barışa geleceğe ve Türkiye'ye olan inancını belirtmesinden sonra, Nedim Tarhan da "verilecek kararın, barışın savunmanın suç sayılmayacağı bir ülkede yaşayabileme imkan ve inancını yerlestirecek nitelikte olacağını tahmin ettiğini" söyledi.

Barış Derneği yargılamasının kararı, 14 Kasım'da, Mahkeme başkanı Albay Ahmet Şen, duruşma yargıç Hakim Binbaşı Atilla Ülkü, üye Hakim Yüzbaşı Taçik Kale'den oluşan mahkeme heyeti tarafından açıklandı.

Tiyatro yetkilileri yaptıkları açıklamada ayrıca, özel tiyatroların birleserek bir yardım komitesinin kurulması ve diğer yardım komiteleriyle işbirliği yapılmasını önerdiler. Açıklamada sunular söyleydi:

"Halkalı Köle" Rusça'ya "Ölümsüz Kavak" Flamanca'ya çevrildi

özgürlüğünü es anlamba yorumlayan Yurttaşlık yasasını, eleştirel bir yaklaşımla yorumlamıştı.

Ayrıca, gene bu yıl içinde, Bekir Yıldız'ın Hollanda'da War-Boek yayınevince Ölümsüz Kavak isimli masal kitabı Türkçe- Flamanca dillerinde bir arada yayınlandı. Çevirileri Esma Yiğitoğlu ve Robert de Hartog tarafından yapılan Ölümsüz Kavak kitabını, Yıldız Aydemir resimlemiştir.

Tevfik Gelenbe Tiyatrosu bir günlük gelirini depremzedelere bağışladı

Tevfik Gelenbe Tiyatrosu'nun 3 Kasım Perşembe günü sergilediği oyundan elde edilen geliri Erzurum ve Kars'ta zarar gören yurttaşlara bağışladıkları bildirildi.

Tiyatro yetkilileri yaptıkları açıklamada ayrıca, özel tiyatroların birleserek bir yardım komitesinin kurulması ve diğer yardım komiteleriyle işbirliği yapılmasını önerdiler. Açıklamada sunular söyleydi:

"Tevfik Gelenbe Tiyatrosu olarak Erzurum ve Kars depreminden zarar gören insanlara saade "geçmiş olsun" ya da "çok üzüldük" demenin yetmediğine inanıyoruz. Onların üzüntülerine katılabileceğim yerde somut bir şeyle yardım da bulunanın daha doğru olacağını inanıyorum."

Bu yüzden bir günlük gelirimizi depremzedelere bağışladık."

"Ekin" sanat eki

24. sayıya ulaştı

Batı Karadeniz Ekspress Gazetesi'nce 15 günde bir yayınlanmakta olan günlük Batı Karadeniz Ekspress Gazetesi'nin 15 günde bir verdiği EKİN Sanat eki, 21 Ekim 1983 günü çıkan 24. sayısıyla on aylık bir SAYIYA ULAŞTI

Karabük'te yayınlanmaktadır olan günlük Batı Karadeniz Ekspress Gazetesi'nin 15 günde bir verdiği EKİN Sanat eki, 21 Ekim 1983 günü çıkan 24. sayısıyla on aylık bir yayın yaşamını geride bıraktı.

Bugüne dek çıkan yirmidört sayısında yüzden çok imzaya yer veren EKİN'in, birinci yılını dolduracağı 1984 yılı başlarında bağımsız dergi kimliğine kavuşacağı ve o tarihten sonra aylık olarak yayınlanacağı açıklandı. Bugüne dek, sekiz sayı ve kapaklı olarak çıkan EKİN, bir sanat eki olmakla birlikte oldukça geniş dağıtım olanağları bulmuş, pek çok sanatçı ve sanatseverin beğenisini kazanmıştır.

EKİN sanat ekinde bugüne dek yeralan imzalar arasında, Mustafa Yanık, Remzi Tüfekçi, Servet Çınçın, İbrahim Kaytmaz, Tahsin Şentürk, Kibare Altay, Davut Köksal gibi genç Anadolu sanatçlarının yanı sıra, Rıfat İlگaz, Talip Apaydın, Sadan Gökovalı, Melih Özer, Asım ÖzTÜRK, Çetin Boğa ve Erhan Tiğli gibi ünlü sanatçılardan bulunuyor.

MÜNİF FEHİM'İ YİTİRDİK: Tarihi resimleriyle ünlü, basınımda en eski "illiustrasyon" ressami Münif Fehim Özerman'ı yitirdik.

Nevzat Üstün Öyübü Ödülü

İnci Aral'a verildi

Nevzat Üstün Öyübü Ödülü, bu yıl İnci Aral'ın "Kiran Resimleri" adlı kitabına verildi. Feryal Zeynep Balcılar'ın "Yine Bir Günlühal" adlı yayımlanmamış ürünü ile Celal Özcan'ın "Düğünçüler" adlı kitabı "Başarı Ödülli"ne değer görüldü.

5 Kasım günü Rıfat İlگaz, Seher Karabol, Adnan Özyalçiner, Alpay Kabacalı'nın katılımıyla toplanan Seçiciler Kurulu, toplantıya katılmayan öteki üyeleri Çetin Altan, Talip Apaydın ve Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun raporlarını da gözönüne alarak ödülü katılan 36 ürünü değerlendirdi ve yukarıda sonuca vardı.

Seçiciler Kurulu ayrıca bu yıl ödülü katılan yapıtların genel değerlendirmesini söyle belirledi: "Seçiciler Kurulu, katılan öyübü kitaplarında hem nitelik hem nicelek bakımlıdan yüksek bir düzeye karşılaşması, Türk

Deneme Sahnesi "Rumuz Goncagül" e başlıyor

Kadıköy Halk Eğitimi Merkezi, Deneme Sahnesi "Rumuz Goncagül" ü sahnelemeye başlıyor. Oktay Arayıcı'nın yazdığı oyunu, Turgut Ekiz sahneye koydu. Nesrin Bali, Sevtap Aytuğ, Nuran Bentürk, Haluk Toksoz, Levent Tülek, Celal Belgil, Hasan Gökyer, Turgut Ekiz, ve Emin Sayılı rolleri üstlendi. Oyunun müziklerini ise İrfan Arasoğlu ve Sadi Abalı yaptılar. Oyun 14 Kasım Pazartesi saat: 18.00'de oynandıktan sonra, her perşembe 17.30'da sahnenmeye başlanacak.

İşte bunun için "genel af yapılmalıdır" diyoruz

LÜTFÜ OFLAZ

Milliyet gazetesi yazarlarından Teoman Erel, 13 Haziran 1983 tarihli "İnatçılar Milli Takımı ve Genel Af" başlıklı yazısında özetle şunları yazdı:

"Papalık Galile'yi affetmiş..."

Hadi canım sende; Papalığın yaptığı, israrla, inatla savunulan ve gerçekliği ortaya çıkan doğru düşünce karşısında nihayet yemiliği kabullenip pes etmektr.

Doğru düşünce asırlar sonra da olsa galip gelmiştir. Çünkü 'Güneş dünyanın etrafında değil, dünya güneşin etrafında dönmektedir.'

Düsunce en büyük kuvvettir. İnsanlık tarihini en çok etkileyenler, dünyanın bir bölümünün ulaşığı şu inanılmaz uygarlığı inşa edenler, büyük fatihlerden çok, içinde yaşadıkları toplumdan çok daha önce, ulaşıkları doğruları fikir ve eylemde bıkmadan usanmadan savunup yaygınlaştırılan inatçılardır.

Çok şükür bize de o tür inatçıların sayısı artmaya başladı. Buralardan birinin israrla durtulkemesi ve ikaz etmesi sayesinde benzinin bugün af konusunda tekrar yazıyorum.

Bu konudaki inatçılık Lütfü Oflaç'a aittir. Bir yıl evvelki o yazıldı, bir basın suçundan hapis yattıktan sonra, 'Kendisini af konusuna adayan' bu inatçı meslektaşımızın durtulkemesiyle ve bilgi sağlamasıyla yazmışım. Bu yıl da öyle oluyor.

Şu Oflaç'ın israrına, örgütüğünde iktina gücüne baktıkça, 'Papalığın Galile'yi affetmesi kadar zaman geçmeden Türkiye'de af çıkacak' diye düşünüyorum.

Şaka bir yana, toplumumuza bir noktaya getireceğine inanarak olumlu yönde inat edenlerin sayısı kadar etkisi de artmaya başlıyor.

Inat etmişik, çünkü ülkenin bir affa gereksinimi olduğu gerçeğine inanıyoruz.

Inat etmişik, çünkü bu gerçeğin er veya geç herkes tarafından anlaşılacına inanıyoruz.

Başlangıçta bu gerçeği biz söylesek de, gelecekte herkesin söyleyeceğine inanıyoruz.

Tıpkı Galile örneğinde olduğu gibi, gerçeklerin ergeç galip geleceğine ve bunun ardından da bir af geleceğine inanıyoruz.

**GERÇEKLERİ ISRARLA, İNATLA SAVUNMAK
GEREKMEZ Mİ?**

Aydınlar, içinde yaşadıkları toplumdan çok daha önce gerçek-

leri gören insanlardır. Ama yalnızca gerçekleri görmek yeter mi? Gördüğünüz gerçekleri şartlar ne olursa olarla, inatla söylemeniz, savunmanız gerekmek mi?

Başka bir deyişle, aydınların, gerçeğin ışığıyla toplumlarını aydınlatmaları gerekmek mi?

Başka bir deyişle, aydınların, gerçeğin ışığıyla toplumlarını aydınlatmaları gerekmek mi?

Üzerine baba baba söyleyelim ki, "Gerçekleri görüyoruz ama gerçekleri söylememiz için şartlar uygun değil" gibi gerçekeler, aydın sorumluluğuyla bağılmaz.

Madem ki aydınınız, madem ki kendinizi aydın sayılırsınız, o halde gerçeklerin ışığıyla toplumunuzu aydınlatıcasınız. Aydınlar bunun için ayındırlar.

Yoks "Şartlar uygun değil" diye gerçekler karşısında susmak, ayınca bir davranış değildir. M. Kemal Atatürk'ün dediği gibi, "Gerçekleri söylemek korkmayın."

GERÇEKLERİ SÖYLEMEKTEN KORKMUYORUZ

Gerçekleri söylemekten korkmuyoruz ve diyoruz ki:

Eğer bir ülkede düşünceleri nedeniyle cezaevlerinde bulunan insanların sayısı olağanüstü rakamlara ulaşmışsa, aydınlar bu duruma sessiz ve seyirci kalamaz.

Diyoruz ki:

Düşünce suç değildir. Suç olmayan bir şeyin suçlu olmaz. O halde düşüncelerini yapıp söyleyelerin yerleri cezaevler olamaz.

Diyoruz ki:

Düşünce suç değil. Suç olmayan bir şeyin suçlu olmaz. O halde düşüncelerini yapıp söyleyelerin yerleri cezaevler olamaz.

Diyoruz ki:

İnsanları, düşünceleri nedeniyle suçlamakla, mahküm etmekte, hatta ölüm cezasına çarptırıp yok etmeye, düşüncelerin yok edilemeyeceği gerçeğini Galile örneği bize göstermiyor mu?

Diyoruz ki:

Düşünceleri nedeniyle cezaevlerine konulanlar serbest bırakıla kadar söyleyeceğiz, söylemeyeceğiz bunları.

İşte biz bunun için "başta düşünceleri nedeniyle cezaevlerinde bulunanlar olmak üzere bir genel af yapılmalıdır" diyoruz.

İsrarla, inatla yürüttüğümüz af kampanyasının temel nedeninden biri budur iste.